

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะนำเสนอรูปแบบการเทียบเคียงสมรรถนะ การบริหารงานวิชาการ ระดับปฐมวัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึง ได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ จาก ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมี เนื้อหาสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. รูปแบบ
 - 1.1 ความหมายของรูปแบบ
 - 1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ
2. การบริหารงานวิชาการ
 - 2.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
 - 2.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
 - 2.3 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ
3. ปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.1 ความหมายของเด็กปฐมวัย
 - 3.2 ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.3 ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.4 แนวคิดของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 3.5 พระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ.2542แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ 2) พ.ศ.2545 กับการจัดการศึกษาปฐมวัย
4. การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย
 - 4.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย
 - 4.2 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาปฐมวัย
 - 4.2.1 หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
 - 4.2.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 - 4.2.3 การนิเทศ
 - 4.2.4 การวัดและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย
 - 4.3 กระบวนการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

12

4.4 สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย
ของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2

5. การเทียบเคียงสมรรถนะ

5.1 ความหมายของการเทียบเคียงสมรรถนะ

5.2 ความสำคัญของการเทียบเคียงสมรรถนะ

5.3 วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับในการเทียบเคียงสมรรถนะ

5.4 ประเภทของการเทียบเคียงสมรรถนะ

5.5 กระบวนการทำการเทียบเคียงสมรรถนะ

5.6 การนำการเทียบเคียงสมรรถนะมาใช้ในสถานศึกษา

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

7. สรุปแนวคิด หลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย

1. รูปแบบ

1.1 ความหมายของรูปแบบ

คำว่า “รูปแบบ หรือ Model” เป็นคำที่ใช้เพื่อสื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว รูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินการที่เป็นรูปแบบของอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รูปแบบจำลอง สิ่งก่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman Dictionary of Contemporary English (1987 : 668) ให้ความหมายคำคำนี้เอาไว้ 5 ความหมายแต่โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ (1) Model ที่หมายถึงซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของของจริงความหมายตรงนี้ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองเรือดำน้ำ เป็นต้น (2) Model หมายถึง สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบหรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น (3) Model ที่หมายถึง แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 864x เป็นต้น (รุ่งรัชชดาพร เวหะชาติ. 2548 : 78)

และในพจนานุกรมการศึกษาซึ่งบรรณาธิการโดย Good(1973) นั้นได้รวบรวมความหมายของรูปแบบเอาไว้ 4 ความหมาย คือ

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ

2. เป็นตัวอย่างเพื่อการเรียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกแบบเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนแบบ เป็นต้น
3. เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ หรือแนวคิด
4. เป็นจุดของปัจจัย หรือ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

راج (Raj. 1996 ; อ้างถึงใน เตือนใจ รักษาพงษ์. 2551 : 24) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบไว้ 2 ความหมาย ดังนี้

1. รูปแบบ คือ รูปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความ จำนวน หรือ ภาพ โดยการลดทอนเวลาและเทศะทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น
2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวคิดโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ
บุญส่ง หาญพานิช (2546 : 92) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลา และเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาแทน เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใด ปรากฏการณ์หนึ่ง โดยพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

เตือนใจ รักษาพงษ์ (2551 : 24) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง แบบจำลองของ สภาพความจริงที่สร้างขึ้นเพื่อใช้แทนแนวคิด หรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง ซึ่งใช้อธิบาย ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปแบบนั้น

จากความหมายของรูปแบบทั้งหมดที่ รวบรวมเอาไว้แล้วนั้นพอจะสรุปได้ว่า รูปแบบ คือ กระบวนการของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสามารถใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนแบบได้

1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบว่า ไม่มีปรากฏมี หลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่จะ ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบ รูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการ (The Model of organization and managerment) ตามแนวคิดของบาวน์ และ โมเบอร์ก (Brown and Moberg) ได้ ตั้งเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบ ของ บาวน์ และ โมเบอร์ก (อ้างถึงใน สมาน อัสวภูมิ. 2537 : 16) ประกอบด้วย

1. สภาพแวดล้อม (Environment)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

14

2. เทคโนโลยี (Technology)
3. โครงสร้าง (Structure)
4. กระบวนการจัดการ (Management process) และการตัดสินใจตั้งการ (Decision making)

สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาเท่าที่พบจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึง การจัดองค์การบริหารหรือ โครงสร้างระบบบริหารและแนวทางในการดำเนินงานในภาวะหน้าที่ (Function) ที่สำคัญๆ ในการบริหารงานขององค์กรนั้น ๆ เช่น การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานการเงิน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น

โดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้างจำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

2. การบริหารงานวิชาการ

2.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 2) กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจาก การบริหารงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร การบริหารงานวิชาการ ถ้ามองในด้านกระบวนการดำเนินงานแล้ว หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน หากมองการบริหารงานวิชาการในด้านงานของสถานศึกษา งานบริหารวิชาการ ได้แก่ งานการควบคุมดูแลหลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอนการจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐานสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษา เป็นต้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของงานวิชาการไว้ พอสรุปได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

15

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 2) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่า หมายถึง เป็นการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีคุณภาพ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 6) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่า หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจสถานศึกษา

จากแนวคิดของนักวิชาการ สรุปได้ว่า งานวิชาการ หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง ที่ส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์ สูงสุดกับผู้เรียนให้ผู้เรียนมีความรู้ และเป็นคนดี

สำหรับความหมายของการบริหารงานวิชาการ มีนักวิชาการ และหน่วยงานทางการศึกษา ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

อุทัย ธรรมเตโช (2531 : 6) กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด หรือการบริหารที่ให้พลเมืองมีความรู้ มีคุณธรรม สามารถประกอบสัมมาอาชีพ ดำรงตนเป็นพลเมืองดี ช่วยกันพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

อำภา บุญช่วย (2537 : 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการเป็นกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 2) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

รุจิรี ภูสาระ (2545 : 56) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

จันทรานี สงวนนาม (2545 : 142) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารงานทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 99) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารงานกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียน

รุ่งรัชชดาพร เวหะชาติ (2550 : 29) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่

การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผล การสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

จากแนวคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุก อย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมาย ของการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

2.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญในการจัดระบบงานให้รัดกุม และมีการดำเนินงาน อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้น จึงมีนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 235) งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน เป็นชีวิตจิตใจของ สถาบันที่เดียว ส่วนงานด้านอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้สถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่น เท่านั้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 1) งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงาน ด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการ เรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะ ของงานนั้น

สมิขท์ และคณะ (Smith and Others.1961 ; อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543 :1) ในด้านการใช้เวลาในการบริหารงาน และการให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษา งานในความ รับผิดชอบของผู้บริหาร โดยแยกงาน 7 ประเภท พบว่า

1. การบริหารงานวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 40
2. งานบริหารบุคลากร ได้แก่ ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่คิดเป็นร้อยละ 20
3. งานบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20
4. งานบริหารการเงิน คิดเป็นร้อยละ 5
5. งานบริหารอาคารสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 5
6. งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน คิดเป็นร้อยละ 5
7. งานบริหารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5

จันทรานี สงวนนาม (2545 : 143) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญ ของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ นั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็

เป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2550 : 29) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร

จากแนวคิดต่าง ๆ นั้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ถือเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา เพราะการบริหารงานวิชาการจะเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา

2.3 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

ความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ ซึ่งงานวิชาการมีขอบข่ายกว้างขวางในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน โดยทั่วไปสถานศึกษาที่จัดการศึกษาไม่ว่าจะ ด้านอาชีวศึกษาหรือด้านอื่นในแต่ละระดับนั้นจะมีหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาที่ใช้ร่วมกัน โดยทั่วไปหลักสูตรจัดโดยส่วนกลางดังนั้นขอบข่ายของงานด้านวิชาการจะครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริการการสอน และการจัดการวัดและประเมินผล รวมทั้งการติดตามผล

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 62) กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนว่ามี 5 งาน คือ

1. งานด้านเกี่ยวกับตัวครู
2. งานด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียน
3. งานด้านการจัด โปรแกรมการเรียนการสอน
4. งานด้านการจัดหาอุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา
5. งานเกี่ยวกับบุคลากรด้านการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 ; อ้างถึงใน รุจิรี ภูสาระ. 2545 : 58) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้ คือ

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. การจัดกระบวนการเรียนการสอน
3. สื่อการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

18

5. การสอนซ่อมเสริม
6. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
7. การนิเทศภายใน

เอกสารประกอบการศึกษด้วยตนเอง หลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 ; อ้างถึงใน รุจิร ภูสาระ. 2545 : 58) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้ 5 ประการ ดังนี้คือ

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การนิเทศภายใน
4. การวัดและประเมินผลการศึกษา
5. การประกันคุณภาพการศึกษา

รุจิร ภูสาระ (2545 : 59-60) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการควรประกอบไปด้วย

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย
 - 1.1 การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ
 - 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 1.3 สื่อการเรียนรู้
 - 1.4 การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้
2. การวิจัยในชั้นเรียน
3. การสอนซ่อมเสริม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การนิเทศภายในสถานศึกษา
6. การประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 101-102) ได้แบ่งขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย
 - 1.1 หลักสูตรสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ
 - 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 1.3 สื่อการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

19

1.4 การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

2. การวิจัยในชั้นเรียน
3. การสอนซ่อมเสริม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การนิเทศภายในสถานศึกษา
6. การประกันคุณภาพการศึกษา

เอกสารประกอบการศึกษาดำเนินการด้วยตนเอง หลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งสายงานบริหารในสถานศึกษา ปีงบประมาณ 2548 กลุ่มสร้างเสริมและพัฒนาทรัพยากรบุคคล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 181) ได้แบ่งขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการไว้ 8 ข้อ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน
4. การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
5. การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

รุ่งรัชชดาพร เวหะชาติ (2550 : 29) ได้แบ่งขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

20

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

กฎกระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 29-30) ขอบข่ายและภารกิจงานวิชาการ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มีดังนี้ คือ

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น

2. การวางแผนงานด้านวิชาการ

3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

4. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

6. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

7. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

8. การนิเทศการศึกษา

9. การแนะแนว

10. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน สถาบันประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

13. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา

14. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

15. การพัฒนาและใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 :1-3) กล่าวไว้ว่า ขอบข่ายของงานวิชาการจะประกอบด้วยงานต่อไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดของงานดังนี้

1.1 แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดปฏิทินการศึกษา ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดขั้นตอนและเวลาในการทำงาน

1.2 โครงการสอน เป็นการจ้ดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องการสอนตามหลักสูตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

21

1.3 บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวัน หรือสัปดาห์ โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้า และยึดโครงการสอนเป็นหลัก

2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา

2.2 การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน

2.3 การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

2.4 การจัดแบบเรียน โดยปรกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบ หรือจากเอกสาร ที่ครูเตรียมเอง

2.5 การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าทันวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม เป็นต้น

2.6 การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนนักศึกษารู้จักนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียน ได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชาและอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

3. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และ โปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่ งาน

3.1 การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักศึกษานั่นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

3.2 การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการ ให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

3.3 การนิเทศการสอนเป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อให้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

222

ขอขำยเนื้อหางานวิชาการ ตามคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล
ของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 12 เรื่อง ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและ

สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

แนวทางการปฏิบัติ

1.1 ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สาระ
แกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของ
สังคม ชุมชน และท้องถิ่น

1.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์
ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษา
ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหา
สาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

1.4 นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการ การใช้
หลักสูตรให้เหมาะสม

1.5 นิเทศการใช้หลักสูตร

1.6 ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

23

1.7 ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

แนวทางการปฏิบัติ

2.1 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

2.3 จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันหรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

2.4 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

3. การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

แนวทางการปฏิบัติ

3.1 กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา

3.2 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน

3.4 จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

3.5 พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

24

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แนวทางการปฏิบัติ

4.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารการจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา

4.2 ส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

4.3 ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัยหรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่น

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

แนวทางการปฏิบัติ

5.1 ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการ

5.2 ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน

5.3 จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานด้านวิชาการ

5.4 ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่น

5.5 การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

แนวทางการปฏิบัติ

6.1 สำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง

6.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง

6.3 จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

25

6.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การนิเทศการศึกษา

แนวทางการปฏิบัติ

7.1 จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา

7.2 ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับสถานศึกษา

7.3 ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา

7.4 ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา

7.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์จัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

8. การแนะแนวการศึกษา

แนวทางการปฏิบัติ

8.1 จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน

8.2 ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา

8.3 ติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา

8.4 ประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนวศึกษากับสถานศึกษาหรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

แนวทางการปฏิบัติ

9.1 จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

9.2 กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

9.3 วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

26

9.4 ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ ภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

9.5 ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนา ระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพ การศึกษา

9.6 ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

9.7 ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพ การศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

แนวทางการปฏิบัติ

10.1 การศึกษา สำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน

10.2 จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อการ พัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น

10.3 การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ทาง วิชาการของสถานศึกษา และที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัด การศึกษา

10.4 ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

แนวทางการปฏิบัติ

11.1 ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษาทั้ง บริเวณใกล้เคียงภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษา

11.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้ง ภายในประเทศและต่างประเทศ

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและ สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

27

แนวทางการปฏิบัติ

12.1 สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

12.2 ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

12.3 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

จะเห็นได้ว่า ขอบข่ายทางวิชาการนั้นเป็นขอบข่ายที่ค่อนข้างกว้างขวางซึ่งจากแนวคิดต่าง ๆ สามารถสรุปขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ได้ 5 งาน คือ งานหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร งานการจัดการเรียนการสอน งานการนิเทศภายใน งานการวัดและประเมินผล การศึกษาและงานการประกันคุณภาพการศึกษา

3. ปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

3.1 ความหมายของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย เป็นเด็กที่อยู่ในวัยเริ่มต้นของชีวิต โดยนับตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี แต่ในสภาพสังคมไทยนับตั้งแต่ 3-6 ปี เป็นหลัก เนื่องจากในช่วงแรกเกิดถึง 6 ปี ซึ่งเป็นวัยทารกนั้นอยู่ในการดูแลของผู้ปกครอง ต่อเมื่อเด็กอายุประมาณ 3 ปี จึงเป็นช่วงเวลาที่เด็กเริ่มเปลี่ยนสภาพแวดล้อมไปอยู่ในโรงเรียน ซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น เป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กอายุแรกเกิดถึง 6 ปี โดยเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนและการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

บริบูรณ์ สุกแสง (2540 : 5) กล่าวว่า เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่อยู่ในวัยต่อจากวัยทารก เป็นช่วงที่เด็กกำลังเติบโตเป็นอิสระ เรียนรู้ที่จะช่วยเหลือตนเอง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 : 19) กล่าวว่าเด็กปฐมวัย เป็นเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 8 ปี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มเด็กทารก (อายุ 2 ขวบแรก)
2. กลุ่มเด็กเล็ก (อายุ 2-4 ขวบ)
3. กลุ่มเด็กอนุบาลและประถมต้น (อายุ 5-8 ปี)

ทัศนา แก้วพลอย (2544 : 1) กล่าวว่า เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 0-6 ปี เป็นวัยเริ่มต้นของการพัฒนาการในทุกด้าน ได้แก่ ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ

และด้านสังคม จึงเป็นวัยที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของการพัฒนาบุคคลให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ

พัชรี เจตน์เจริญรักษ์ (2545 : 8-9) เด็กปฐมวัย หมายถึง วัยเด็กตอนต้น (Early childhood) โดยนับตั้งแต่แรกเกิด-6 ปี เป็นวัยที่เตรียมตัวเพื่อเข้าสู่สังคม ได้รู้จักบุคคลอื่น ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากคนในครอบครัวตนเอง เด็กวัยนี้เพิ่งจะออกจากบ้านไปสู่วิทยาลัย ยังไม่พร้อม ที่จะช่วยเหลือตนเองหรือรับรู้กฎข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน ต่อเมื่ออายุถึง 6 ปี เด็กเริ่มช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น มีความพร้อมมากขึ้น รู้จักเล่นกับเพื่อนจึงเป็นวัยที่กำลังมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คนทั่วไป มักเรียกเด็กวัยนี้ว่า เด็กเล็ก เด็กปฐมวัย หรือเด็กอนุบาล

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุ ตั้งแต่ แรกเกิด-6 ปี และเป็นช่วงที่ควรส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาบุคคลให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

3.2 ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

เขวพา เดชะคุปต์ (2542 : 14) การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้มีชื่อเรียกต่างกันไปหลายชื่อ ซึ่งแต่ละโปรแกรมก็มีวิธีการ และลักษณะในการจัดกิจกรรม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ กัน นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good. 1945 : 200 ; อ้างถึงใน เขวพา เดชะคุปต์. 2542 : 14) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง โครงการหรือหลักสูตรที่จัดสำหรับเด็กในโรงเรียนเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล หรือชั้นอนุบาลปีที่ 1-ชั้นอนุบาลปีที่ 3

ไฮมส์ (Hymes. 1965 : 65 ; อ้างถึงใน เขวพา เดชะคุปต์ 2542 : 14) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง

เขวพา เดชะคุปต์ (2542 : 14) กล่าวว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าว จะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมองการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้มีชื่อเรียกต่างกันไปหลายชื่อซึ่งแต่ละโปรแกรมก็มีวิธีการและลักษณะในการจัดกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ กัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

29

มาสโซเกลีย (Massoglia, 1977:3-4 ; อ้างถึงใน ยาวพา เดชะคุปต์, 2542 : 14) กล่าวเอาไว้
ดังนี้ การจัดการศึกษาปฐมวัยควรมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการและการเรียนรู้เพิ่มเติมที่ซึ่ง
แนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ทุกรูปแบบควรมีส่วนสำคัญดังนี้

1. เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน นับตั้งแต่แรกเกิดจนเริ่มเข้าเรียนในระบบ
โรงเรียน
2. วางพื้นฐานทางสุขภาพอนามัยให้กับเด็กตั้งแต่ต้น รวมทั้งเด็กที่มีข้อบกพร่องต่าง ๆ
3. สิ่งแวดล้อมทางบ้านควรมีส่วนช่วยให้เด็กเจริญเติบโต และพัฒนาในทุก ๆ ด้าน
4. พ่อแม่ควรเป็นครูคนแรกที่มีความสำคัญต่อลูก
5. อิทธิพลจากทางบ้านควรมีผลต่อกระบวนการในการพัฒนาเด็ก

ในอดีตที่ผ่านมา เรามักละเลยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในเด็กวัยนี้
เท่าที่ควร แต่ในระยะหลัง ๆ นักการศึกษาและนักจิตวิทยา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในวงการต่าง ๆ ได้
เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะจากการค้นคว้า
และวิจัยพบว่า การปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพ รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับ
เด็กจะทำได้ดีที่สุดในช่วงนี้ซึ่งเป็นวัยต้นของชีวิตดังที่ เบนจามิน บลูม (Spodek, 1972 : 15 ; citing
Bloom อ้างถึงใน ยาวพา เดชะคุปต์, 2542 : 14) กล่าวว่า 50 % ของสติปัญญาของมนุษย์จะเริ่ม
พัฒนาขึ้นในช่วง 4 ปีแรกของชีวิต และอีก 30 % จะพัฒนาขึ้นในช่วงต่อ ๆ ไป ดังนั้น จึงถึงเวลาแล้ว
ที่เราควรจะหันมาพิจารณาถึงหลักสูตรและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้

จากแนวคิดต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษา
ให้แก่เด็กที่อายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 6 ปี ให้มีพัฒนาการที่ดี ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และ
สติปัญญา

3.3 ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย

ยาวพา เดชะคุปต์ (2542 :14-15) การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นภาวะใหม่ของการพัฒนา
ชุมชนเพื่อส่งเสริมการศึกษาและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น และนับวันจะมีความสำคัญ
ต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น แต่เดิมเด็กอยู่กับครอบครัวที่มีผู้ใหญ่ดูแลเพราะครอบครัวไทยแต่โบราณเป็น
ครอบครัวแบบขยาย คือ มีปู่ ย่า ตา ยาย อยู่รวมกัน แต่ปัจจุบันสังคมไทยกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว
คือมีพ่อแม่ ลูก ทั้งแม่ยังออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ดังนั้น พ่อ
แม่จึงนำลูกไปฝากไว้ตามสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานบริการทารก หรือ โรงเรียนอนุบาลเร็วขึ้น
การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงกลายเป็นความจำเป็นของชีวิตมากขึ้นกว่าเดิม ในอดีตที่ผ่านมาเรามักละเลย
ไม่ได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาในวัยนี้เท่าที่ควร แต่ต่อมานักการศึกษา นักจิตวิทยา
รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในวงการต่าง ๆ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

30

มากขึ้น ทั้งนี้เพราะจากการค้นคว้าและวิจัย พบว่า พัฒนาการทุก ๆ ด้านของบุคคลล้วนมีรากฐานมาจากการพัฒนาในวัยเด็ก โดยเฉพาะในช่วงอายุ 0-6 ปี ดังที่ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวว่า การปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพ รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กจะทำให้ได้ที่ดีที่สุดในช่วงนี้ซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิต

เยาพา เดชะคุปต์ (2542 : 56-57) การบริหารเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งศูนย์เด็กเล็กปฐมวัยด้วย ทั้งนี้เนื่องจากศูนย์เด็กปฐมวัยแต่ละแห่งจะมีผู้ทำงานมากกว่า 1 คน จำนวนจะมากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับขนาดซึ่งก็มีขนาดต่างกันตั้งแต่ 1 ห้องเรียนจนกระทั่ง 40-50 ห้องเรียน แต่หลายแห่งจะจัดรวมกับระดับประถมด้วย ซึ่งยิ่งทำให้ระบบของงานซับซ้อนมากขึ้น จำนวนคนก็มากขึ้น ขั้นตอนของการบังคับบัญชาก็มากขึ้น วัสดุอุปกรณ์ก็มากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้การที่จะดำเนินกิจการใดกิจการหนึ่งไม่ว่าจะเป็นงานเล็กหรือใหญ่ก็ตามควรจะได้มีการจัดระเบียบในการทำงานให้ดี ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น ในเรื่องของการเงิน หากผู้บริหารไม่จัดระเบียบการทำงานให้ดีพอย่อมจะเกิดสับสนและเกิดช่องโหว่ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำการทุจริตได้ง่ายขึ้น หากสถานศึกษานั้นเป็นของส่วนตัว ก็จะกระทบกระเทือนถึงฐานะ แต่ถ้าสถานศึกษานั้นเป็นของรัฐ ผู้ที่จะทำให้เกิดการเสียหายย่อมต้องได้รับโทษ ในบางกรณีนั้นก็ถึงตัวผู้บริหารด้วย ถ้าจะพิจารณาเกี่ยวกับงานวิชาการก็เช่นเดียวกัน หากการบริหารไม่มีระเบียบหรือมีแต่ไม่ดี ผลที่บังเกิดขึ้นจะกระทบตัวเด็ก เช่น ผู้ทำหน้าที่สอนเด็กขาดความรู้ความเข้าใจก็อาจพัฒนาเด็กไปในทางที่ผิดหรือไม่บังเกิดผลดีเต็มที่ ในทางตรงกันข้ามแม้ครูส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ดี แต่ถ้าการบริหารวิชาการไม่ดีพอ ไม่มีการให้ขวัญและกำลังใจ ขาดการนิเทศภายใน ขาดการที่จะให้ความรู้ความเข้าใจในนวัตกรรมใหม่ ๆ การแก้ปัญหาที่อาจทำไม่ถูกต้อง ในทางตรงกันข้ามหากระบบบริหารดี ผู้บริหารได้วางแนวทางให้ครูได้ปฏิบัติ มีการประเมินการทำงานของครูเป็นระยะ ๆ มีโครงการที่จะพัฒนาครูและติดตามผลต่อไป เพื่อปรับปรุงขึ้นไปอีก ผลดีก็จะตกอยู่กับเด็ก

จากแนวคิดต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารงานการศึกษาปฐมวัยต้องมีการจัดระบบงานบริหารในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียน สามารถจัดดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

3.4 แนวคิดของการจัดการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย เริ่มต้นมาเป็นเวลานานแล้ว นับแต่สมัยกรีกและโรมัน โดยพลาโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle) และนักปรัชญาอีกหลายท่านในสมัยนั้นที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กในช่วง 6 ปีแรกของชีวิต จากแนวความคิดของนักปรัชญาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยในสมัยต่อมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

31

ฟรอสต์และคิสซิงเจอร์ (Frost & Kissinger. 1975 : 16-43 ; อ้างถึงใน เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 15) ได้รวบรวมแนวความคิดที่สำคัญของนักปรัชญาในสมัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยเอาไว้ ดังนี้

สมัยกรีกและโรมัน มองการศึกษาว่าเป็นการเตรียมคนเพื่อรักษาประเทศชาติ เขาเชื่อว่ารัฐควรเตรียมเด็กตั้งแต่ทารกเพื่อให้พร้อมที่จะสนองความต้องการของประเทศ ส่วน อริสโตเติล (Aristotle) มองการศึกษาว่าเป็นสิทธิของส่วนบุคคลที่ควรได้รับ แนวความคิดของเขาเชื่อว่าควรให้บ้านและโรงเรียนมีส่วนในการเลี้ยงดูบุตร เขาเชื่อว่าเด็กอายุก่อน 7 ปี ควรได้รับการดูแลที่บ้าน โดยแม่และพยาบาล

มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther. 1483-1546 ; อ้างถึงใน เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 16) เป็นนักปฏิรูปศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ในศตวรรษที่ 6 ที่ประเทศเยอรมัน แนวความคิดของเขามีส่วนกระตุ้นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย เขาเชื่อถึงความสำคัญของครอบครัวว่าเป็นสถาบันที่สำคัญขั้นมูลฐาน ที่จะมีส่วนสำคัญต่อการให้การศึกษาแก่บุตร โดยออกมาในรูปการให้การศึกษาแก่ พ่อ แม่ ศูนย์แม่และเด็ก บ้านรับเลี้ยงเด็กและการศึกษาสำหรับครอบครัว

จอห์น อมอส คอมมิวนิอุส (John Amos comenius. 1592-1670 ; อ้างถึงใน เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 16) เป็นนักปรัชญาชาวกรีกในศตวรรษที่ 17 ในหนังสือชื่อ “The great Didactic” เขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบันไดทางการศึกษาว่า ควรเริ่มต้นที่โรงเรียนที่บ้าน คือ การเรียนกับแม่ ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่มีความสำคัญยิ่งในช่วง 6 ปีแรกของชีวิต และควรเข้าโรงเรียนหลังจากนั้นคือ ในช่วงอายุ 6-12 ปี และเข้าโรงเรียนลาตินในช่วงอายุ 12-18 ปี และเข้ามหาวิทยาลัยในช่วงอายุ 18-24 ปี เขาได้เขียนหนังสืออีกเรื่องหนึ่ง ชื่อ “Visible World” ซึ่งเป็นหนังสือที่ใช้ภาพเล่มแรกที่ใช้สอนเด็ก และเขายังได้เสนอหนังสือต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความสนใจของเด็กในแต่ละช่วงอายุ โดยแนวความคิดของเขาในหนังสือชื่อ “School of Infancy” เป็นที่มาของการให้การศึกษาแก่ทารก โดยใช้สิ่งของง่าย ๆ มาใช้สอน เช่น พืช ดินไม้ สัตว์ ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การแยกความมืด ความสว่าง สี ทิศทาง ฟาร์ม ถนน พุงนา และสอนความสุภาพ ความเชื่อฟัง และลักษณะนิสัยต่าง ๆ ด้วยนอกจากนี้ เขายังได้ให้ความสำคัญของเด็กในแง่การคิดและเชื่อว่า “การเล่น” จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสุขภาพและอารมณ์ขั้นและจะเป็นหนทางในการสร้างความเป็นจริงให้แก่ชีวิตของเด็ก เขาได้เสนอวิธีการในการสร้างความเคารพในตัวเองโดยการแทรกอารมณ์ขันเข้าไปในทุกบทเรียน โดยเรียกว่า “อารมณ์ขันกับความสว่าง” (Humor & Lightness) เขาเชื่อว่าครูที่มีความสามารถจะสามารถทำให้เด็กอยากเรียน โดยไม่มีการบังคับในด้านเนื้อหา แนวความคิดในการจัดการเรียนการสอนของเขา คือ การให้เด็กปฏิบัติจริง คือ “สอนให้เด็กรู้โดยการเขียน ร้องเพลงโดยการร้อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

32

เพลง และการใช้เหตุผลโดยการหาเหตุผล” ซึ่งจากแนวความคิดของเขากลายเป็นพื้นฐานที่สำคัญของแนวความคิดทางการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ นักการศึกษาที่สำคัญที่รู้จักกันดี ในความคิดที่ว่า “การเรียนรู้โดยการปฏิบัติคือการเรียนรู้ที่แท้จริง (Learning by doing)”

รูสโซ (Jean Jacques Rousseau. 1712–1778 ; อ้างถึงใน เขาวพา เดชะคุปต์. 2542 :16) เป็นนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้เน้นความสำคัญของเด็กในแง่ความเป็นมนุษย์ เขาได้ต่อสู้เพื่อให้เด็กได้รับสิทธิและการเอาใจใส่อย่างแท้จริง จากผลงานของเขาซึ่งตีพิมพ์ในปี 1762 ชื่อ “Emile” เป็นรากฐานที่สำคัญต่อการศึกษาถึงพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก อาจเรียกได้ว่า รูสโซเป็นต้นกำเนิดของจิตวิทยาเด็ก เขาชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการของเด็ก มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกได้แก่ช่วง 5 ปีแรกของชีวิต ซึ่งรูสโซเน้นความสำคัญของกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายส่วนขั้นที่ 2 คือช่วงอายุ 5-12 ปี เด็กจะเรียนรู้ได้ดีจากการได้รับประสบการณ์ตรงและการสำรวจสิ่งแวดล้อม

แนวความคิดของรูสโซเป็นพื้นฐานของเปสตาลอซซี โฟรเบล ดิวอี้ และเปียเจต์ ซึ่งเป็นนักปรัชญาและนักจิตวิทยาที่ทำการศึกษเกี่ยวกับเด็กก่อนวัยเรียนในระยะต่อมา

โจฮัน เปสตาลอซซี (Johann Pestalozzi. 1827–1940 ; อ้างถึงใน เขาวพา เดชะคุปต์. 2542 16–17) เป็นนักการศึกษาชาวสวิส ซึ่งได้ศึกษาความไม่เท่าเทียมกันของเด็กที่มีฐานะยากจน และมาจากพื้นฐานวัฒนธรรมต่าง ๆ กัน และหาแนวทางในการช่วยเหลือเด็ก ความต้องการ และความสามารถในการเรียนรู้ แนวความคิดของเขาได้กลายมาเป็นพื้นฐานของการจัดโครงการ Head start และ Home start ในทุกวันนี้

เฟรดเดอริก โฟรเบล (Friedrich Froebel. 1782–1852 ; อ้างถึงใน เขาวพา เดชะคุปต์. 2542 :17) นักปรัชญาการศึกษาชาวเยอรมัน ได้ตั้งโรงเรียนอนุบาลสำหรับเด็กอายุระหว่าง 3–8 ปี ขึ้นในหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งชื่อ Thuringian ในเมือง Blackenburg ประเทศเยอรมนี โดยอาศัยพื้นฐานทางความคิดของเปสตาลอซซี การเริ่มต้นของโฟรเบล ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาปฐมวัยอย่างแท้จริง โฟรเบลเรียกโรงเรียนอนุบาลของเขาว่า Kleinderbeschäftigungsaustalt ต่อมาเรียกสั้น ๆ ว่า “Kindergarten” ซึ่งแปลว่า “สวนเด็ก” ไม่ใช่โรงเรียน โดยพยายามจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติที่สุด ให้เหมือนกับเด็กเล่นอยู่ในสวนไม่ได้มาโรงเรียน โดยเขาจะเน้นกิจกรรมของเด็ก เพราะเชื่อว่าเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ภายใน และจะแสดงออกถ้าได้รับการสนับสนุน

จากแนวคิดต่าง ๆ สามารถสรุปแนวคิดของการจัดการศึกษาปฐมวัย ได้ดังนี้ การจัดการศึกษาปฐมวัย ควรส่งเสริมจากครอบครัว โดยการให้ความรู้แก่พ่อแม่ และเด็กจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัว การให้การศึกษาคือควรสอนไปตามพัฒนาการของเด็ก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

3.5 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กับ การจัดการศึกษาปฐมวัย

ในปี พ.ศ.2542 ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับแรกขึ้น ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542 เป็นต้นมา และถือว่าเป็นกฎหมายแม่บทที่เป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ การปฏิรูปการศึกษาของไทยตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นี้ถือได้ว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ของประเทศครั้งที่ 2 นับตั้งแต่มีการปฏิรูปครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กล่าวถึงการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน กล่าวคือ การศึกษาครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่ให้บุคคล มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามมติของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2542 โดยให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ในที่นี้นั้นจะต้องครอบคลุมชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยไม่ครอบคลุมการศึกษาระดับปฐมวัย อย่างไรก็ตามรัฐบาลยังคงให้ความสำคัญแก่การพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งหมายถึง เด็กในช่วงอายุระหว่าง 0-5ปี (เด็กตั้งแต่แรกปฏิสนธิ ถึง อายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) จึงมีการจัดทำแผนปฏิบัติการนโยบาย และมาตรฐานการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ครอบคลุมเด็ก 0-5 ปี

หมวด 3 ระบบการศึกษา

มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

1. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น
2. โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น
3. ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

34

แนวการจัดการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 แนวการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจ และสัมพันธ์กับวิถีชีวิตตามธรรมชาติของผู้เรียน ดังที่ปรากฏในมาตราที่ 24 วรรค 1-6 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 14-15)

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สามารถสรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ.2542 กับการจัดการศึกษาปฐมวัย ได้ดังนี้ ถึงแม้การจัดการศึกษาปฐมวัย จะไม่ได้อยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แต่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาปฐมวัย จึงมีการจัดทำแผนปฏิบัติการในนโยบาย และมาตรฐานการพัฒนาเด็กปฐมวัย ครอบคลุม เด็ก 0-5 ปี

3.6 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพการศึกษาระเบียบวาระแห่งชาติ (พ.ศ.2551-2555) ด้านการศึกษาปฐมวัย

ด้านคุณภาพผู้เรียน ระดับปฐมวัย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551:11-13) กล่าวถึง การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาช่วงวัยที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการพัฒนาสมองของมนุษย์ การส่งเสริมพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมในระดับนี้ จึงเป็นรากฐานที่สำคัญในการศึกษาระดับที่สูงขึ้นต่อไป ผลการวิจัยหลายประเทศชี้ว่าการใช้จ่ายของรัฐเพื่อการศึกษาปฐมวัยเป็นการลงทุนที่ให้ผลตอบแทน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

35

ต่อประเทศโดยรวมสูงที่สุด และเด็กที่ได้รับการเตรียมความพร้อมในระดับปฐมวัยจะมีความพร้อมในการเรียนในโรงเรียนระดับสูงขึ้นมากรกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อม ยูเนสโก (UNESCO, 1996 : 151 และวิทยากร เชียงกูล, 2550 : 35)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจสถานการณ์เด็กในประเทศไทยทั่วประเทศ ตั้งแต่ธันวาคม พ.ศ.2548 ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 พบว่า หนึ่งในสิบหรือร้อยละ 9.3 ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี มีปัญหาด้านสถานะโภชนาการ โดยมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานในระดับปานกลาง และร้อยละ 0.4 มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานในขั้นรุนแรง ร้อยละ 11.9 มีภาวะทุพโภชนาการเรื้อรังปานกลาง ร้อยละ 4.1 มีภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลันปานกลาง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความพร้อมหรือการพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพ

ในด้านที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก (Child development) พบว่า มีเด็กอายุ 0-59 เดือน ร้อยละ 78.6 มีสมาธิในครีวเรือนทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก และร้อยละ 13.2 ที่ถูกปล่อยทิ้งไว้โดยไม่ได้รับการดูแลที่ดีพอ ในด้านการศึกษาพบว่า เด็กอายุ 36-59 เดือน ร้อยละ 60.7 กำลังเรียนในระดับก่อนวัยเรียน และร้อยละ 99.4 ของเด็กวัยดังกล่าวที่กำลังเรียนชั้นป.1 ผ่านระดับก่อนวัยเรียนปีที่แล้ว

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาปฐมวัยที่ผ่านมาพบว่า มีประเด็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียน โดยสรุปดังนี้

ประเด็นปัญหา

1. เด็กไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

ผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ในปี พ.ศ.2548 พบว่า สถานศึกษาที่ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับดีมีเพียงร้อยละ 11.1 และที่ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ ร้อยละ 28.1

แม้ว่าโดยรวมแล้วจะพบว่า สถานศึกษามีผลประเมินในระดับดีได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34.14 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 58.2 ในปี 2550

2. เด็กไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพก่อนเข้าเรียนชั้น ป.1

สาเหตุของปัญหา

ผลการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. ความไม่พร้อมในการจัดการศึกษาปฐมวัย ทั้งด้านครู อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ผลจากการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

36

หรือ สมศ. พบว่า สถานศึกษาที่มีครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญระดับดีมีเพียงร้อยละ 38 และโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรในระดับปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น ใช้สื่อที่เอื้อต่อการเรียนในระดับดีมี ร้อยละ 36.9

2. ศูนย์เด็กปฐมวัย มีจำนวนไม่เพียงพอที่จะให้บริการในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาเด็กปฐมวัยได้อย่างทั่วถึงและขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลการพัฒนาเด็กปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งขาดการประสานและดำเนินการในเชิงบูรณาการร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันและกับภาคเอกชน ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ

3. พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูขาดความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาเด็กตามวัยที่ถูกต้องเหมาะสม

4. เด็กบางส่วนมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้ขาดโอกาสในการรับบริการ

ด้านการจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา

ประเด็นปัญหา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551 : 30–31)

1. ความไม่พร้อมในการจัดการศึกษาปฐมวัย ทั้งด้านครู อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ผลจากการประเมินของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)หรือ สมศ. พบว่า สถานศึกษาที่มีครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญระดับดี มีเพียงร้อยละ 38 และโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรในระดับปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น ใช้สื่อที่เอื้อต่อการเรียนในระดับดีมีร้อยละ 36.9

2. การจัดการศึกษาปฐมวัยของแต่ละหน่วยงานยังขาดความเข้มแข็ง และยังมีมาตรฐานรูปแบบที่แตกต่างกันระหว่างแต่ละหน่วยงาน

สาเหตุของปัญหา

1. ศูนย์เด็กปฐมวัยมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะให้บริการในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ

2. ขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลพัฒนาเด็กปฐมวัยในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ

3. ขาดการประสานและดำเนินการในเชิงบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่ดูแลเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันและกับภาคเอกชนทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ยังมีประเด็นปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ เด็กปฐมวัยยังไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เด็กปฐมวัย ยังไม่ได้รับการ

เตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพก่อนเข้าเรียนชั้น ป.1 อันเนื่องมาจาก ความไม่พร้อมในการจัดการศึกษาปฐมวัยทั้งด้านครูอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ศูนย์เด็กปฐมวัยมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะให้บริการในการเตรียมความพร้อม พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูขาดความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาเด็กตามวัยที่ถูกต้องเหมาะสม เด็กบางส่วนมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้ขาดโอกาสในการรับบริการ ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะร่วมมือกันดูแล ส่งเสริมอย่างจริงจัง

4. การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย

4.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537 :1) หมายถึง การบริหารกิจกรรมวิชาการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ประกอบด้วย งานด้านหลักสูตร การสอน การนิเทศ และการประเมินผล โดยการดำเนินการตามกระบวนการบริหาร คือ การวางแผน การดำเนินการตามแผน และการประเมินผล

รัศมี ดันเจริญ (2542 : 59) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 68) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาปฐมวัย งานนี้ หมายถึง การจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมเด็กให้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการจัดนั้น ๆ จะต้องครอบคลุมถึงการศึกษาค้นคว้าหรือแนวทางการจัดประสบการณ์ การนำแผนการสอนไปใช้ การจัดหาและผลิตสื่อ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดการกิจกรรมประจำวัน การนิเทศ และการประเมินความพร้อม

จากแนวคิดต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย หมายถึง การจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การจัดประสบการณ์ ให้แก่เด็กปฐมวัยได้มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

4.2 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาปฐมวัย

สำหรับสถานศึกษาปฐมวัยนั้น กล่าวได้ว่าการบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญงานหนึ่งเช่นเดียวกับสถานศึกษาในระดับอื่น และมีขอบข่ายที่กว้างขวางเช่นเดียวกัน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 18-19) และ วีรวรรณ เทพรัศย์ (2534 : 20-24 ; อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537 : 11) กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ การที่ผู้บริหารการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตร อบรมครูให้เข้าใจหลักสูตรและวิธีใช้ จัดหาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

38

ตลอดจนเอกสารหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรและจัดให้พอเพียงสำหรับการใช้ ตลอดจนการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตรและการสอนการสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ครูได้มีการปรับปรุงพัฒนากระบวนการจัดการประสบการณ์ให้เหมาะสมอยู่เสมอ

2. งานการจัดประสบการณ์ เป็นการดำเนินการเพื่อให้การจัดประสบการณ์ในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้ ซึ่งได้แก่ การจัดการกิจกรรมประจำวัน การกำหนดชั้นเรียน การจัดครูเข้าชั้น การปรับปรุงพัฒนากระบวนการจัดประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตลอดจนจัดให้มีการอบรมสาธิต การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดและประสบการณ์กับเพื่อนครูหรือ ผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ เกี่ยวกับเทคนิคการจัดประสบการณ์แบบใหม่ๆ

3. งานสื่อการเรียนการสอน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและกิจกรรม ตลอดจนส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้อุปกรณ์การสอนให้ตรงกับกิจกรรม รวมทั้งจัดหาวัสดุต่าง ๆ สำหรับให้ครูได้นำไปใช้ในการผลิตสื่ออย่างเพียงพอ การจัดสื่อการเรียนอย่างมีระบบ เช่น จัดบริการสื่อการสอน โดยมีห้องสื่อหรือผู้รับผิดชอบ จัดให้มีทะเบียนสื่อ ทั้งนี้โดยเน้นให้ผู้ผู้ใช้ได้รับความสะดวก ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. งานวัดผลและประเมิน ครอบคลุมถึงการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการประเมินผล ส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการประเมินผลอย่างถูกต้อง จัดให้มีการวัดและประเมินผลที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และคอยดูแลควบคุมการดำเนินการวัดผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ รวมทั้งการตรวจสอบการจัดทำสมุดประจำชั้นและสมุดประจำตัวเด็กให้ถูกต้องเรียบร้อยและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

5. งานห้องสมุด ได้แก่ การจัดทำและจัดหาเอกสาร หนังสือ สำหรับค้นคว้าหาความรู้สำหรับครูอย่างเพียงพอ เพื่อให้ครูได้รับความรู้ทางวิชาการที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ซึ่งจะนำมาสู่การสนับสนุนกิจกรรมการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังอาจมีวิธีทัศน์ที่เกี่ยวกับการศึกษา นิทานสำหรับเด็ก เทปเพลงสำหรับครูและจัดเกมฝึกเชาวน์สำหรับเด็กวัยต่าง ๆ ให้ได้เข้าไปเล่นด้วย

6. งานนิเทศการศึกษา ครอบคลุมถึงการช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการเพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาเป็นไปอย่างสอดคล้องกับหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารสามารถใช้วิธีการนิเทศได้หลายวิธี แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

39

7. งานด้านการวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน คือ การกำหนดให้มีการวางแผนปฏิบัติงานวิชาการล่วงหน้าอย่างมีขั้นตอน ให้นำบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน กำหนดหน้าที่และขอบเขตในการปฏิบัติงาน และประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน

8. งานส่งเสริมการจัดประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมที่ผู้บริหารและครู จัดให้มีขึ้นเพื่อสนับสนุนให้การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมให้ครูมีความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

9. งานประชุมอบรมทางวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรในรูปของการจัดประชุมให้ครูได้มาพบปะเพื่อหาแนวทาง และข้อตกลงในการทำงานร่วมกัน และช่วยกันพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานและขณะเดียวกันจะได้นำความรู้ใหม่ ๆ มาสู่ครู เพื่อนำไปพัฒนางานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เยาวยา เศษะคุปต์ (2542 : 68-72) การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา ปฐมวัย งานนี้หมายถึง การจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมเด็กให้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการจัดนั้น ๆ จะต้องครอบคลุมถึงการศึกษาลักษณะหรือแนวทางการจัดประสบการณ์ การนำแผนการสอนไปใช้ การจัดหาและผลิตสื่อ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน การนิเทศ และการประเมินความพร้อมซึ่งจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ หลักสูตรสำหรับเด็กระดับนี้ ไม่ได้ใช้ชื่อว่า “หลักสูตร” แต่ใช้คำอื่นแทน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างจากระดับประถม คือ ไม่มีการบังคับในเรื่องเวลาเรียนว่าจะต้องครบกี่วันประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน เนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษานั้นถือว่าการศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานให้คงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ ประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้ แต่ในระดับปฐมวัยนั้นเป็นการพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมครบทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการปูพื้นฐานเพื่อเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป ด้วยเหตุดังกล่าวจึงไม่ได้ใช้คำว่า “หลักสูตร” แต่มีการเรียกชื่อต่าง ๆ กันไป ดังเช่น

1.1 “แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 พุทธศักราช 2422” สำหรับเด็ก 1-5 ขวบ จัดทำโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

1.2 “แนวการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก” สำหรับเด็ก 4 ขวบ เรียนเพียงปีเดียวก่อนขึ้นชั้นเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จัดทำโดยหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

40

1.3 “การจัดเกณฑ์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน” สำหรับเด็กวัย 3-4 ขวบ จัดทำโดยกองพัฒนาสตรีและเด็ก กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นอีกที่จัดทำหลักสูตรขึ้นใช้เป็นของตนเองแต่ไม่ได้พิมพ์เป็นรูปเล่มและเผยแพร่ขณะนี้หลักสูตรที่ใช้กันเป็นแนวทางอย่างแพร่หลาย ได้แก่ แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1,2 และชั้นเด็กเล็กนั่นเอง

2. การนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ แผนการสอนเป็นแนวทางที่จะสอนหรือจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก โดยทั่วไปแผนการสอนจะครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ โนมตีหรือแนวคิด เนื้อหากิจกรรม อุปกรณ์ การประเมินผล เนื่องจากถือกันว่าการจัดประสบการณ์แก่เด็กระดับนี้จะไม่เป็นการสอนหนังสือ แต่เป็นการเตรียมพร้อมให้ จึงมักไม่เรียกว่า “แผนการสอน” แต่ใช้ชื่อต่าง ๆ กันไป เช่น

2.1 “แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2” จัดทำโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

2.2 “แนวการจัดกิจกรรมสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก” จัดทำโดยกองพัฒนาสตรีและเด็ก กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยความร่วมมือขององค์การยูนิเซฟ

จะเห็นได้ว่าแผนการสอนก็คือการนำเอา “แนวการจัดประสบการณ์” หรือการจัดเกณฑ์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน มาจัดทำนั่นเอง จะต่างจากแผนการสอนระดับประถมศึกษาที่เห็นได้ชัดเจนก็คือจะจัดในรูปของกิจกรรมที่ผสมผสานหลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน ไม่เป็นวิชาโดด ๆ ดังเช่นระดับประถมศึกษา

3. การจัดหาและการผลิตสื่อ สื่อสำหรับการศึกษาระดับนี้หากจะกำหนดตามลักษณะการใช้งานแล้วอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

3.1 สื่อสำหรับการสอนของครู สื่อประเภทนี้จัดหามาเมื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร วิธีการสอน กิจกรรม ตลอดจนความเข้าใจในตัวเด็ก สื่อประเภทนี้ได้แก่ คู่มือครู หนังสือ เทป ภาพยนตร์ เป็นต้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 คู่มือครูในที่นี้เป็นคำแนะนำในการใช้แผนการจัดประสบการณ์แก่เด็ก เป็นเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับสิ่งที่จะใช้สอนเด็ก เช่น มด ผีเสื้อ แมว นก วันสารทไทย ฯลฯ

3.1.2 หนังสือ หนังสือบางชนิดจะเป็นประโยชน์ที่ครูจะนำไปใช้แก่เด็ก เช่น คำประพันธ์ที่เหมาะสมกับเด็ก มีการใช้คำที่ง่ายเหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ หรือเพลงสำหรับเด็ก ๆ ที่ครูอาจนำไปสอนเด็กอาจเป็นนิทานที่ครูใช้เล่าให้เด็ก ๆ ฟัง

3.1.3 เทป นอกจากจะเป็นเทปเพลงหรือนิทานสำเร็จรูปที่ครูอาจนำมาใช้สอนเด็กได้แล้ว เทปอาจเป็นเนื้อหาสาระที่ครูจะใช้พัฒนาตัวครูได้ด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

41

3.1.4 ภาพยนตร์ เนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิธีสอน แนะนำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ แก่ครู เช่น การสร้างสื่อการสอน การจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

สื่อประเภทนี้บางอย่างสถานศึกษาอาจจัดหาโดยการซื้อ เช่น เทปเสียง (แถบเสียง) เทป วีดีโอ หรือภาพทัศน์ ภาพยนตร์ แต่บางอย่างก็อาจผลิตได้เช่นกัน เช่น การจัดทำคู่มือ เช่น การรวบรวมเนื้อหาสำหรับครูใช้ประกอบการสอนต่อไป

3.2 สื่อสำหรับประกอบบทเรียน ในการสอนเด็กเล็กนั้น การจะเร้าให้เด็กมีความสนใจในสิ่งที่ครูจะสอน ควรใช้สื่อเข้าช่วยจะทำให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวน่าสนใจยิ่งขึ้นด้วย เช่น ครูสอนเรื่องวันลอยกระทง ครูก็นำเอากระทงมาให้เด็กดูเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน หรือถ้าหากเป็นการเรียนถึงชีวิตของกบ ครูก็นำลูกอ๊อดมาให้เด็กได้เลี้ยงจนกว่าจะเจริญเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ หากก็จะค่อย ๆ หดเข้าไปจนกลายเป็นกบที่สมบูรณ์ขึ้นมาอยู่เหนือน้ำได้ สื่อประเภทนี้อาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

3.2.1 สื่อที่ได้มาโดยการจัดหา เช่น สิ่งที่มีตามธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ไม้ เหล็ก หิน ดิน ททราย เป็นต้น

3.2.2 เป็นสื่อที่ได้มาโดยการประดิษฐ์ อาจเป็นหุ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตาผ้า ตุ๊กตาถุงพลาสติก หุ่นถุงกระดาษ เกมการศึกษา เป็นต้น

3.3 สื่อสำหรับจัดสภาพแวดล้อมให้เด็ก ที่เล่นที่จัดให้กับเด็กปฐมวัยนั้นมีความสำคัญ หากจัดให้เหมาะสมก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สื่อเหล่านี้ได้แก่อะไรบางอย่าง ซึ่งสื่อเหล่านี้อาจได้มา 2 ทาง โดยการจัดหาทางหนึ่ง และโดยการผลิตอีกทางหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากตารางต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ตาราง 1 สิ่งที่ใช้จัดมุมความสนใจของเด็ก

สถานที่	สิ่งที่จัดหา	สิ่งที่ผลิต
มุมหนังสือ	- หนังสือนิทานสำหรับเด็ก	- สมุดภาพที่ทำขึ้นเอง
ที่เล่นน้ำ	- ภาชนะสำหรับตวงน้ำ - อาจเป็นถ้วยกระบอก - กรวย	- นำขวดพลาสติกมาตัดครึ่ง - เวลาใช้ก็หงายขึ้น - กรวยสำหรับกรอกน้ำ
เครื่องเล่นสนาม	- เครื่องเล่นสำเร็จรูปที่มีขาย - ไม้ดอกไม้ประดับ - ไม้ยืนต้นให้ร่มเงา	- เป็นเครื่องเล่นที่ทำขึ้นเอง ด้วยไม้ไผ่หรือไม้อื่น ๆ อาจ ทำเป็นที่ปีนป่าย ไม้กระดก
สนามและบริเวณ ผนังห้อง ประตูหรือ หน้าต่าง	- กระดานป้ายติดผลงานของเด็ก - สัญลักษณ์ ชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ - ภาพวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับ บทเรียน ฯลฯ	- กรงสัตว์ - ที่นั่งสำหรับเด็กนั่ง พักผ่อน - อุปกรณ์ประกอบบทเรียน เช่น ภาพแสดงจำนวน - สิ่งประดับห้อง เช่น สิ่ง แขวน ฯลฯ
มุมธรรมชาติหรือมุม วิทยาศาสตร์	- เครื่องชั่ง - แวนชขาย - ตัวอย่างพืช - สัตว์ เช่น กบ หนอน ผีเสื้อ - วัสดุต่าง ๆ เช่น โลหะ เงิน ฯลฯ	- เครื่องชั่งอย่างง่ายที่ ประดิษฐ์ขึ้นเอง ฯลฯ
มุมเกมการศึกษา มุมแท่งไม้	- เกมการศึกษาที่มีผู้ทำขึ้นสำเร็จรูปแล้ว - แท่งไม้สำเร็จรูปที่มีขายในท้องตลาด	- เกมการศึกษาที่ทำขึ้นใช้เอง - แท่งไม้ที่เลื่อยตัดเป็นท่อน - วัสดุทดแทนอย่างอื่น เช่น กล่อง กระดาษ ขางพลาสติก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ตาราง 1 (ต่อ)

สถานที่	สิ่งที่จัดหา	สิ่งที่ผลิต
บ้านตุ๊กตาในสนาม	ตุ๊กตาพลาสติกหรือเซลลูลอยด์ - เครื่องครัว	- เสื้อผ้าตุ๊กตา - บ้านตุ๊กตาที่ทำเอง
บ่อทราย	- อ่างซักผ้า ราวตากผ้า ไม้หนีบ - น้ำ - ที่ตักทรายที่มีขาย - กะลามะพร้าว ฯลฯ	- ที่ตักทรายอาจใช้ขวด พลาสติกมาตัดเป็นรูปที่ตัก ทราย

สื่อต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตัวอย่างที่จะนำไปสู่การที่ผู้บริหารจะดำเนินการจัดหาหรือจัดให้ใครใช้อย่างไรให้เกิดผลดี

4. การจัดสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อเด็กเป็นอันมาก สิ่งแวดล้อมนี้อาจเป็นได้ทั้งคน สถานที่ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กจะต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา หากสภาพแวดล้อมดีเด็กก็อยู่อย่างมีความสุข โดยเฉพาะเด็กวัยนี้ไม่หยุดนิ่ง จะสนใจสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น หากสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการที่จะช่วยให้เด็กเรียนรู้หรือปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เด็กก็จะเป็นดังนั้น แต่ในทางตรงกันข้ามหากเด็กได้อยู่ท่ามกลางความขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ไม่มีของเล่นที่เหมาะสมให้แก่เด็กเล่น เด็กก็จะไม่พัฒนาครบทั้ง 4 ด้านด้วยเหตุนี้ตามสถานศึกษาปฐมวัยจึงจำเป็นที่จะต้องจัดที่เล่นและที่จะทำกิจกรรมสำหรับเด็กทั้งในห้องและนอกห้องเรียน

5. การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน ได้แก่ การจัดตารางสอนนั่นเอง การจัดตารางกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กวัยนี้จะต่างจากการจัดตารางเรียนของเด็กประถมศึกษา ด้วยเหตุผลที่ว่ามีความมุ่งหมายแตกต่างกัน โดยในระดับก่อนประถมศึกษามุ่งการเรียนรู้เนื้อหาวิชาพื้นฐานให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ไปพร้อม ๆ กับสติปัญญามากกว่า

6. การนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษาหมายถึงความถึง วิธีการที่ผู้มีหน้าที่พยายามที่จะช่วยพัฒนาครูให้ได้ปรับปรุงวิธีการสอนตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่จะพัฒนาเด็กให้ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้ทำหน้าที่นี้เทศโดยตรง คือ ศึกษานิเทศก์ของกรมต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาระดับนี้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติก็มีศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัดและศึกษานิเทศก์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อำเภอรับผิดชอบ ช่วยโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ก็มีศึกษานิเทศก์ กรมพัฒนาชุมชนก็มีผู้ทำหน้าที่เช่นเดียวกัน แต่เรียกชื่อแตกต่างกันออกไปเป็นพัฒนานิเทศ บุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำให้พัฒนาด้านวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ก็มีความรู้ความชำนาญคืออาจช่วยโรงเรียนวางแผนหรือโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ด้วย นอกจากนี้อาจช่วยพัฒนาหลักสูตร โดยการสร้างคู่มือประกอบ ในกรณีที่ครูยังไม่เข้าใจวิธีสอนก็อาจช่วยสาธิตการสอนให้ครูดูได้

ปัจจุบันแม้จะมีศึกษานิเทศก์ของหน่วยงานต่าง ๆ ก็จริงอยู่ แต่สำหรับการศึกษาระดับปฐมวัยนี้ค่อนข้างจะลำบากที่จะหาผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการศึกษาในระดับนี้ได้เพียงพอ จึงได้มีปัญหาว่าศึกษานิเทศก์ส่วนหนึ่งไม่อาจทำหน้าที่นี้เทศทางวิชาการ ได้คงทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศภายในขึ้น

การนิเทศภายใน หมายถึง การนิเทศครูในโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนหรือบุคลากรในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้การจัดประสบการณ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ดีขึ้น ก่อนอื่นผู้บริหารก็จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ก่อนว่างานวิชาการระดับนี้มีปัญหาหรือไม่ หากมี มีในเรื่องใดบ้าง ปัญหานั้น ๆ ควรแก้ในวิธีใดบ้าง เช่น เชิญวิทยากรมาจากภายนอก ผู้บริหารอาจแก้ปัญหาตัวเอง หรืออาจโดยการส่งครูออกไปรับการอบรม สัมมนา คูงาน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์แก่ครู

7. การวัดและประเมินผล การประเมินผลสำหรับเด็กปฐมวัย ย่อมหมายถึงความถึง การประเมินผลว่าเด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพียงใด ครูอาจทำการประเมินเด็กได้ตลอดเวลาทั้งนี้เพื่อพัฒนาในส่วนที่เด็กยังบกพร่องอยู่

ส่วนการวัดผลนั้นเป็นการวัดเพื่อดูว่าการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กนั้น เด็กได้บรรลุเป้าหมายเพียงใด มิใช่จะเป็นการวัดเพื่อตัดสินได้หรือตก การวัดอาจทำได้หลาย ๆ วิธี ดังเช่น แนวจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลและแนวการจัดประสบการณ์เด็ก ได้กำหนดให้ใช้หลาย ๆ วิธี ประกอบกัน คือ

7.1 การสังเกต สังเกตเด็กขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ทราบพัฒนาการของเด็ก เมื่อสังเกตพบว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาก็บันทึกแก้ไขต่อไป

7.2 การสนทนา การสนทนากับเด็กก็เพื่อจะได้ทราบพัฒนาการทางด้านภาษา ตลอดจนจนความคิดของเด็กว่าเด็กทำได้ดีเพียงใด ควรแก้ไขอย่างไร

7.3 การตรวจผลงาน ผลงานที่จะนำมาตรวจก็ได้แก่ ผลงานศิลปะที่เด็กทำ แล้วนำมาจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน ควรมี 3-5 อันดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

45

7.4 การใช้ข้อสอบปากเปล่า โดยที่ครูจะต้องเตรียมคำถามที่จะใช้ถามไว้ให้พร้อม แล้วนำผลงานมาจัดอันดับคุณภาพ

7.5 การใช้ข้อทดสอบ ข้อทดสอบที่จะนำมาใช้นี้จะต้องมีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก เห็นภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

การใช้วิธีวัดผลแบบไหนย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม แต่เสนอแนะว่าควรใช้วิธี สังเกต สनทนา และตรวจผลงานให้มากที่สุด

แนวดำเนินงาน ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ (2548 : 7) กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารงาน วิชาการ ไว้ 7 งาน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การใช้หลักสูตรสถานศึกษา
3. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินการใช้หลักสูตร
4. การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
5. การเป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาด้านวิชาการ
6. การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการ

จากประเด็นแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นงานวิชาการ เพื่อนำเสนอ รูปแบบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ด้วยการเทียบเคียงสมรรถนะ ของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ดังนี้ คือ

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
3. การนิเทศการศึกษา
4. การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย

4.2.1 หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงหลักสูตร ไว้ดังนี้

ชูเมคเกอร์ (Shoemaker. 1995 : 17-18) ได้กล่าวถึงหลักสูตร สรุปได้ดังนี้ หลักสูตรที่ดี ควรมีความหลากหลาย ผู้บริหารและครูผู้สอนควรที่จะศึกษาเรื่องปรัชญา ความแตกต่างระหว่าง บุคคลและสามารถปรับกิจกรรม เนื้อหาความรู้ทางวิชาการ หรือวิธีการให้เหมาะสมกับเด็ก การ พัฒนาโปรแกรมหลักสูตรประกอบด้วย

1. การจัดกิจกรรม
2. การจัดเนื้อหาวิชา
3. ทักษะกระบวนการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

46

บริเวอ์ (Brewer. 1995 : 106-135) ได้กล่าวถึงหลักสูตรระดับปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตร คือ แผนงานประสบการณ์เรียนรู้ หลักสูตรต้องสามารถให้ทางเลือกที่หลากหลาย เช่น โปรแกรมการศึกษา แผนงานประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นต้น
2. หลักสูตรสามารถที่จะสร้างทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความคิดรวบยอด และความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล
3. ลำดับขั้นการวางแผนหลักสูตร คือ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวิเคราะห์ทางเลือก การเลือกออกแบบหลักสูตร การสร้างหลักสูตร และการออกแบบการประเมินผล
4. ครูผู้สอนต้องเลือกเนื้อหาและกิจกรรม เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้เพื่อการแสวงหาความรู้ ใหม่ ๆ
5. การวัดและประเมินผลต้องให้เหมาะสมกับอายุ และระดับการพัฒนาการของเด็ก และครูต้องวัดและประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคล ครูต้องสร้างความสัมพันธ์กับเด็กเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมให้เด็กสามารถเลือกโปรแกรมด้วยตนเอง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 25) ได้กล่าวถึงหลักสูตรว่ามีความหมาย 3 ประการ คือ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้
2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผลผลิต (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น
3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนรู้ให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2546 : 32-43) หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาด้วยหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่บอกจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ แนวการจัดการเรียนการสอนและวิธีการประเมินผลตามจุดประสงค์ที่ต้องการ ในการนี้หลักสูตรทุกหลักสูตรต่างทำหน้าที่ 2 ประการหลัก คือ

1. เป็นสื่อหรือเครื่องมือทางการศึกษาที่ใช้เพื่อการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
2. เป็นกรอบการศึกษาที่กำหนดให้ครูและสถานศึกษาจัดการศึกษาไปสู่เป้าหมายการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ ดังนั้น หลักสูตรของแต่ละประเทศจึงไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับเจตนาของประเทศนั้น ๆ ว่าต้องการพัฒนาประเทศไปในทิศทางใด

นภเนตร ชรรมบวร (2546 : 38) หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหา หรือสาระที่จะสอน และวิธีการว่าจะสอนอย่างไร หลักสูตรอาจหมายถึง หลักสูตรในลักษณะที่เป็น หนังสือ หรือคู่มือ หรือแผนการสอนต่าง ๆ ที่ได้ถูกกำหนดไว้ก่อนแล้ว ซึ่งเราในฐานะครูหรือนักการศึกษา มีหน้าที่ต้องจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมเนื้อหาที่หลักสูตรในระดับนั้น ๆ กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามหลักสูตรยังมีความหมายที่กว้างขึ้นซึ่งอาจหมายรวมไปถึงปรัชญาในการสอน ของครู กระบวนการเรียนการสอน การจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน การประเมินผลต่าง ๆ ที่กำลัง ดำเนินไปในชั้นเรียน รวมถึงตลอดถึงทิศทางความตั้งใจที่ครูต้องการ หรือคาดหวังให้เกิดขึ้นใน อนาคต

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า หลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับการวางแผน ที่มุ่งหมายให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมตาม จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีสถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการจัดให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้ พัฒนาทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

4.2.1.1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรระดับปฐมวัยเป็นการกำหนดหลักการจัดกิจกรรมที่บูรณาการขึ้นเป็นหน่วย การสอน ให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัย พัฒนาการและความแตกต่าง ระหว่างบุคคล เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และจิตใจ ด้านสังคม และสติปัญญา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลัก มิได้มุ่ง ให้เด็กอ่าน เขียน หรือท่องจำเนื้อหา

ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางขึ้น คือหลักสูตรการศึกษา ปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อเป็นหลักในการจัดการศึกษาปฐมวัย และให้โรงเรียนได้นำไปพัฒนา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น และความต้องการของชุมชน

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 31)

ส่วนที่ 1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ซึ่งเป็นการให้ความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และแนวทางการอบรมเลี้ยงดู

ส่วนที่ 2 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการ อบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และ สติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

48

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างสมวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

ระยะเวลาเรียน

ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1-3 ปีการศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กเริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหา การท่องจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

49

วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กมีเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้ที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ-สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญ มีดังนี้

1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

- 1.1.1 การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่
- 1.1.2 การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก
- 1.1.3 การรักษาสุขภาพ
- 1.1.4 การรักษาความปลอดภัย

1.2 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่

- 1.2.1 คนตรี
- 1.2.2 สุนทรียภาพ
- 1.2.3 การเล่น
- 1.2.4 คุณธรรม จริยธรรม

1.3 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ การเรียนรู้ทางสังคม

1.4 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่

- 1.4.1 การคิด
- 1.4.2 การใช้ภาษา
- 1.4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ
- 1.4.4 จำนวน
- 1.4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ)
- 1.4.6 เวลา

2. สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็ก ที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการและความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3-5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ วิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรมีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

การบริหารหลักสูตรปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาเป็นกรอบ แนวทาง หรือทิศทางของการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา หลักสูตรต้องจัดทำให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง คือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น หลักสูตรที่ดีต้องพัฒนาอยู่เสมอให้เหมาะสมกับผู้เรียนทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ทุกด้านในสังคม การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดีมีคุณภาพ

1. กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ควรมีการบริหารจัดการตามขั้นตอนต่อไปนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548 : 7-10)

1.1 การเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น

1.1.1 จัดทำข้อมูลสารสนเทศ

1.1.2 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการต่าง ๆ

1.1.4 พัฒนาบุคลากร

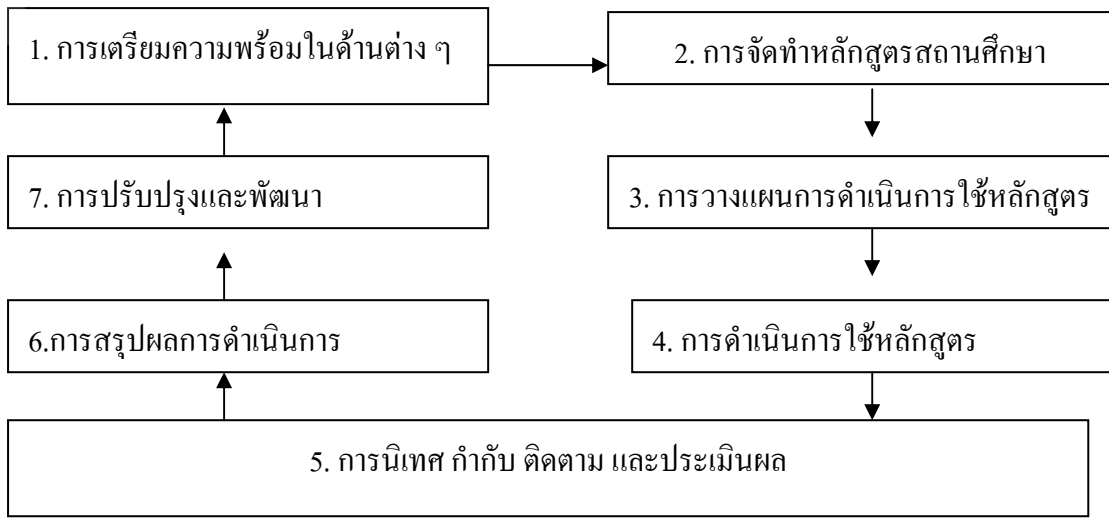
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

51

- 1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีส่วนประกอบที่สำคัญ เช่น
 - 1.2.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
 - 1.2.2 จุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)
 - 1.2.3 โครงสร้างของหลักสูตรที่ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ของเด็กแต่ละชั้นปีและเวลาที่ใช้ในการจัดประสบการณ์
 - 1.2.4 การจัดประสบการณ์
 - 1.2.5 การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้
 - 1.2.6 สื่อและแหล่งการเรียนรู้
 - 1.2.7 การประเมินการพัฒนาการเด็ก
 - 1.2.8 การบริหารจัดการหลักสูตร
- 1.3 การวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร เช่น
 - 1.3.1 กำหนดแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 - 1.3.2 กำหนดแผนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 - 1.3.3 กำหนดแผนการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล
- 1.4 การดำเนินการใช้หลักสูตร จัดทำสิ่งต่อไปนี้ เช่น
 - 1.4.1 กำหนดการจัดประสบการณ์
 - 1.4.2 ตารางกิจกรรมประจำวัน
 - 1.4.3 แผนการจัดประสบการณ์
 - 1.4.4 จัดประสบการณ์
- 1.5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล
 - 1.5.1 กำหนดรูปแบบ เครื่องมือการนิเทศ
 - 1.5.2 ดำเนินการนิเทศ แนะนำในการช่วยเหลือ
 - 1.5.3 เก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.6 การสรุปผลการดำเนินการ
 - 1.6.1 ประเมินผลการใช้หลักสูตร
 - 1.6.2 รายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง
- 1.7 การปรับปรุงและพัฒนา เช่น นำผลที่ได้จากผลการดำเนินการมาปรับปรุงหรือสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นใหม่ (ถ้าจำเป็นและมีข้อมูลเพียงพอ) ดังภาพประกอบต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบ 2 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

2. ลักษณะสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา มีดังนี้

2.1 จัดทำโดยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากรในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น

2.2 มีเป้าหมายการพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา สอดคล้องกับจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

2.3 มีสาระการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจของเด็ก และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ เอกลักษณะของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.5 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา จำแนกตามช่วงอายุ สาระการเรียนรู้และระยะเวลาเรียนอย่างชัดเจน นำไปปฏิบัติได้

2.6 กำหนดสาระการเรียนรู้ ทั้งสาระที่ควรเรียนรู้ และประสบการณ์สำคัญที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.7 กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ที่เน้นรูปแบบกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น ไม่จัดเป็นรายวิชา โดยอาจเลือกใช้นวัตกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดวิธีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมตามความเหมาะสม และปฏิบัติได้

2.8 กำหนดตารางกิจกรรมประจำวัน ให้เด็กปฏิบัติหลากหลายโดยให้ครอบคลุมทั้งกิจกรรมใน/นอกห้องเรียน กิจกรรมสงบ/เคลื่อนไหว กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่/กล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม/ครูผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม สมดุลกัน และกิจกรรมรายบุคคล /กลุ่มเล็ก/กลุ่มใหญ่

2.9 กำหนดการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก เหมาะสมกับวัยของเด็กได้อย่างชัดเจน และปฏิบัติได้

2.10 กำหนดการใช้สื่อ แหล่งการเรียนรู้มุ่งเน้นให้เด็กมีพัฒนาการรอบด้านและเกิดการเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า (ประสบการณ์ตรง) เหมาะสมกับพัฒนาการและอายุของเด็ก

2.11 กำหนดการประเมินพัฒนาการตามสภาพจริง ด้วยวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยโดยเน้นการสังเกต และจดบันทึกพฤติกรรมเด็ก การเก็บรวบรวม ศึกษาผลงานเด็ก และนำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนาคุณภาพเด็กให้เต็มตามศักยภาพ

2.12 กำหนดการบริหารจัดการหลักสูตร โดยมีการจัดระบบการนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินการใช้หลักสูตร

2.13 มีการปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก บริบททางสังคม วัฒนธรรม และสถานการณ์ปัจจุบัน

ในเรื่องของหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร หรือนำแนวการจัดประสบการณ์ไปใช้นั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องศึกษาทำความเข้าใจกับหลักสูตร และสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้ถูกต้อง การนำแนวประสบการณ์ไปใช้นั้น โรงเรียนจะต้องจัดทำแผนการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยจัดมุมและสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้นำในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการอยู่เสมอ

ผู้บริหารเป็นผู้ที่รับบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา ดังที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

สังด์ อุทรานันท์ (2527 : 273-275) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน
2. ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนชนิดต่างๆ แก่ครู
3. ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายใน โรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง อาทิเช่น จัดการอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

54

5. ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ครูคนอื่น

อูทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิ่งคารวัฒน์ (2538 : 37-39) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในส่วนของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ดังต่อไปนี้

1. จัดหาหลักสูตรและเอกสารการใช้หลักสูตรไว้ให้เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานของครู

2. แนะนำครูผู้ร่วมงานในโครงการด้านการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน ให้เข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และสิ่งสำคัญของหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่

3. ให้มีการชี้แจง แนะนำบทบาทของหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรแก่ครูก่อนทำการสอน

4. ให้มีการสนทนา อภิปราย ประชุมหรือฟังการอภิปรายหรือการสนทนาเรื่องหลักสูตรร่วมกับผู้รู้หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

5. จัดให้มีการผลิต จัดทำหลักสูตร เอกสารหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตรให้ครูอย่างเพียงพอ ครบถ้วนทุกครั้งและดูแลให้พร้อมที่จะใช้อยู่ตลอดเวลา

6. ชี้แจงเรื่องหลักสูตรการสอน แผนการสอน และนโยบายด้านการเรียนการสอน ตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหลักสูตร และการสอนตามแนวทางของโรงเรียนแก่ครูที่ย้ายมาใหม่หรือบรรจุใหม่ให้เข้าใจและรับผิดชอบ ด้วยวิธีที่เป็นแบบแผนที่แน่นอน

7. จัดให้มีกรรมการตรวจสอบ การใช้หลักสูตรประกอบการเรียนการสอน ในโรงเรียน ตั้งแต่ขั้นการเตรียมการสอน เป็นต้น ไปจนถึงการวัดผลและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 167) ได้กำหนดภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนในงานด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แผนการสอน กำหนดการสอน คู่มือครู แผนการสอน ให้เพียงพอและครบถ้วนทุกระดับชั้นเรียน

2. ศึกษาและทำความเข้าใจหลักการให้ชัดเจน ตั้งแต่หลักสูตรจุดหมายโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาสาระ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล โดยอาจตั้งเป็นคณะกรรมการ ทำการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งควรประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ และครูผู้สอน

3. วางแผนการนำหลักสูตรไปใช้โดยการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องและครูผู้สอน เพื่อชี้แจง แนะนำ บทบาทของหลักสูตร ก่อนเปิดภาคเรียนหรือก่อนลงมือสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

55

4. นิเทศ ติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ โดยพิจารณาจากรายงานต่าง ๆ เช่น บันทึกการสังเกตการสอน แผนการสอน บันทึกการสอน คุณภาพและความรู้ความสามารถของนักเรียน

5. ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ ทั้งในส่วนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน และในส่วนของปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

6. พัฒนาตนเองและครูผู้สอน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร อยู่เสมอ โดยเข้าร่วมประชุม สัมมนา อบรม ฟังการอภิปราย หรือสนทนาร่วมกับผู้มีความรู้ด้านหลักสูตร หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุป งานหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คือ การที่ผู้บริหาร ทำให้บุคลากรในโรงเรียนมีความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนการสอน การจัดทำแผนการจัด ประสบการณ์ให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปใช้อยู่เสมอ

4.2.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 58) ได้ให้ความหมายของการ จัดประสบการณ์ว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และการจัด สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับประสบการณ์ตรง จากการเล่น การลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุก ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมีเป้าหมายให้อ่านเขียนได้ดังเช่น ในระดับประถมศึกษา แต่เป็นการปูพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ทักษะในการสังเกตผ่าน ประสบาสัมผัสทั้งห้า

เขานาถ เลาหบรรจง (2545 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการจัดประสบการณ์เป็นการ จัดเตรียมสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ตลอดจนสื่ออุปกรณ์ ซึ่งพร้อมที่จะให้เด็ก เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติโดยตรงกับสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้เกิดการขยายประสบการณ์และการ เรียนรู้ไปสู่การพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้เหมาะสมกับวัยและ พัฒนาการ

นันทิยา น้อยจันทร์ (2548 : 126) การจัดประสบการณ์เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อม การจัดวัสดุอุปกรณ์ สิ่งจำลองและสื่อต่าง ๆ ที่มีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการทำ กิจกรรมตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ จะเกิดประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของผู้จัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

56

กล่าวโดยสรุป การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย คือการจัดเตรียมสภาพแวดล้อม สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้สัมผัสโดยตรง อันจะส่งผลต่อพัฒนาการที่ดีของเด็กปฐมวัย

ประสบการณ์ที่จัดสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี ต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยและบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีแนวดำเนินการ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548 : 10)

1. ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำขึ้น
2. จัดทำกำหนดจัดประสบการณ์รายปี โดยนำสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษา มาจัดเรียงให้เหมาะสมกับช่วงจังหวะที่สอดคล้องกับสภาพและกิจกรรมของสถานศึกษาปฐมวัย และชุมชน ควรจัดให้มีทั้งส่วนที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ล่วงหน้า และส่วนที่เปิดโอกาสให้เด็ก ริเริ่มตามความสนใจ และส่วนที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้บริบททางสังคม วัฒนธรรมที่อาศัยอยู่

3. จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กให้ครอบคลุมประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างสอดคล้องกับหลักการ แนวทาง การจัดประสบการณ์ และรูปแบบการจัดประสบการณ์ในหลักสูตร นวัตกรรมที่กำหนดไว้ โดยหัวใจของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก คือ การเรียนรู้ผ่านการเล่น

4. จัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์ที่กำหนด

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3-5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์
 - 1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
 - 1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
 - 1.3 จัดให้เด็กได้รับพัฒนาการ โดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
 - 1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของ การจัดประสบการณ์
 - 1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

57

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ รวมทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

58

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกาย ควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อมใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาท และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิยม เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

59

เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎกติกาของส่วนรวมเก็บของเข้าที่เมื่อเล่น หรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรทำกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลองศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมการเล่นของเด็กระดับปฐมวัย

4.1 ความสำคัญของการเล่น

เฟรเดอริค (Froebel) ได้รับการยกย่องเป็นบิดาของการอนุบาลศึกษา เขามีความเชื่อว่าการเล่นเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ของเด็ก ๆ และเป็นเสมือนสะพานเชื่อมต่อระหว่างประสบการณ์ที่ได้รับที่บ้านกับโรงเรียน ของเล่นชุด “กิฟท์เซ็ท” ที่เฟรเดอริคคิดค้นเป็นที่ยอมรับมาถึงทุกวันนี้ (ราศี ทองสวัสดิ์. 2539 : 65)

हररररर नीलविवेकर (2535 : 65) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่นไว้ว่า การเล่นเป็นกิจกรรมส่วนใหญ่ในชีวิตของเด็ก การเล่นช่วยให้เด็กเรียนรู้สิ่งแวดลอมและช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณื สังคมและสติปัญญา นักการปฐมวัยศึกษาจึงมักจะจัดโปรแกรมการศึกษาที่ผนวกการเล่นไว้เป็นส่วนสำคัญของหลักสูตร โดยจัดการเล่นเป็นกิจกรรมประจำวันที่ขาดไม่ได้

เบญจจา แสงมล (2539 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่นว่า การเล่นกับเด็กนั้นเป็นของกลุ่มเด็กเจริญเติบโตได้เพราะการเล่น เวลาที่เด็กได้เล่นได้เคลื่อนไหว และออกกำลังกายทำให้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

60

เด็กมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มือ แขน ขา ตา และประสาทอื่น ๆ ได้ประสานสัมพันธ์กัน เด็กชอบเล่นทุกอย่างที่ใกล้ตัวเขา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ เครื่องเล่น หรือสิ่งธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเขา เขาจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากการเล่นของเขานั่นเอง

4.2 การจัดมุมการเล่นสำหรับเด็กระดับปฐมวัย มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การเรียนรู้กฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบ มีวินัย อดทนรอคอย เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะพื้นฐานทางด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคุณลักษณะที่ดีทางสังคม

รูปแบบการจัดมุมควรให้สนองต่อวิถีภาวะ ความต้องการ ความสนใจ และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ ควรจัดหาสื่อ เครื่องเล่น วัสดุอุปกรณ์ จัดวางไว้ในมุมการเล่นตามลักษณะประเภทของการเล่น โดยให้เด็กทุกคนมีโอกาสเลือกเล่นอย่างอิสระ ได้กระทำกิจกรรมอย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อม ๆ กับการได้พัฒนาความพร้อมในด้านต่าง ๆ

ข้อควรคำนึงถึงในการจัดมุมการเล่นสำหรับเด็กระดับปฐมวัย

1. การจัดมุมให้ดำเนินการตามคำแนะนำในแผนการจัดประสบการณ์
2. การจัดมุมบางมุมอาจมีสื่อ เครื่องเล่น จัดไว้ในมุมเกินกว่า 1 ประเภท เช่น มุมบล็อกลูก อาจมีสื่อหรือเครื่องเล่น ประเภทเครื่องเล่นแบบสัมผัสบางชนิดอยู่ในมุมนี้ได้ เช่น ค้อนตอก ลูกกลิ้ง กล่องหยอดรูปทรงเรขาคณิต พลาสติกสร้างสรรค์
3. การกำหนดบริเวณพื้นที่สำหรับจัดวางสื่อ เครื่องเล่น ในแต่ละมุม ควรคำนึงถึงลักษณะการเล่นของแต่ละกิจกรรม การใช้เสียงหรือต้องการความสงบ เช่น มุมหนังสือ ควรอยู่ห่างจากมุมบล็อกลูก เป็นต้น
4. โต๊ะ ตู้ ชั้นที่นำมาสำหรับจัดวางสื่อ เครื่องเล่น ควรจัดไว้สภาพที่เด็กสามารถหยิบมาเล่นได้สะดวกด้วยตนเอง ในกรณีที่ไม่มีของใช้ดังกล่าว อาจใช้ กล่อง ถัง เสื้อ ๆ จัดวางแทนได้

การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กระดับปฐมวัย

สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน มีความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว การจัดสภาพแวดล้อม มีดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2548 : 11-12)

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุจับต้องได้ กำหนดให้มีได้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

1.1 สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน หมายถึง การจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน สื่อตามมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวนของสื่อ และของเล่นต่อจำนวนเด็ก ซึ่งอาจแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรม ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

61

1.1.1 พื้นที่อำนวยความสะดวกภายในห้องเรียน จำเป็นต้องมีพื้นที่สำหรับเด็ก แสดงผลงาน เก็บแฟ้มผลงาน เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก มีพื้นที่สำหรับเก็บเครื่องใช้ของ ครูผู้สอน และมีป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

1.1.2 พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้มีพื้นที่ที่เด็ก สามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถ เคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ จากกิจกรรมหนึ่ง ไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

1.1.3 พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่สามารถใช้เสียงดัง และส่วนที่ต้องการความสงบออก จากกัน การจัดมุมเล่นต่าง ๆ ครูผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1) ควรมีมุมเล่น / มุมประสบการณ์ อย่างน้อย 4 มุม
- 2) ควรมีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นในมุมตามความสนใจของเด็ก
- 3) ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น
- 4) ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่นเพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึก เป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้ามาเล่น
- 5) ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกัน เช่น การจัดเก็บ อุปกรณ์ การรอคอย การให้โอกาสผู้อื่นได้เล่น เป็นต้น
- 6) อาจจัดมุมสงบไว้ทั้งในและนอกอาคารเพื่อให้เด็กได้อยู่ตามลำพังบ้าง
- 7) จัดพื้นที่แสดงผลงานของเด็กทุกคนที่เป็นปัจจุบัน
- 8) สภาพแวดล้อมที่จัดให้เด็กควรมีส่วนที่อ่อนนุ่มบ้าง เช่น พรม เบาะ

1.2 สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณา บริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่นพร้อมทั้งเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะอาด จัดแต่ง และปลูกต้นไม้ให้มีความร่มรื่นสวยงามรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก ดังนี้

1.2.1 บริเวณสนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย กรวด หิน พื้นที่เหมาะสำหรับเล่นของเด็กที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับ บริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นดูแลให้มีความสะอาด ตรวจสอบตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรง ปลอดภัยอยู่เสมอ นอกจากสนามเด็กเล่น ควรมีที่นั่งเล่นพักผ่อน โดยจัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้ที่มีร่มเงา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

62

อาจใช้เป็นที่ทำกิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ จัดเป็นมุมหนังสือเคลื่อนที่ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

1.2.2 บริเวณธรรมชาติ ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หาบบริเวณสถานศึกษาที่ไม่มากนัก อาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง สวนสมุนไพร ฯลฯ

นอกจากนี้ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบต้องจัดอาหารตามหลักโภชนาการและน้ำดื่มที่สะอาด เพื่อให้เด็กมีสุขภาพอนามัยที่ดี ให้เด็กได้รับประทานอาหารครบตามหลักอาหาร 5 หมู่ อาหารธัญพืชที่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารสดจากธรรมชาติ ผลไม้ต่าง ๆ ไม่ใช่อาหารที่ผ่านการปรุงแต่ง ใส่น้ำตาล / สารกันบูด ขนมกรูบกรอบ ฯลฯ

2. สภาพแวดล้อมจากจิตภาพ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เกิดจากพฤติกรรมของตัวบุคคล ประกอบด้วย การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับเด็ก การเสริมแรงเชิงบวก การจัดกิจกรรมให้เด็กมีโอกาสมีส่วนร่วมด้วยความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้น ได้พูดคุย หัวเราะ ด้วยความสนุกสนานมากกว่าการถูกบังคับให้ร่วมกิจกรรม ทั้งนี้การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอนกับเด็กในเชิงบวกจะช่วยให้เด็กมีความสุขสนุกในการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป การจัดสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ดีจะได้สัมผัสโดยตรง เพื่อซึมซับประสบการณ์ในการที่จะนำไปต่อไป

การจัดครูเข้าสอน

ครูระดับปฐมวัยในที่นี้หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยซึ่งรวมทั้งผู้ที่มีวุฒิครูทางการอนุบาลศึกษา วุฒಿಯ่ออื่น ครูปฐมวัยที่จะช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น ควรจะมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2531 : 3)

1. ควรจบการศึกษาทางด้านปฐมวัยศึกษา หรือควรผ่านการอบรมจนมีความรู้ความเข้าใจหลักการศึกษาในระดับปฐมวัยเป็นอย่างดี
2. มีความรู้ความเข้าใจขอบข่ายเนื้อหา ของมวลประสบการณ์สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตซึ่งรวมทั้งภาษาและคณิตศาสตร์เป็นอย่างดี
3. มีความรู้ความเข้าใจความสำคัญของการเล่นต่อการเรียนรู้ของเด็กในวัย 3-6 ขวบเป็นอย่างดี และสามารถจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม
4. รู้บทบาทของครูที่จะปฏิบัติต่อเด็กว่ามีเพียงใด
5. จับใจต่อการที่จะนำเหตุการณ์ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่พบเห็นในขณะใดขณะหนึ่งเข้ามาให้เด็กได้เรียนรู้
6. มีบุคลิกภาพ นิสัยใจคอเหมาะที่จะอยู่กับเด็กเล็ก ๆ มีวาจาไพเราะอ่อนหวานและเป็นแบบอย่างแก่เด็กได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

63

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 10-11) ได้กำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอนแต่ละระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถ
 - 1.1 มีวุฒิการศึกษาอนุบาลศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัยหรือเคยผ่านการอบรมระดับปฐมวัย
 - 1.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.3 มีความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมของเด็กได้
 2. ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 - 2.1 มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครูผู้สอนระดับปฐมวัย
 - 2.2 มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ได้แก่ รักเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี ใจดี บุคลิกภาพดี มีความรับผิดชอบ สุภาพเรียบร้อย มีความเมตตา อ่อนน้อม และเป็นคนช่างสังเกต
 - 2.3 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก เช่น การโอบอุ้มสัมผัสด้วยความอ่อนโยน ทำทางเป็นมิตร การมองด้วยสายตาเอื้ออาทร การพูดคุยด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน
 3. ครูผู้สอนควรมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้
 - 3.1 จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้ตามแผนการจัดประสบการณ์ และตามตารางกิจกรรมประจำวัน
 - 3.2 จัดทำจัดทำวัสดุอุปกรณ์และสื่อ เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์
 - 3.3 จัดทำงานธุรการในชั้นเรียน เช่น บัญชีเรียกชื่อ สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน สมุดบันทึกความพร้อม แบบบันทึกการตรวจสุขภาพ ระเบียบสะสม ฯลฯ
 - 3.4 การวัดและประเมินผลความพร้อม และความก้าวหน้าทางพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน
 - 3.5 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน และแสวงหาความร่วมมือในการจัดประสบการณ์หรือแก้ปัญหานักเรียน
- เขาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 110-111) กล่าวถึงลักษณะของครูปฐมวัยที่ดีไว้ ดังนี้
1. มีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับท่าทาง เช่น การเดิน การยืน ให้ถูกท่า และแต่งกายดี เหมาะสมกับสภาพและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ
 2. วาจาสุภาพ น้ำเสียงอ่อนโยน และการพูดกับเด็กต้องใช้คำสุภาพจะทำให้เด็กมีวาจาดี และประโยคที่พูดกับเด็กควรเป็นประโยคที่สมบูรณ์และชัดเจน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

64

3. ยิ้มแย้มแจ่มใส ยิ้มง่าย น่าพูด น่าคบหาสมาคมด้วย ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ รู้สึกมีความอบอุ่นและโดยเฉพาะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่เด็กนั้น ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับเด็กให้มากที่สุด
4. มีความรักเด็กและปฏิบัติต่อเด็กทุกคน ด้วยความรักอย่างแท้จริงและเสมอหน้ากัน การรักเด็กเป็นความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้งมักจะมีเฉพาะบุคคล
5. อารมณ์ดี ใจเย็น ผู้ที่อยู่กับเด็กจะต้องเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย ไม่โมโหร้าย ไม่ตกใจและตื่นเต้นจนเกินไป มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก รู้จักฟังพิจารณาเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็ก และชี้แจงแก่เด็กอย่างมีเหตุผล
6. เมตตา กรุณา ปกติเด็กเล็ก ๆ จะมีจิตใจอ่อนโยน ถ้าครูดูแลเด็กด้วยความเมตตา กรุณา ก็จะทำให้เด็กกว้างง่ายและเป็นคนดี เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะมีเมตตากรุณาเช่นเดียวกับครู
7. มีความเป็นระเบียบ สะอาด และประหยัด พร้อมทั้งฝึกเด็กให้เคยชินด้วยการจัดสภาพห้องเรียน เช่น มุมเล่นของเด็กให้เป็นระเบียบ สะอาด และรู้จักเก็บรักษา ซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ
8. ออดทน ครูจะต้องฝึกตนเองให้มีความอดทนเพราะเด็กยังไม่สามารถเข้าใจและทำอะไรได้เท่าผู้ใหญ่ จึงต้องใช้เวลาและความอดทนอย่างมากในการฝึกหัดอบรมเด็ก
9. ขยัน เอาใจใส่ต่อหน้าที่ ไม่เบื่อง่ายในการทำงาน ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ไม่ดูคายนขยันทำงานให้สำเร็จไปด้วยดี
10. ซื่อสัตย์ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและซื่อตรงต่อหน้าที่ของตน ซื่อตรงต่อผู้อื่น ซึ่งจะ เป็นแบบอย่างให้เด็กประพฤติตาม
11. ยุติธรรมและตัดสินใจดี ครูผู้สอนจะต้องมีความยุติธรรมเป็นอย่างดี เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะต้องพิจารณาปัญหาอย่างรอบคอบ วางตนเป็นกลาง รู้จักเหตุและผล ตัดสินปัญหาตามเหตุและผล และสามารถตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะแก้ปัญหาได้
12. เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็กเล็ก ๆ ว่ายังต้องการความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ครูผู้สอนควรให้ความอบอุ่นแก่เด็กเสมือนคนในครอบครัวของเด็กเอง สิ่งนี้จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กอยากมาโรงเรียน ฉะนั้นครูผู้สอนจึงควรมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กวัย 5-6 ปี และสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กได้
13. ชอบศิลปะ ครูสอนเด็กเล็กควรมีความสามารถในการวาดภาพได้ ร้องเพลงได้ ทำการฝีมือได้ เล่นดนตรีได้ เหล่านี้จะช่วยในการสอนเด็กได้เป็นอย่างดี
14. สุขภาพดี ครูควรรักษาสุขภาพให้แข็งแรง ยิ่งอยู่กับเด็กเล็กมากเท่าใด ครูจะต้องระวังในเรื่องสุขภาพให้มากเพราะจะต้องพูด จะต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอ บางทีก็เล่นกับเด็กด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

65

15. แคล้วคล่องว่องไว การอยู่กับเด็กเล็ก ๆ ซึ่งซุกซนและเคลื่อนไหวอยู่เสมอ นั้น ครูเด็กเล็กจึงควรแคล้วคล่องว่องไว กระฉับกระเฉง สามารถติดตามเด็กได้ทัน

ฉันทนา ภาคบงกช (2540 : 26) ได้สรุปบทบาทของครูผู้สอนระดับปฐมวัย ดังนี้

1. เข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก
2. สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย อบอุ่น เป็นกันเอง และให้กำลังใจเด็กอย่างเหมาะสม ต้องมีกฎเกณฑ์ที่คงเส้นคงวา และหลีกเลี่ยงการตำหนิหรือบ่นทอนกำลังใจ
3. จัดเตรียมสื่อในมุมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายและเหมาะสมกับจำนวนเด็ก
4. เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดและแสดงออกอย่างอิสระทั่วถึง และเป็นธรรมชาติ
5. ยอมรับในความคิดเห็นและการกระทำหากจะมีการปรับปรุงหรือแก้ไขต้องคำนึงถึงความรู้สึกและศักดิ์ศรีของเด็ก

โดยสรุป การจัดครูเข้าสอน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ในโรงเรียน เด็กจะซึมซับพฤติกรรมต่าง ๆ ของครู ครูต้องสามารถเป็นต้นแบบที่ดีให้กับเด็กปฐมวัยได้ จึงควรเลือกครูที่มีคุณลักษณะพิเศษบางประการ เช่น รักเด็ก สนุกสนานร่าเริงใจเย็น อุดมคติ กิริยามารยาทสุภาพ

4.2.3 การนิเทศการศึกษาปฐมวัย

การนิเทศการศึกษา หมายความว่า กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยการใช้เหตุผลและปัญญาในการพัฒนาการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะปฏิบัติงานได้ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

น้อมศรี เกท และคนอื่น ๆ (2527 : 5) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาปฐมวัยเป็นการที่ผู้นิเทศกับครูที่สอนระดับปฐมวัยทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ สำหรับในความหมายของ ประสาน เสริฐปัญญา (2528 : 3) นั้น หมายถึงการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศกับผู้รับการนิเทศ โดยใช้เหตุผลและสติปัญญาในการแก้ไขปรับปรุง เสนอแนะและพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนในระดับปฐมวัยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนและบรรลุป้าหมายที่กำหนดไว้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2537 : 310) การนิเทศภายใน เป็นการร่วมมือกันของบุคลากรในโรงเรียนในการที่จะปรับปรุงแก้ไข พัฒนาการสอนหรือจัดประสบการณ์ของครู เพื่อให้การเรียนการสอนหรือการเตรียมความพร้อมมีคุณภาพโดยจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในเพื่อช่วยส่งเสริมรักษาคุณภาพการศึกษาในด้านปรัชญา แนวคิด หลักการและวิธีการ การประเมินผล รวมทั้งการส่งเสริมให้ครูรักในอาชีพเกิดความเจริญงอกงาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

66

อธิสมัย วุฒิพรพงษ์ (2540 : 59) การนิเทศการดำเนินงานการจัดการศึกษาปฐมวัยหมายถึง การเสนอแนะช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่วางไว้

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 120) การนิเทศการศึกษาหรือการนิเทศการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศและ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การพัฒนาความรู้แก่บุคลากร เพื่อให้การดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นไปตามรูปแบบและทิศทางเดียวกัน ให้บุคลากรมีความ เข้าใจตรงกันในเรื่องของจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนระดับปฐมวัย บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.3.1 ความสำคัญของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

ความสำคัญของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย 6 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2527)

1. เพื่อให้การดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นรูปแบบและทิศทางเดียวกัน
2. เพื่อแนะแนวทางแก่ครูผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกันในเรื่องของจุดมุ่งหมายในการ จัดระดับปฐมวัย การจัดกิจกรรม การผลิตสื่อ และการบริหารระดับปฐมวัย
3. เพื่อให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนให้สามารถใช้คู่มือ แผนการสอน และวัสดุประกอบ การเรียนการสอน ให้ถูกต้องและมีประโยชน์สูงสุด
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานแก่ครูผู้สอนระดับปฐมวัย
5. เพื่อจะได้สนับสนุน ส่งเสริม งานการสอนระดับปฐมวัยแก่ครูผู้สอนได้ตรงตาม ความต้องการและความจำเป็นของแต่ละโรงเรียน
6. เพื่อประเมินการปฏิบัติงานของครูผู้สอน และแนะนำข้อที่ควรแก้ไขตามความ เหมาะสม

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 121-122) ในปัจจุบันการนิเทศศึกษามีความจำเป็นต่อ กระบวนการเรียนการสอนด้วยเหตุผล ดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการ ให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน
2. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญของงาน แม้ว่าครูจะได้รับการ ฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ

3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน

4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

นอกจากนี้ความสำคัญที่จำต้องมีการนิเทศการศึกษาในระบบการศึกษา เนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนไปทุกขณะการศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการเรียนการสอนก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนพัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการ โดยเฉพาะจึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง

4. การศึกษาของประเทศไม่อาจจะรักษามาตรฐานไว้ได้ จะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

โดยสรุป การนิเทศการศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญ คือ ช่วยให้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ช่วยให้ครูมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน และช่วยให้ครูรักษามาตรฐานและพัฒนางานในด้านการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.2.3.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงเกี่ยวกับการเรียนการสอนทั้งหมด แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีแต่ครูจะต้องปรับปรุงและพัฒนาการสอนอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าหากครูได้แสดงพฤติกรรมทางการสอนที่ดีและเหมาะสมแล้ว คุณภาพของเด็กก็ย่อมจะดีขึ้นด้วย

อารียา สุทธิวิสัย (2528 : 18) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการนิเทศไว้ 4 ประการ คือ

1. พัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือ เมื่อนิเทศแล้วบุคลากรในหน่วยงานได้รับความรู้และมีความสามารถในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

2. พัฒนางาน การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

68

3. ประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการร่วมมือ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

4. การสร้างขวัญและกำลังใจการนิเทศการศึกษา เป็นการสร้างความสบายใจ ความมั่นใจ และมีกำลังใจในการทำงาน

ราศี ทองสวัสดิ์ และคนอื่น ๆ (2529 :19-36) กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัย คือการบรรลุจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยและเจตคติที่ดีของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนที่มีต่อการเรียนการสอนระดับปฐมวัย และได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ครูเข้าใจจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
2. เพื่อให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องเด็ก มองเห็นปัญหา ความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก
3. เพื่อให้ครูได้พัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็ผลให้ครูมีความสามารถ ดังนี้

3.1 สอนอย่างมีเป้าหมายมีวัตถุประสงค์ชัดเจน

3.2 มีความรู้และทักษะ ในการวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนของตนเอง และประเมินผลงานได้ดีขึ้น

3.3 สามารถประเมินตนเอง รู้จักตนเองมากขึ้น รู้ว่าตนเองมีความสามารถด้านใดบ้าง และต้องแก้ไขปรับปรุงด้านใดบ้าง

3.4 มีกระบวนการทำงานร่วมกันตามแบบประชาธิปไตย มีลักษณะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีเป็นที่ยอมรับของคณะครูในโรงเรียน

4. เพื่อให้ครูมีความรัก ความผูกพัน มีขวัญกำลังใจในการทำงานดีขึ้น เพราะทุกคนมีศรัทธาต่อกัน ทำให้การปฏิบัติงานได้ผลดีและทำงานด้วยความสุข

การนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัย จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือแนะนำครูให้ปรับปรุงการจัดกิจกรรม สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็กโดยอาศัยความร่วมมือจากครูระดับปฐมวัย กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการแก่เด็ก การนิเทศการศึกษาในปัจจุบันมิใช่การตรวจตราหรือเพ่งเล็งที่ตัวครูอย่างในอดีต (เขาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 122)

ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2543 : 226)

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารและงานวิชาการของสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

69

2. เพื่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
 3. เพื่อสำรวจ วิเคราะห์วิจัยและประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
 4. เพื่อพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการ ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ และจำเป็นของสถานศึกษาและครู อาจารย์
 5. เพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครู อาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้โดยสรุป การนิเทศการศึกษาปฐมวัย มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้
1. เพื่อให้ครูสอนระดับปฐมวัย ได้จัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้
 2. เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
 3. สร้างขวัญและกำลังใจ สร้างความมั่นใจ ความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน
 4. เพื่อควบคุมมาตรฐานและพัฒนางานในด้านปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.2.3.3 หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

หลักการสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน ที่ผู้เกี่ยวข้องน่าจะต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสรุปเป็นข้อ ได้ดังนี้ (เขวพา เดชะคุปต์. 2542 : 134-135)

1. การนิเทศภายใน โรงเรียนเป็นภารกิจที่ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบและมีส่วนรับรู้ต่อความก้าวหน้าของครูในโรงเรียนที่มีผลต่อเนื่องจาก โรงเรียน
2. โรงเรียนต้องทำงานร่วมกันและใช้วิธีการประชาธิปไตยกับการดำเนินงานกล่าวคือมีความเคารพในเหตุผลซึ่งกันและกัน เป็นความร่วมมือร่วมใจ และใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์
3. โรงเรียนต้องเริ่มต้นด้วยการรู้สภาพปัญหาที่แท้จริงเสียก่อน แล้วจึงกำหนดแผนหรือแนวทางในการแก้ปัญหานั้น ๆ
4. โรงเรียนมุ่งเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนไม่ใช่การจับผิด จึงต้องพยายามให้บุคลากรทุกฝ่ายเข้าใจและดำเนินงานให้เป็นไปตามอุดมการณ์ดังกล่าว
5. บุคลากรในโรงเรียน ต้องยอมรับความจริงในแง่ที่ว่าไม่มีใครจะมีความสามารถหรือเชี่ยวชาญไปทุกเรื่อง
6. โรงเรียนมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ทำให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

หลักการนิเทศภายใน โรงเรียน (ตามรูปแบบโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนพัฒนาตนเอง) ได้แก่

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

70

1. หลักภาวะผู้นำในการนิเทศ ผู้นิเทศต้องใช้วิธีการของภาวะผู้นำ เพื่อให้บุคลากรในความรับผิดชอบ ของตนปฏิบัติงานในหน้าที่ได้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนอย่างเต็มประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล ทั้งนี้จะนิเทศในรูปแบบกรรมการหรือเป็นรายบุคคลก็ได้
2. หลักการเชิงระบบในการนิเทศ ผู้นิเทศต้องใช้วิธีการเชิงระบบในการดำเนินการนิเทศ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศแล้วปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้จะต้องเป็นไปเพื่อแก้ปัญหา พัฒนาหรือปรับปรุงงานของโรงเรียน
3. หลักการเชิงมนุษยนิยม ผู้นิเทศจะต้องใช้วิธีการประสานสัมพันธ์และสร้างขวัญกำลังใจทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ระหว่างบุคลากรของโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ทำให้สภาพการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีความสุข ได้รับการยกย่อง เชิดชู ให้ปรากฏ
4. หลักการมีส่วนร่วม ผู้นิเทศต้องใช้วิธีการสร้างความมีส่วนร่วมกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนในการนิเทศให้ร่วมแรงร่วมใจกันในการแก้ปัญหาและพัฒนางานตั้งแต่การวางแผนการนิเทศไปจนถึงการปรับปรุงแก้ไข
5. หลักการนิเทศภายในประสานกับการนิเทศภายนอก แม้การนิเทศภายในจะทำให้ผู้ปฏิบัติในโรงเรียนเข้าใจเป้าหมายของโรงเรียนเพื่อที่จะปฏิบัติงานได้ถูกทิศทางแล้ว ยังมีบางงานที่มีขอบข่ายและความเฉพาะเจาะจงเกินกำลังของบุคลากรในโรงเรียน เช่น การประสานนโยบายกรมเจ้าสังกัดกับภาระหน้าที่ของโรงเรียน การนิเทศเฉพาะทางที่ลึกซึ้ง การยกย่องเชิดชูความดีเด่นของโรงเรียนให้แพร่ไปในวงกว้าง งานเหล่านี้ต้องใช้ผู้นิเทศจากภายนอก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2547 : 350) การนิเทศภายในเป็นการนิเทศครูในโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนหรือบุคลากรในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้การจัดประสบการณ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรดียิ่งขึ้น ก่อนอื่นผู้บริหารก็จำเป็นต้องวิเคราะห์ก่อนว่างานวิชาการระดับนี้มีปัญหาหรือไม่ หากมี มีในเรื่องใดบ้าง ปัญหานั้น ๆ ควรจะแก้ในวิธีใดบ้าง เช่น เชิญวิทยากรมาจากภายนอก ผู้บริหารแก้ปัญหานั้นเอง หรืออาจโดยการส่งครูออกไปรับการอบรมสัมมนา ดูงาน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์แก่ครู

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาปฐมวัย มีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการที่จะพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรระดับปฐมวัย

4.2.3.4 กระบวนการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

กระบวนการนิเทศ หมายถึง แบบแผนของการนิเทศที่มีลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันชัดเจนเป็นระบบ ซึ่งจะสามารถช่วยให้งานนิเทศการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

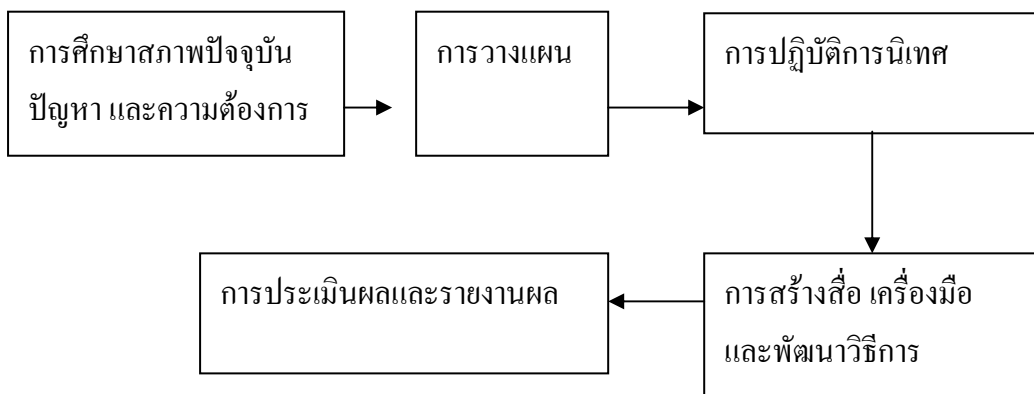

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

กระบวนการนิเทศสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 42-53) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศการศึกษาเอาไว้ 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
- ขั้นที่ 2 การวางแผน
- ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ
- ขั้นที่ 4 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และวิธีการ
- ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล

กระบวนการนิเทศดังกล่าวสามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 กระบวนการนิเทศการศึกษา

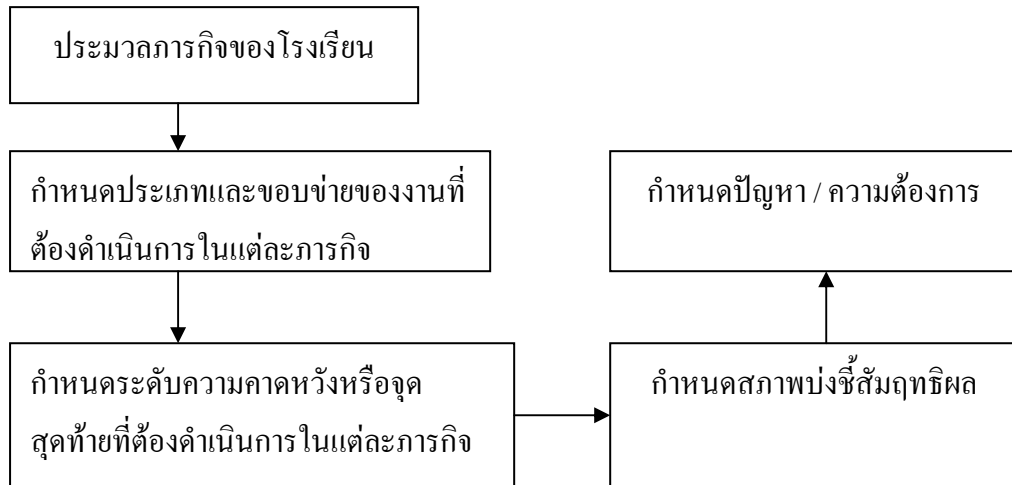
จากภาพประกอบจะเห็นได้ว่า กระบวนการนิเทศศึกษานั้นจะเริ่มต้นด้วยการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการ เพื่อให้ทราบว่าปัจจุบันนี้สภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง และมีความต้องการอย่างไรเป็นลำดับขั้นที่หนึ่งก่อน และข้อมูลที่ได้จากขั้นที่หนึ่งนี้จะ เป็นแนวทางในการวางแผนและตัดสินใจกำหนดทางเลือกในขั้นที่สอง ปฏิบัติการนิเทศเป็นขั้นที่ 3 และต่อเนื่องกันไปเป็นกระบวนการเช่นนี้โดยตลอด (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 : 5-6) รายละเอียดของกระบวนการนิเทศการศึกษา มีดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ เป็นการศึกษาค้นคว้าหาความจำเป็นในการนิเทศ ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันจะสามารถกำหนดปัญหาหรือความต้องการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

นิเทศ ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการวางแผนนิเทศในขั้นต่อไป การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ

การประมวลภารกิจของโรงเรียน ภารกิจ หมายถึง สิ่งที่ระบบงานองค์กร หน่วยงาน คณะกรรมการ ทีมงาน ชุดทำงาน ศูนย์ สถาบัน หรือชุดปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดูแลและปฏิบัติการในเรื่องนั้นโดยตรง เป็นสิ่งที่มีความพร้อมกับการจัดตั้งหน่วยงานหรือระบบงานนั้นขึ้นมา (อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงคารวัฒน์. 2528 ; อ้างถึงใน ธรรมนูญฯ นุชเฉย. 2551 : 61)

ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ภารกิจหลักหรือภารกิจสำคัญของหน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา คือการเตรียมความพร้อมทางการเรียนสำหรับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา โดยมีโรงเรียนซึ่งอยู่ในระดับปฏิบัติการเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ให้สัมฤทธิ์ผลตามภารกิจที่ถูกกำหนดไว้ เป็นภารกิจที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูทุกคนในโรงเรียนจะต้องร่วมรับผิดชอบและร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงานให้บรรลุภารกิจนี้ นอกจากภารกิจหลักนี้แล้วอาจมีภารกิจอื่นๆซึ่งอาจจะประมวลได้จากเอกสารต่างๆ ได้แก่ แผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ นโยบายและแผนการพัฒนาประถมศึกษาจังหวัด

การประมวลภารกิจนี้จะเป็นการช่วยทบทวน ตรวจสอบภารกิจของโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรในโรงเรียนได้ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

73

กำหนดประเภทและขอบข่ายของงาน ที่จะต้องดำเนินการในภารกิจแต่ละอย่างซึ่งหมายถึง การกำหนดงานที่จะต้องดำเนินการ ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงขอบข่ายของงานที่สัมพันธ์กับภารกิจแต่ละข้อว่ามีงานใดบ้างที่จะต้องดำเนินการให้ถึงสภาพที่คาดหวังไว้หรือเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งถือเป็นจุดสุดท้ายของงาน การกำหนดประเภทและขอบข่ายของงานอาจพิจารณาได้จากพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบหรือแนวปฏิบัติที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่มีอำนาจควบคุมเป็นผู้กำหนด หรือจากหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กำหนดระดับความคาดหวัง หรือจุดสุดท้ายของงานที่แสดงระดับสัมฤทธิ์ผลที่พึงประสงค์ หมายถึง การกำหนดสภาพที่คาดหวังไว้ว่าจะเกิดขึ้นหรือผลที่จะเกิดขึ้นเมื่อปฏิบัติงานนั้นเสร็จสิ้นแล้ว การกำหนดระดับความคาดหวังหรือจุดสุดท้ายของงานนี้อาจพิจารณาแนวทางได้จากพระราชบัญญัติหรือระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หลักการ ทฤษฎีการบริหารและการเรียนการสอนระดับปฐมวัย แนวทางจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ฯลฯ

กำหนดสภาพบ่งชี้สัมฤทธิ์ผล สภาพบ่งชี้สัมฤทธิ์ผลเป็นสภาพที่แสดงให้เห็นว่างานในภารกิจแต่ละข้อนั้นจะต้องดำเนินไปให้ถึงระดับใด ได้ผลเพียงใดจึงจะบรรลุระดับความคาดหวังบรรลุจุดสุดท้ายของที่ต้องการหรือระดับที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นงานในเชิงปริมาณ หรือคุณภาพหรือลักษณะเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงข้อมูลที่ชี้พิสูจน์สัมฤทธิ์ผลที่คาดหวังและข้อมูลที่แสดงภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันของการดำเนินงานนั้น ๆ ข้อมูลเหล่านี้อาจได้มาจากการศึกษา สัมภาษณ์ ตรวจสอบหรือเก็บข้อมูลจากสภาพจริง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในขณะนั้น

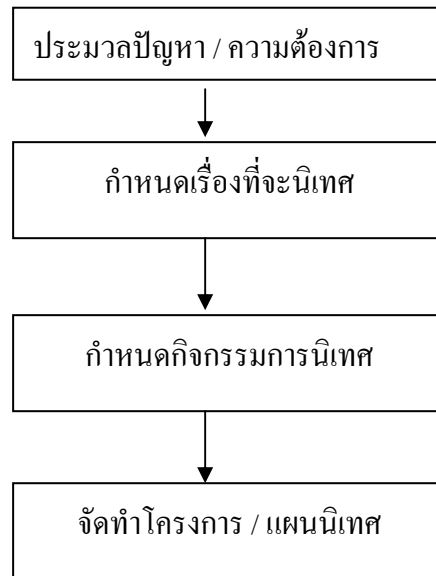
กำหนดปัญหา / ความต้องการ โดยการเปรียบเทียบสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กับสภาพที่คาดหวังไว้หรือจุดสุดท้ายของงานว่าแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ถ้าสภาพปัจจุบันมากกว่าหรือยังไม่เป็นไปตามสภาพที่คาดหวังไว้ ก็กำหนดเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขหรือให้การนิเทศ ถ้าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับเดียวกับสภาพที่คาดหวังไว้ แต่ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาที่กำหนดเป็นความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ จากการศึกษาสภาพปัจจุบันจะทำให้ทราบว่าภารกิจการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาของจังหวัดนั้นสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาหรือไม่ มีปัญหาอะไรที่ต้องแก้ไข มีโรงเรียนจำนวนมากน้อยเพียงใดที่มีปัญหาเหล่านั้น งานในขั้นต่อไปคือ การพิจารณาว่าจะให้ความช่วยเหลือ หรือให้คำแนะนำ หรือจัดกิจกรรมเสริมอย่างไร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

จึงจะช่วยให้โรงเรียนแก้ปัญหาที่นั่นได้ การวางแผนการนิเทศมีขั้นตอนการดำเนินงานดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนการดำเนินงานวางแผนการนิเทศ

ประมวลปัญหา / ความต้องการ เป็นการรวบรวมปัญหาและความต้องการของโรงเรียน เพื่อหาความจำเป็นในการนิเทศปัญหาเหล่านี้ จะได้มาจากการวิเคราะห์ภารกิจการศึกษาระดับปฐมวัย และการวิเคราะห์ภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ปัญหาที่รวบรวมได้นี้นำมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาโดยพิจารณาจากความรุนแรงของปัญหา จำนวนโรงเรียน ที่มีปัญหาในเรื่องเดียวกัน หรือผลกระทบของปัญหาที่จะมีต่อการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อที่จะได้พิจารณาให้การนิเทศได้ตามลำดับก่อนหลัง

กำหนดเรื่องที่จะให้การนิเทศ จะเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาหรือค้นหาสาเหตุของปัญหา สาเหตุของปัญหานี้จะเป็นข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางการพิจารณา กำหนดกิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมที่จะช่วยให้โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาที่นั่นได้ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาแต่ละปัญหาอาจจะมาจากสาเหตุที่แตกต่างกันและในบางครั้งปัญหาเดียวกันในบางพื้นที่หรือในบางโรงเรียนก็อาจมีสาเหตุที่แตกต่างกัน การค้นหาสาเหตุนี้จะช่วยให้สามารถทราบถึงประเด็นหรือเรื่องที่ควรให้การนิเทศ เพื่อที่จะได้นิเทศให้ตรงตามความต้องการหรือตามความจำเป็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

75

กำหนดกิจกรรมการนิเทศ เมื่อทราบถึงประเด็นหรือเรื่องที่ต้องให้การนิเทศแล้ว ในขั้นต่อไปเป็นการพิจารณาว่าถ้าจะให้โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ ได้ควรจัดกิจกรรมการนิเทศอย่างไรบ้าง พิจารณาจากกิจกรรมการนิเทศหลาย ๆ กิจกรรม เลือกกิจกรรมที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุดกำหนดเป็นกิจกรรมการนิเทศที่จะนำไปจัดทำเป็นโครงการนิเทศต่อไป

สิ่งสำคัญที่ควรจะต้องระลึกถึงอยู่เมื่อกำหนดกิจกรรมการนิเทศ คือการกำหนดสื่อและเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้ในกิจกรรมการนิเทศ เพราะสื่อและเครื่องมือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การนิเทศประสบผลสำเร็จ และเครื่องมือที่จะจัดทำขึ้นใช้ในการนิเทศก็คือ สื่อและเครื่องมือที่กำหนดไว้ในโครงการนิเทศ ซึ่งจะต้องพิจารณาเลือกใช้ตามความเหมาะสม

จัดทำโครงการนิเทศ เป็นการกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการนิเทศแต่ละกิจกรรมในสาระสำคัญต่าง ๆ เช่น ความจำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมการนิเทศนั้น ๆ วัตถุประสงค์ในการจัดเป้าหมายและขั้นตอนในการดำเนินการ ระยะเวลา งบประมาณที่จะใช้กำหนดวิธีวัดและประเมินผล ตลอดจนผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศบางกิจกรรมอาจจัดทำโครงการนิเทศ 1 โครงการ แต่บางกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กันอาจนำมาจัดรวมกันทำเป็นโครงการนิเทศเพียงหนึ่งโครงการ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ เป็นขั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการ แผนนิเทศที่จัดทำขึ้นในการปฏิบัติการนิเทศมีสิ่งที่จะต้องดำเนินการดังนี้ คือ

1. การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องก่อนเริ่มดำเนินการ โครงการเพื่อชี้แจงโครงการและมอบหมายงาน

2. จัดให้มีการรายงานความก้าวหน้าในการนิเทศ

3. จัดให้มีการประชุมทบทวนการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุงวิธีการ

4. จัดให้มีการประชุมเพื่อสรุปผลการนิเทศ

ขั้นที่ 4 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และวิธีการ ในขั้นนี้เป็นการสร้างสื่อและเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบการนิเทศและพัฒนาวิธีการใช้สื่อและเครื่องมือเหล่านั้น ตัวอย่างสื่อและเครื่องมือที่จะใช้ประกอบการนิเทศ ได้แก่

1. แนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตร

2. แผนการจัดประสบการณ์

3. ชุดฝึกอบรม

4. สื่อต้นแบบ

5. คู่มือการผลิตเครื่องเล่นสนาม

6. คู่มือการนิเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

76

7. เทปเพลง

8. วิดีทัศน์

9. สื่อและเครื่องมือการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นต้น
ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงาน การประเมินผลที่ควรจะต้องจัดทำมี 2 ประการ คือ

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการนิเทศแต่ละโครงการ ผู้รับผิดชอบในการประเมิน คือ ผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าได้ผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่

2. การประเมินผลแผนนิเทศ เป็นการประเมินผลสรุปรวมการปฏิบัติงานแผนนิเทศทั้งหมดว่าสามารถแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือให้โรงเรียนแก้ปัญหาได้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เมื่อประเมินผลเรียบร้อยแล้วควรจัดทำรายงานเสนอผู้บังคับบัญชาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

จะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษานั้นเป็นงานที่กว้างขวาง ผู้นิเทศในโรงเรียนควรใช้กิจกรรมหลาย ๆ ประเภทในการนิเทศภายในไม่ใช่จำกัดอยู่เพียงการแนะนำชี้แจง และให้ความรู้แก่ครูเท่านั้น

การนิเทศภายในโรงเรียนนับว่ามีความจำเป็นมาก เพราะลำพังแต่จะอาศัยผู้รับผิดชอบโดยตรงในการนิเทศ เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการกองเลขานุการ หรือเจ้าหน้าที่เฉพาะสาขา ย่อมไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่คณะครูในโรงเรียนได้ทั่วถึง เพราะผู้รับผิดชอบดังกล่าวมีจำนวนน้อย ไม่ได้สัมผัสกับครูในโรงเรียน และอีกประการหนึ่งผู้บริหารโรงเรียนซึ่งอยู่ใกล้ชิดครูย่อมรู้สภาพปัญหาต่าง ๆ ภายในโรงเรียนได้ดีกว่าคนภายนอก จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดและแก้ไขได้รวดเร็วกว่า

4.2.3.5 วิธีการและกิจกรรมการนิเทศการศึกษาปฐมวัย

วิธีการและกิจกรรมการนิเทศเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การนิเทศการศึกษายบรรลุจุดมุ่งหมายของการนิเทศ ซึ่งกิจกรรมการนิเทศแต่ละชนิดให้ประสบการณ์แตกต่างกันไป กล่าวคือ บางกิจกรรมจะทำให้ผู้รับการนิเทศได้รับประสบการณ์สูง แต่บางกิจกรรมก็ทำให้ผู้รับการนิเทศได้รับประสบการณ์ระดับปานกลาง และบางกิจกรรมก็ทำให้เกิดประสบการณ์ในระดับต่ำ สิ่งที่ผู้นิเทศจะต้องพิจารณาก็คือ ระดับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นที่พอใจหรือไม่ และกิจกรรมใดควรจะนำมาใช้ในสถานการณ์ใด เพื่อประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติ

สังค์ อุทรานันท์ (2529 :75-77) ได้สรุปกิจกรรมการนิเทศไว้ 27 กิจกรรม คือ การบรรยาย การบรรยายโดยใช้สื่อประสม การเสนอข้อมูลเป็นกลุ่ม การดูภาพยนตร์และโทรทัศน์การฟังจาก เทป วิทยุ และเครื่องเล่นจานเสียง การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัสดุและเครื่องมือต่าง ๆ การสังเกตภายในห้องเรียน การสาธิต การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์เฉพาะบางเรื่อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

77

การสัมภาษณ์ทางอ้อม การอภิปราย การอ่าน การวิเคราะห์และการคิดคำนวณ การระดมสมอง การถ่ายภาพ การใช้เครื่องมือและการทดสอบ การประชุมกลุ่มย่อย การพาไปทัศนศึกษา การเยี่ยมชม บทบาทสมมติ การเขียน การปฏิบัติตามคำแนะนำ กิจกรรมการนิเทศโดยทั่ว ๆ ไปที่ดำเนินการอยู่คือ การปฐมนิเทศ การประชุมกลุ่มย่อย การอบรมสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การพบปะสนทนา การสังเกตการณ์สอน การจัดสาธิตการสอน การศึกษานอกสถานที่ การบรรยาย หรือปาฐกถา การแจกเอกสาร (ราสี ทองสวัสดิ์ และคนอื่น ๆ. 2529 : 10–19)

กวินน์ (Gwynn. 1961 ; 326–344 ; อ้างถึงใน เขียวพา เดชะคุปต์. 2542 : 145–146) ได้เสนอเทคนิคหรือวิธีการนิเทศสองแบบ คือ

1. การนิเทศเป็นรายบุคคล ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

- 1.1 การสังเกตการณ์สอนในชั้นเรียน

- 1.2 การทดลองในห้องเรียน

- 1.3 การปรึกษาหารือ

- 1.4 การไปเยี่ยมและสังเกตการณ์สอน

- 1.5 การเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอน

- 1.6 การประเมินผลตัวเอง

2. การนิเทศเป็นรายกลุ่ม ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

- 2.1 ตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน (Committee) การจัดตั้งกรรมการเป็นกลุ่มขนาดใหญ่มีประโยชน์มากเมื่อมีความต้องการจะทราบข้อมูลต่าง ๆ

- 2.2 กลุ่มศึกษาวิชาการ (Course work) หมายถึง การให้ครูไปศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลาทำการสอน

- 2.3 ห้องปฏิบัติการหลักสูตร (Curriculum laboratory) เป็นศูนย์กลางที่จะรวบรวมวัสดุอุปกรณ์การสอน หนังสือคู่มือ และแบบเรียนต่าง ๆ เป็นแหล่งวิชาการและกระตุ้นการทำงานในอาชีพครู

- 2.4 การอ่านเฉพาะเรื่อง (Directed reading) เป็นการแนะนำและส่งเสริมให้ครูได้อ่านบทความสั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของตน

- 2.5 การสาธิตการสอน (Demonstration) เป็นได้ทั้งการนิเทศเป็นกลุ่มและรายบุคคล การสาธิตการสอนที่ดีจะต้องมีการเตรียมการอย่างรอบคอบและมีความมุ่งหมายที่แน่นอนให้โอกาสแก่ครูได้เห็นวิธีการสอนใหม่ ๆ ครูที่สังเกตการณ์สอนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสาธิตการสอนอ่าน มีการจัดบันทึกอย่างระมัดระวัง มีการอภิปรายการสอนร่วมกันครูอื่น ๆ และผู้สาธิตภายหลังการสาธิตการสอนแล้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

78

2.6 การศึกษานอกสถานที่ (Field trip) เป็นการเพิ่มประสบการณ์ตรงให้กับครูได้มากที่สุด เป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง

2.7 การฟังคำบรรยาย (Lectures) โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษในหัวข้อเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ

2.8 การอภิปราย (Panel Discussion) เป็นวิธีที่นำมาใช้ในการศึกษา โดยเชื่อว่าทุก ๆ คนต้องการได้รับการยกย่อง ขอมรับจากบุคคลอื่น ดังนั้นผู้ศึกษาจะต้องเตรียมการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ในการอภิปราย ผู้นิเทศมีโอกาจะกระตุ้นผู้ศึกษา

2.9 ห้องสมุดเฉพาะวิชา (Professional libraries) เป็นที่รวบรวมหนังสือ วารสาร วัสดุต่าง ๆ ที่ได้คัดเลือกไว้เพื่อความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครู ควรเป็นห้องที่สบาย มีแสงสว่างเพียงพอ ควรจะหาวัสดุและหนังสือเพิ่มขึ้นอยู่เสมอ ครูมีอิสระพอที่จะเข้าใช้ด้วยตนเองทุกเวลา ยืมหนังสือ วัสดุออกไปใช้ตามความต้องการ ภายในห้องมีที่ประชุมกลุ่มย่อย

2.10 องค์กรวิชาชีพและประชุมวิชาชีพ (Professional organization and meeting) นี้มีคุณค่ามาก นอกจากทางด้านวิชาการแล้วยังมีประโยชน์ในด้านสังคมของครู ทำให้ครูได้พบปะบุคคลต่าง ๆ และได้รู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้น ควรมีการเตรียมรายงานเกี่ยวกับการประชุมหรือพิมพ์เผยแพร่หลังจากประชุมแล้ว

2.11 ป้ายนิเทศหนังสือคู่มือครู (Supervisory bulletin and handBooks) การจัดป้ายนิเทศมีคุณค่ามา โดยเฉพาะใน โรงเรียนใหญ่ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรทุกคนคุ้นเคยกับแผนงาน โครงการ วิธีการและวัสดุใหม่ เพื่อส่งเสริมความสนใจใหม่ ๆ

4.2.4 การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย

การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็กปฐมวัย เป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติจัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงการวางแผนจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งได้กล่าวถึงการประเมินพัฒนาการของเด็กระดับปฐมวัยว่าจะยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนเองและพัฒนาการของเด็กว่าจะบรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงานสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินผลพัฒนาการจะนำมาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

79

ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกัน ยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กวัยนี้ อีกด้วย (นันทิยา น้อยจันทร์. 2548 : 159)

เยาพา เศษะคุปต์ (2542 : 161) กล่าวถึงการประเมินประสิทธิภาพของเด็กปฐมวัยว่ามี ลักษณะแตกต่างไปจากการประเมินผลในระดับอื่นๆ การประเมินผลสำหรับเด็กเล็กจะไม่สามารถ ใช้การสอบข้อเขียนได้ แต่ควรอาศัยการสังเกต สัมภาษณ์ จดบันทึกพฤติกรรมต่างๆของเด็ก ทั้งนี้ เพื่อให้แลเห็นภาพพจน์ของพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและ สติปัญญา ซึ่งพ่อแม่และครูควรมีแฟ้มสำหรับจดบันทึกความก้าวหน้าของเด็ก

สำหรับเด็กปฐมวัย พ่อแม่และครูมักจะสนใจเรื่องการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย และความสมบูรณ์เป็นสิ่งสำคัญ รองลงมาคือ ความฉลาด และความเก่งของเด็ก แต่บางครั้งอาจจะลืมคิดไปถึงพัฒนาการทางด้านสังคมและอารมณ์ ซึ่งพัฒนาการทั้ง 4 ด้านนี้เป็น สิ่งที่ควรจะต้องเกิดขึ้นในตัวเด็กไปพร้อม ๆ ทุกด้าน การอบรมเลี้ยงดูที่ปลูกฝังให้เด็กพัฒนาการเพียง ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว จะทำให้เด็กไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่

ในการวัดและประเมินผลพัฒนาการของเด็กควรจะครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้

1. การวัดและประเมินผลทางร่างกาย ซึ่งวัดจากการเจริญเติบโต (Growth) ของเด็ก
2. การวัดและประเมินผลทางจิตใจ ซึ่งควรศึกษาถึงพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็กในด้านต่อไปนี้

พัฒนาการทางสติปัญญา

พัฒนาการทางการเคลื่อนไหว

พัฒนาการทางด้านภาษา

พัฒนาการทางด้านคุณลักษณะเฉพาะตัวและด้านสังคม

การประเมินผลสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การประเมินผลว่าเด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพียงใด ครูอาจทำการประเมินเด็กได้ตลอดเวลาทั้งนี้เพื่อ พัฒนาในส่วนที่เด็กยังบกพร่องอยู่

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงและวางแผน การจัด กิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมิน พัฒนาการ ควรยึดหลักดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 43)

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

80

3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน

4. ประเมินอย่างเป็นระบบมีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

หลักการดังกล่าว สอดคล้องกับแนวดำเนินการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยของสำนักวิชาและมาตรฐานการศึกษา (2548 : 13) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาปฐมวัยต้องดำเนินการประเมินพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กอย่างสอดคล้องกับหลักการประเมินพัฒนาการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อนำผลการประเมินมาจัดประสบการณ์หรือดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้บรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1. การประเมินการเจริญเติบโต

1.1 ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงทุกเดือนแล้วบันทึกการเจริญเติบโตของเด็ก โดยนำน้ำหนักส่วนสูงและสัดส่วนของน้ำหนักเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนสูง ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก เป็นรายบุคคลและกลุ่มเมื่อพบว่าน้ำหนักส่วนสูงและสัดส่วนของน้ำหนักเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนสูง น้อยกว่าเกณฑ์หรือมากกว่าเกณฑ์ จะต้องดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการต่างๆอย่างเหมาะสม

2. การประเมินพัฒนาการเด็ก

2.1 ประเมินพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคลทุกด้าน ซึ่งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา

2.2 ประเมินจากการแสดงออกตามสภาพจริงของเด็ก ด้วยการสังเกต บันทึกและรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมและผลงานจากการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของเด็ก

2.3 ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนว่าจะประเมินอย่างไร เมื่อไร ด้วยวิธีการอย่างไรและใช้เครื่องมืออะไรในการประเมิน จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่วางแผนไว้ นำข้อมูลที่ได้มารวบรวม ตีความ และนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

2.4 เลือกใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น การสังเกต พฤติกรรม การสนทนา การเก็บรวบรวมผลงาน เป็นต้น ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินควรมีความหลากหลายใช้งานได้สะดวก และเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

81

2.5 ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน เช่น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเด็กที่บ้าน หรือช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลของเด็ก เป็นต้น และควรรายงานผลการประเมินให้ผู้ปกครองทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

2.6 มีการรายงานผลในทางบวกและบันทึกลงในเอกสารหลักฐาน เช่น สมุดรายงานประจำตัวเด็ก โดยสถานศึกษาสามารถออกแบบสมุดรายงานประจำตัวเด็กได้เองให้สอดคล้องกับเกณฑ์พัฒนาการตามวัยของเด็กและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด

นภเนตร ธรรมบวร (2549 : 3) ให้ความหมายของการประเมินพัฒนาการเด็กว่า หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจของครูที่มีต่อพัฒนาการ การเรียนรู้ ความสนใจ และความต้องการของเด็กแต่ละคน การประเมินผลนั้นถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ และจำเป็นมากในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลพัฒนาการที่ดีควรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน ความสนใจ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

ซาเวียและยาคเซดลีย์ (Salvia and Yesseldyke. 1991 :3) ได้อธิบายความหมายของการประเมินพัฒนาการว่า การประเมินพัฒนาการไม่ใช่เป็นเพียงการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการเก็บรวบรวมโดยมีวัตถุประสงค์ (Purpose) เหตุผลพื้นฐานสำคัญที่สุดประการหนึ่งของการประเมินผล คือ การตัดสินใจว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการเป็นอย่างไร รวมตลอดถึงสุขภาพทางด้านร่างกายของเด็กด้วย

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย คือ การประเมินการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของเด็กปฐมวัย เพื่อนำผลมาพัฒนาการปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กแต่ละคนเป็นการประเมินตามสภาพจริง มีการประเมินอย่างเป็นระบบโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

4.2.4.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินผลพัฒนาการเด็ก

สมาคมการอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทยสหรัฐอเมริกาและสมาคมผู้เชี่ยวชาญทางการอนุบาลศึกษา (NAEYC & NAECs / SDE. 1991 : 21) ได้กล่าวถึงการประเมินผลพัฒนาการเด็กว่าเป็นกระบวนการของการสังเกต การจดบันทึกงานต่าง ๆ ที่เด็กทำและกระบวนการที่เด็กทำงานต่างๆ ว่าเด็กทำอย่างไร เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการทางการศึกษาซึ่งจะส่งผลต่อตัวเด็กต่อไป

ฮิลล์ (Hills. 1993 : 22) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประเมินผลพัฒนาการเด็กไว้ดังนี้

1. ช่วยครูในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรในชั้นเรียนของตน และใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนการสอน
2. ช่วยครูในการสื่อสารกับผู้ปกครองถึงความสนใจ พัฒนาการ และศักยภาพของเด็ก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

82

3. ช่วยครูให้ทราบถึง (Identify) เด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Specialneeds)
4. ช่วยครูในการประเมินผลการสอนของตน

4.2.4.2 เครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมิน

โลแกน และโลแกน (Logan & Logan. 1974 : 383 ; อ้างถึงใน เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 161-162) ได้เสนอเครื่องมือที่จะใช้ในการประเมินผลต่างๆเอาไว้ดังนี้

1. แบบทดสอบมาตรฐานต่างๆ (Standardized test) ทั้งที่ทำเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล
2. แบบทดสอบพัฒนาการทางร่างกาย
3. แบบทดสอบความพร้อมในด้านต่างๆ
4. แบบวัดสติปัญญา
5. แบบวัดความคิดสร้างสรรค์
6. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ
7. แบบสังเกตจากตัวครู พ่อแม่ ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ
8. การสัมภาษณ์และการถามคำถามจากบุคลากรต่างๆในโรงเรียน พ่อแม่ ตัวเด็กและผู้เชี่ยวชาญ
9. การเขียนรายงานจากการสัมภาษณ์
10. การพิจารณาจากผลงานในด้านต่างๆของเด็ก

นันทิยา น้อยจันทร์ (2548:160) กล่าวว่า การวัดผลนั้นเป็นการวัดเพื่อดูว่าการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กนั้น เด็กได้บรรลุเป้าหมายเพียงใด มิใช่จะเป็นเพียงการวัดเพื่อตัดสินว่าได้หรือตก การวัดอาจทำได้หลาย ๆ วิธีประกอบกันคือ

1. การสังเกต สังเกตเด็กขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ทราบพัฒนาการของเด็ก เมื่อสังเกตพบว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาก็บันทึกแก้ไขต่อไป
2. การสนทนา การสนทนากับเด็กก็เพื่อจะได้ทราบพัฒนาการทางด้านภาษา ตลอดจนความคิดเห็นว่าเด็กทำได้ดีเพียงใด ควรแก้ไขอย่างไร
3. การตรวจผลงาน ผลงานที่จะนำมาตรวจก็ได้แก่ ผลงานศิลปะที่เด็กทำแล้วนำมาจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน ควรมี 3-5 อันดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก
4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า โดยที่ครูจะต้องเตรียมคำถามที่จะใช้ถามไว้ให้พร้อมแล้วนำผลงานมาจัดอันดับคุณภาพ
5. การใช้ข้อทดสอบ ข้อทดสอบที่จะนำมาใช้นี้จะต้องมีคุณภาพเหมาะสมกับเด็กเห็นภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

83

การจะใช้วิธีการการวัดผลแบบไหนย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม แต่เสนอแนะว่าควรใช้วิธีสังเกต สนทนา และตรวจผลงานให้มากที่สุด

เยวพา เดชะคุปต์ (2542 : 162-163) กล่าวถึงวิธีการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยว่า เด็กปฐมวัยเป็นเด็กที่อยู่ในกลุ่มวัยก่อนเข้าเรียน เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ความสามารถและการแสดงออกเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อม การวัดผลควรเป็นเรื่องของการวัดความพร้อมและพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อสนองความมุ่งหมายที่วางไว้ไม่ใช่ใช้วัดเพื่อตัดสินได้หรือตก การวัดผลในระดับอนุบาลควรใช้หลาย ๆ วิธีดังต่อไปนี้

1. การสังเกต

1.1 ครูสังเกตเด็กขณะเล่น เรียน และทำงาน การสังเกตโดยสม่ำเสมอทั้งเป็นหมู่คณะและเป็นรายบุคคล เพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น มีอะไรผิดปกติเกิดขึ้นในตัวเด็ก ครูจะได้ทราบเข้าใจสาเหตุ และแก้ไขปัญหานั้นได้ ดังนั้นครูควรจะใช้วิธีสังเกตเป็นพื้นฐาน และควรจดบันทึกไว้เพื่อกันลืม เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังไม่สามารถเข้าใจตนเองพอจะบอกเล่าความต้องการอันแท้จริงให้ผู้ใหญ่เข้าใจได้

1.2 ควรสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลทุกครั้งที่จัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก

1.3 ควรมีแบบบันทึกการสังเกต โดยมีรายการเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรสังเกตของเด็กแต่ละคนไว้ด้วย

1.4 ควรบันทึกข้อบกพร่อง ข้อดี และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหรือส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กไว้

2. การสนทนา วิธีนี้ใช้ได้ตั้งแต่เริ่มต้นสอน กำลังสอน และหลังจากสอนแล้ว

2.1 ซักถามเรื่องราวและประสบการณ์ตามที่เด็กได้พบเห็น

2.2 ถ้าจะวัดผลการสนทนาควรจัดเป็นอันดับ ดีมาก ดี พอใช้ เด็กคนใดที่จะต้องแก้ไขหรือส่งเสริมควรบันทึกไว้ในช่องหมายเหตุ

3. การตรวจผลงาน วิธีนี้ได้จากการนำผลงานของเด็ก เช่น สมุดทำงาน ภาพเขียน สิ่งประดิษฐ์ มาตรวจ ทั้งนี้โดยจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน อันดับคุณภาพของงาน ควรมี 3-5 อันดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน หรือ ดี ปานกลาง อ่อน

การจัดอันดับคุณภาพเพื่อจะได้ดูความเคลื่อนไหวทางการพัฒนาการของเด็ก ถ้าเด็กอยู่ในอันดับดี แสดงว่าการเรียนมีผลดีเป็นที่ต้องการ ตรงข้ามถ้าเด็กอยู่ในอันดับที่ต่ำ ครูต้องรีบแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน ควรได้เก็บผลงานของเด็กไว้เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาของเด็กแต่ละครั้งด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

84

4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า วิธีนี้เหมาะกับเด็กอนุบาลที่ยังอ่านและเขียนหนังสือไม่ได้ ควรปฏิบัติ ดังนี้

4.1 สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน น่าสนใจ และเป็นกันเอง

4.2 ควรเตรียมข้อสอบไว้ล่วงหน้าว่าจะถามอะไรและถามอย่างไร ข้อสอบอาจเป็นรูปภาพหรือของจริง ทั้งนี้ก็เพื่อความยุติธรรม จะได้ถามเด็กในเนื้อหาเดียวกัน ควรลำดับเนื้อเรื่องให้เป็นที่น่าสนใจและต่อเนื่องกันด้วย

4.3 ควรใช้วิธีนี้อย่างน้อย ภาคเรียนละครั้ง เพื่อทราบผลการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็ก

4.4 การบันทึกผลการใช้แบบจัดอันดับคุณภาพ

5. การใช้ข้อทดสอบ ใช้สอบเด็กเพื่อบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ควรใช้วิธีนี้อย่างน้อย ภาคเรียนละครั้ง ควรจัดข้อทดสอบให้มีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก และควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ ภาพชัดเจนเนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

การวัดผลระดับปฐมวัยนั้นจะเลือกใช้วิธีวัดผลแบบใดขึ้นอยู่กับลักษณะวิชา วิชาของเด็ก ตลอดจนความมุ่งหมายของการวัดแต่ละคราว ซึ่งควรพิจารณานำวิธีการวัดผลมาใช้ให้เหมาะสม ควรใช้วิธีสังเกต สันทนาและตรวจผลงานให้มาก สำหรับข้อทดสอบควรใช้น้อยที่สุด และควรใช้บางวิชาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป การวัดและประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งที่ครูต้องกระทำเพื่อใช้ในการประเมินผลเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

4.2.4.3 ภารกิจของผู้บริหารงานในด้านงานวัดผลและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 7) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารกับงานวัดผลและประเมินผลไว้ ดังนี้

1. จัดหาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลตามหลักสูตรและให้ความสะดวกต่อการนำมาใช้

2. ศึกษาและทำความเข้าใจระเบียบวัดผลให้ละเอียดลึกซึ้ง สามารถอธิบายหรือชี้แจงให้ครูผู้สอนเข้าใจและปฏิบัติได้

3. จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเรียน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ระเบียบกำหนด

4. วางแผนกำหนดระยะเวลาการวัดผลและประเมินผล และจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเวลาเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

85

5. วัสดุ อุปกรณ์ แบบฟอร์ม เครื่องมือที่จำเป็นเพื่อใช้ดำเนินงานวัดผลและประเมินผลให้พร้อมและเพียงพอ
6. จัดสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ ปรับปรุงการสร้างข้อสอบของครูให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ โดยการอบรมให้ความรู้ ประชุมปฏิบัติการสร้างข้อสอบ
7. ให้มีคณะกรรมการวัดผลของโรงเรียน เพื่อพิจารณาการเลื่อนชั้น หรือการซ้ำชั้นของนักเรียน
8. จัดให้ครูซึ่งมีพื้นความรู้ด้านสถิติพอสมควร ทำหน้าที่วัดผลและประเมินผล
9. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกระดับชั้นเรียน และนำผลการวิเคราะห์มาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
10. ติดตามและตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เช่น สมุดประจำชั้น สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน
11. จัดทำผลการประเมินแสดงความก้าวหน้าของนักเรียนทุกชั้น ทุกคนและทุกกลุ่มประสบการณ์ เพื่อให้นักเรียนสามารถตรวจสอบความสามารถของตนเองได้ด้วย

4.3 กระบวนการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537 : 7-18) การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาปฐมวัยจะมีขั้นตอนเช่นเดียวกับ การบริหารงานอื่น แต่จะมีรายละเอียดในเชิงปฏิบัติต่างกันออกไป ดังนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินงาน เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนการปฏิบัติงาน ซึ่งจำแนกออกเป็นงานย่อย 2 อย่าง ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1.1 ศึกษาข้อมูลของสถานศึกษา เช่น จำนวนเด็ก วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา เช่น จำนวนเด็ก วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา โครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและสอดคล้องกับหลักสูตร
 - 1.1.2 ข้อมูลที่เป็นข้อกำหนดที่ต้องยึดเป็นแนวทาง เช่น หลักสูตรระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 การวางแผน เป็นการวางแผนล่วงหน้าอย่างมีขั้นตอนและรอบคอบเพื่อให้ได้งานที่ดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ การวางแผนงานทางวิชาการมีการปฏิบัติดังนี้
 - 1.2.1 จัดทำแผนงานหรือโครงการวิชาการประจำปี โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้น เมื่อกำหนดแผนงานแล้ว ให้จัดทำโครงการสนับสนุนแผนงานวิชาการให้ครอบคลุมงานต่าง ๆ ดังนี้ คือ กำหนดนโยบาย เป้าหมายและวางแผน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

86

งานวิชาการของสถานศึกษา จัดหาและส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนการสอน วางแผนการจัด
ประสบการณ์ การจัดกลุ่มเด็กเข้าชั้น การนิเทศการสอน การวัดและประเมินพัฒนาการ การใช้
ทรัพยากรในชุมชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก และงานการจัดทำ
รายงานพัฒนาการเด็ก

1.2.2 จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน หลังจากจัดทำแผนและโครงการเสร็จแล้วนำมา
เขียนลงปฏิทินปฏิบัติงานตามลำดับก่อนหลัง

1.2.3 การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ โดยผู้บริหารจะควบคุมติดตามการ
ปฏิบัติงานของครู ให้เป็นไปตามประสบการณ์และกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยครูจะต้องทำแผนการ
จัดประสบการณ์ให้ครบตลอดทั้งปีการศึกษา

1.2.4 การจัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน

1.2.5 จัดครูเข้าสอนประจำห้อง

2. ขึ้นดำเนินงาน เป็นการดำเนินงานตามแผนงานทางวิชาการที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหาร
จะต้องตรวจแผนการจัดประสบการณ์ คอยดูแลครูให้รับผิดชอบต่องานต่าง ๆ ของตน กำกับติดตาม
และนิเทศให้ครูดำเนินการจัดประสบการณ์ให้เป็นไปตามแผนการจัดประสบการณ์ จัดครูเข้าแทน
ชั้นเรียนที่ครูขาด กำกับดูแลให้ครูช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาด้านพัฒนาการ สนับสนุนให้ครูจัด
กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมประสบการณ์ของเด็กให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และกำกับติดตามให้ครูรับผิดชอบ
งานและโครงการให้เป็นไปตามปฏิทินปฏิบัติงาน ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารต้องจัดบริการและ
ส่งเสริมให้มีการใช้บริการด้านสื่อการสอน อุปกรณ์และวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ รวมทั้งการจัดตั้ง
อำนวยความสะดวกให้แก่ครู

3. ขึ้นประเมินผล เป็นการทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานทางวิชาการว่ามี
ประสิทธิภาพเพียงใด เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่ ซึ่งการประเมินผลนี้
จะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ การประเมินก่อนการดำเนินงาน การประเมินระหว่างการทำงาน
และการประเมินเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการทำงาน ซึ่งการประเมินก่อนและระหว่างการทำงาน
ดำเนินงานเป็นไปเพื่อแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการ ส่วนการประเมินผลเมื่อสิ้นสุด
โครงการเป็นไปเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ สำหรับนำมาใช้ในการดำเนินงานในระยะต่อไป

สำหรับการประเมินผลงานทางวิชาการ ผู้บริหารจะมีบทบาทหน้าที่ในการวัดและ
ประเมินผลวิชาการใน 3 ประเด็น คือ

1. การประเมินพัฒนาการของเด็ก โดยผู้บริหารจะต้องจัดให้มีเครื่องมือประเมิน
พัฒนาการเด็ก ส่งเสริมให้ครูประเมินพัฒนาการเด็กอย่างสม่ำเสมอ รับฟังปัญหาเกี่ยวกับการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

87

ประเมินพัฒนาการ ให้การช่วยเหลือและให้การนิเทศในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง กับสถานศึกษา เพื่อผลทางด้านพัฒนาการเด็ก

2. การประเมินผลโครงการวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งเริ่มตั้งแต่การส่งเสริมการจัดทำโครงการวิชาการของสถานศึกษา ติดตามและช่วยเหลือการดำเนินการตาม โครงการ ประเมินผลโครงการ รวมทั้งตรวจสอบและตัดสินใจในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน หรือจัดทำโครงการต่อเนื่องและเผยแพร่ผลที่ได้จากโครงการ

3. การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู ซึ่งผู้บริหารสามารถปฏิบัติโดยการสังเกตพฤติกรรมการสอน ตรวจสอบการสอน ตรวจสอบการจัดประสบการณ์ ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของครู รับฟังข้อมูลจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครู จัดประชุมการประเมินผลงานครู สรุปผลจากการประเมินการทำงานโครงการวิชาการที่ได้รับมอบหมาย

สำหรับกระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาปฐมวัยนี้ ขั้นตอนต่าง ๆ ล้วนแต่มีความสำคัญและมีผลต่อขั้นตอนในลำดับต่อไป และสำหรับขั้นตอนสุดท้าย คือ การประเมินผลนั้น จะเป็นการใช้ข้อมูลเพื่อให้ผู้บริหารจะนำไปสู่การพิจารณาวางแผนงานในปีการศึกษาต่อไป ฉะนั้น ควรมีการบริหารงานที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องและครบถ้วนทุกขั้นตอน จึงจะทำให้การบริหารงานวิชาการเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย เริ่มตั้งแต่ขั้นก่อนการดำเนินงาน เพื่อเป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา ที่เป็นอย่างไร จากนั้นจึงนำมาวางแผนงานทางวิชาการ และเริ่มดำเนินงานจัดให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ซึ่งผู้บริหารต้องตรวจสอบการจัดประสบการณ์ คอยดูแลครูให้รับผิดชอบงานต่าง ๆ จากนั้นจึงประเมินผล ซึ่งมี 3 ประเด็น คือ การประเมินพัฒนาการของเด็ก การประเมินผลโครงการวิชาการของสถานศึกษา และการประเมินผลปฏิบัติงานของครู

4.4 สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2

4.4.1 สภาพปัจจุบันที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 (2548 : 6-8) มีสถานศึกษา จำนวน 208 แห่ง และได้กำหนดพันธกิจเป้าประสงค์และกลยุทธ์ ไว้ดังนี้ คือ

พันธกิจ ประกอบด้วย

1. จัดและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรในวัยเรียนอย่างทั่วถึง เสมอภาค และมีคุณภาพตามมาตรฐาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

88

2. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
3. ส่งเสริมและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการศึกษาพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีจรรยาบรรณ และมาตรฐานวิชาชีพส่งเสริมให้สังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา

เป้าประสงค์ ประกอบด้วย

1. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณธรรม สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
2. นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
3. ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามความถนัด และความสนใจ
4. มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ผู้รับบริการทางการศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษา

กลยุทธ์ ประกอบด้วย

1. เกณฑ์เด็กในวัยเรียนได้เข้าเรียนและจบการศึกษาภาคบังคับกับทุกคน
2. พัฒนาการประชากรวัยเรียนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพตามที่สังคมต้องการ
3. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. พัฒนาครูและบุคลากรให้มีศักยภาพ สามารถปฏิบัติงานได้ตามจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ

5. พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อรับการประเมินภายนอก
 6. พัฒนาสถานศึกษาให้มีการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม
- สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้มีการกำหนด พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ ไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาด้านการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย

4.4.2 สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านการนิเทศ และด้านการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งจะเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองตามสภาพบริบทของสถานศึกษา แต่ปัญหาที่พบใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

89

สถานศึกษา คือ จำนวนนักเรียนระดับปฐมวัยมีน้อยต้องมีการรวมชั้นปฐมวัย 1 และปฐมวัย 2 เข้าด้วยกัน และอีกปัญหาหนึ่งคือ ไม่มีครูผู้สอนที่จบด้านการศึกษาปฐมวัยโดยตรง จึงทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยได้อย่างถูกต้องตามกระบวนการและหลักเกณฑ์อีกทั้งผู้บริหารไม่เข้าใจในหลักของการศึกษาปฐมวัย

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารงานการบริหรงานวิชาการระดับปฐมวัยของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน อยู่ที่สภาพบริบทของแต่ละสถานศึกษา

5. การเทียบเคียงสมรรถนะ

5.1 ความหมายของการเทียบเคียงสมรรถนะ

ความสำเร็จขององค์กรดีเด่นจะอยู่ที่ความสามารถใช้ทักษะและเทคนิคพื้นฐานของการบริหารอย่างดี คำถามที่มักจะได้ยิน คือ องค์กรดีเด่นสร้างความเป็นเลิศขึ้นมาได้อย่างไร ใช้เทคนิคการบริหารที่ลึกซึ้งอะไรหรือไม่ การแสวงหาดังกล่าวเพื่อมุ่งเน้นให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพซึ่งเป็นปณิธานหรือความหวังอันสูงสุดของผู้บริหารในทุกองค์กร ยุคปัจจุบันเป็นโลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน เรื่องของคุณภาพเท่านั้นที่จะทำให้องค์กรอยู่ได้ การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะนำไปสู่การปรับปรุงที่ดีกว่า การกำหนดบทบาทและทิศทางขององค์กร มีแนวดำเนินการที่หลากหลาย อาทิเช่น ผู้บริหารหรือสมาชิก ในสถาบันร่วมกันกำหนดบทบาทและทิศทาง การกำหนดบทบาทและทิศทาง โดยการลอกแบบจากองค์กรตัวอย่าง การกำหนดโดยการเปรียบเทียบกับองค์กรอื่น กำหนดบทบาททิศทางโดยอาศัยนักวิชาการ กำหนดบทบาททิศทางโดยอาศัยข้อมูล หรือแม้กระทั่งกำหนดบทบาททิศทางโดยรอรับคำสั่งจากผู้มีอำนาจสูงกว่า อย่างไรก็ตามในแวดวงการแข่งขันเพื่อนำไปสู่มาตรฐานและคุณภาพในที่สุด กลยุทธ์การบริหารวิธีหนึ่งก็คือ เทคนิค Benchmarking (พิชัย เสงี่ยมจิตต์. 2542 : 151)

คำว่า Benchmark เป็นคำที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในหลายวงการมีการกล่าวอ้างเกี่ยวกับความหมายของคำว่า Benchmark ในหลายด้าน ทางด้านภูมิศาสตร์ Benchmark หมายถึง ตำแหน่งที่ใช้เป็นจุดอ้างอิงทางภูมิศาสตร์ หรือ Reference point จุดใด ๆ ก็ตามจะถูกวัดโดยมีตำแหน่งที่ใช้อ้างอิงนี้เป็นเกณฑ์ โดยจุดที่ใช้อ้างอิงนั้นเราเรียกว่า จุด Benchmark อีกความหมายหนึ่ง ของคำว่า Benchmark ใช้ในวงการขายผ้า ในร้านขายผ้าจะมีไม้บรรทัดที่มีหมุดใช้เทียบซึ่งติดอยู่ที่บน โต๊ะคนขายผ้าจะใช้ไม้บรรทัดที่ติดหมุดอยู่บน โต๊ะนั้นในการวัดความยาวของผ้า จุดที่มีหมุดติดอยู่นั้นคือจุด Benchmark นอกจากนี้เราจะพบคำว่า Benchmark ในการแข่งขันตกปลา ขนาดของปลาที่ตกได้จะถูกวางลงบนเก้าอี้ จากนั้นก็จะใช้มีดทำเครื่องหมายไว้บนมันั่ง (bench) เครื่องหมายที่ถูกขีด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

90

อยู่บนม้านั่งนั้นเราเรียกว่า Benchmark คือจุดที่วัดขนาดของปลา และอีกที่มาหนึ่งของความหมายของคำว่า Benchmark กล่าวถึงตั้งแต่สมัยอียิปต์โบราณ ซึ่งมีการตัดหินเพื่อใช้ในการก่อสร้าง จะมีการทำรอยบากที่ก้อนหินเป็นเครื่องหมายเทียบกับแท่งเหล็กเพื่อใช้เป็นจุดอ้างอิง ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า Benchmark ที่ใช้ในวงการก่อสร้างปัจจุบัน ในขณะที่หากเปิดตามพจนานุกรมไทย คำว่า Benchmark หมายถึง เกณฑ์เปรียบเทียบสมรรถนะ ซึ่งให้ความหมายสื่อไปในเรื่องของการวัดเปรียบเทียบความสามารถเช่นกัน (บุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ ศิริพานิช. 2545 : 9)

ความหมายของ Benchmark

บุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ ศิริพานิช (2545 :10) กล่าวว่า คำว่า Benchmark หมายถึง Best-in-Class คือผู้ที่เก่งที่สุดหรือดีที่สุดในระดับโลก ซึ่งผู้ที่ดีที่สุด หรือเก่งที่สุดนี้คือต้นแบบที่ผู้อื่นจะใช้วัดเพื่อเปรียบเทียบความสามารถของตนเอง

พจนานุกรม เว็บสเตอร์ (Webster Dictionary) คำนี้หมายถึง เครื่องหมายของนักสำรวจที่กำหนดตำแหน่งที่ทำไว้ และนำมาใช้เป็นจุดอ้างอิง หรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้วัดหรือเปรียบเทียบ

แคมป์ (Camp. 1989 : 12) ขั้นตอนการค้นคว้าทางอุตสาหกรรมที่ช่วยให้ผู้จัดการสามารถเปรียบเทียบขั้นตอนและแนวปฏิบัติระหว่างบริษัท เพื่อกำหนดสิ่งที่ดีที่สุด และเพื่อให้ได้มาซึ่งความเหนือชั้นกว่าหรือประโยชน์ในด้านการแข่งขัน การค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดซึ่งจะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานดีเด่นของบริษัท

สเปนโดลินี (Spendolini. 1922 : 9-10) ขั้นตอนในการประเมินและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สำหรับสินค้า บริการ และกระบวนการการปฏิบัติงานขององค์กรที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้นำของโลกธุรกิจหรือในภาคอุตสาหกรรม

ปีเตอร์ (Peters. 1944 : 20) อธิบายว่า การเทียบรอยคือการปรับปรุงความสามารถในการแข่งขันกัน โดยใช้การปฏิบัติที่เป็นเลิศมาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมหลายประการ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ แทนที่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อย หรือเป็นเพียงการปรับปรุงจุกย่อย ๆ ที่ได้จากการสำรวจผลการปฏิบัติงานในอดีต

The American Productivity และ Quality Center's Benchmarking Management Guide ; อ้างถึงใน ทศนีย์ โพทฐุ์พงษ์. 2548 :27) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการคุณภาพและการเทียบรอย ได้ให้คำนิยามของการเทียบรอยว่า เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องในการเปรียบเทียบและวัดองค์กรของตนเองกับองค์กรที่เป็นผู้นำในวงการ ไม่ว่าจะตั้งอยู่ที่ใดในโลก เพื่อที่จะได้ข้อมูลมาช่วยองค์กรในการปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานของตนเอง (Evans. 1944 : 5)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

91

บาล์ม (Balm, 1996 : 28) ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานการเทียบรอยของบริษัทไอบีเอ็ม ได้ให้ค่านิยามของการเทียบรอยโดยเน้นว่าการเทียบรอยไม่ใช่กิจกรรมเดี่ยว หากแต่เป็นกลุ่มของกิจกรรม โดยให้คำอธิบายไว้ว่า เป็นกิจกรรมต่อเนื่องในการเปรียบเทียบกระบวนการ การปฏิบัติ ผลลัพธ์ หรือบริการของตนเองกับกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันขององค์กรที่ทำได้ดีที่สุด เพื่อให้เกิดการตั้งเป้าหมายการทำงานที่ท้าทาย แต่ในขณะเดียวกันก็มีทางเป็นไปได้ แล้วนำสิ่งที่ค้นพบไปปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองเป็นผู้ที่ดีที่สุดในเวลาที่เหมาะสมกับสถานการณ์

คอดลิง (Codling, 1998:1) เขาได้ให้ความหมายหลักของการเทียบรอยควรอยู่ที่ประโยชน์ ดังนั้น เขาจึงให้ค่านิยามอย่างสั้น ๆ โดยเน้นที่ประโยชน์การใช้งาน แต่ไม่ได้กล่าวถึงวิธีการ นั่นคือการเทียบรอยคือเทคนิคอย่างสั้น ๆ โดยเน้นที่ประโยชน์การใช้งาน แต่ไม่ได้กล่าวถึงวิธีการ นั่นคือการเทียบรอยคือเทคนิควิธีที่มีพลังมากที่สุดในการทำให้องค์กรมีและดำรงรักษาความสามารถในการแข่งขัน

คุก (Cook, 1999 : 13) การเทียบรอยคือ กระบวนการระบุ เข้าใจและประยุกต์แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศจากหน่วยงานภายในองค์กรเดียวกัน หรือจากองค์กรภายนอกมาใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเอง

เคลลี่ (Kelly, 2001 : 5) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเทียบรอยทางการศึกษาได้ให้ค่านิยามว่าการเทียบรอยคือ การวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานระหว่างองค์กร หรือ ภายในองค์กรเดียวกัน ด้วยจุดมุ่งหมายในการปรับปรุงตนเอง

จากความหมายต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า Benchmark คือ ผู้ที่เก่งที่สุด หรือ ผลการปฏิบัติของผู้ที่ทำได้ดีที่สุด ที่จะมาเป็นต้นแบบ ที่ผู้อื่นจะใช้วัด เพื่อเปรียบเทียบ

ความหมายของ Benchmarking

บุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ สิริพานิช (2545 :10) กล่าวว่า Benchmarking คือ วิธีการในการวัดเปรียบเทียบ ผลลัพธ์ บริการ และวิธีการปฏิบัติกับองค์กรที่สามารถทำได้ดีกว่า เพื่อนำผลของการเปรียบเทียบมาใช้ในการปรับปรุงองค์กรของตนเอง เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรีนรู้ (2547:1-7) ได้ให้ความหมายของ Benchmarking หมายถึง กระบวนการวัด และเปรียบเทียบผลลัพธ์ บริการ และวิธีปฏิบัติกับองค์กรที่สามารถทำได้ดีกว่า เพื่อนำผลของการเปรียบเทียบมาใช้ในการปรับปรุงองค์กรของตน เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542:153)กล่าวไว้ว่า Benchmarking คือ กระบวนการวัดผลประเมินผล ที่กระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบเพื่อเสาะหาและรวบรวมข้อมูลจากองค์กรชั้นนำมาเปรียบเทียบกับองค์กรของตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงที่ดีที่สุด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

92

จากแนวคิดต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า Benchmarking หมายถึง กระบวนการค้นหาผู้ที่ปฏิบัติได้ดีที่สุด เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีที่ดีที่สุด ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ปรับปรุงองค์กรของตนเอง

5.2 ความสำคัญของการเทียบเคียงสมรรถนะ

จุมพล ระบอบ (2548 : 83-84) ช่วงระยะเวลา 3-5 ปีที่ผ่านมา การเทียบเคียงสมรรถนะได้รับความสนใจจากวงการธุรกิจอุตสาหกรรมในยุโรปและอเมริกามากขึ้น ด้วยเหตุผลและปัจจัยหลายประการ ซึ่งนอกจากกิตติศัพท์ในเรื่องประสิทธิภาพของมันแล้ว ประเด็นสำคัญที่ทำให้การเทียบเคียงสมรรถนะเป็นที่แพร่หลายสืบเนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญ คือ

1. สภาพการแข่งขันธุรกิจที่รุนแรงขึ้น ขอบเขตของการขยายตัวมากขึ้นจากระดับประเทศสู่ระดับโลก (Global competition) ซึ่งธุรกิจเองก็มีความตระหนักถึงสิ่งนี้จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด การปรับปรุงตนเองเพื่อรักษาระดับความสามารถของตนเองจึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. รางวัลคุณภาพ ช่วงหลายปีที่ผ่านมา ได้มีรางวัลทางการจัดการเกิดขึ้นมากมาย (The Malcolm Baldrige National Quality Award, European Quality Award) รางวัลคุณภาพเหล่านี้เป็นแรงกระตุ้นให้องค์กรมีความสนใจในเรื่องการแข่งขัน เพื่อปรับปรุงด้านการจัดการมากขึ้น นอกจากนี้การเทียบเคียงสมรรถนะแพร่หลายมากขึ้น คือ หลักเกณฑ์ของการได้รับรางวัล (The Malcolm Baldrige National Quality Award หรือ European Quality Award นั้น กำหนดให้ผู้ขอเข้ารับรางวัลจะต้องมีการดำเนินการเทียบเคียงสมรรถนะอย่างเป็นกิจจะลักษณะ ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ถือเป็นการสนับสนุนให้เกิดการทำการเทียบเคียงสมรรถนะและเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างกว้างขวาง

3. การเทียบเคียงสมรรถนะ ทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด การเทียบเคียงสมรรถนะเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมการปรับปรุงองค์กรอย่างก้าวกระโดดให้ผลที่รวดเร็ว ซึ่งแตกต่างจากเครื่องมือปรับปรุงองค์กรอื่นๆ

4. การเทียบเคียงสมรรถนะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพองค์กรได้ ในการดำเนินธุรกิจ ปัญหาที่พบบ่อยๆคือ บางครั้งไม่สามารถตอบคำถามตัวเองได้ว่าสิ่งที่ทำอยู่ทุกวันนี้เป็นอย่างไร เราพบว่าธุรกิจมากมายที่ล้มหายตายไปอย่างแทบไม่รู้ตัวด้วยสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งคือ ไม่มีการประเมินตัวเองและไม่มีการประเมินคู่แข่ง ในธุรกิจรายเล็กบางรายบางครั้งอาจไม่รู้เลยก็ได้ว่าคู่แข่งของตนคือใครและศักยภาพของตนเองเป็นอย่างไร การเทียบเคียงสมรรถนะจะทำให้เราสามารถตอบคำถามได้ว่าตัวเราเองขณะนี้เป็นอย่างใด อยู่ในตำแหน่งที่ทำไคร่ ความสามารถในการแข่งขันเป็นอย่างไร สามารถแข่งขันกับคนอื่นได้หรือไม่และจะทำให้ดีกว่าคนอื่นได้อย่างไรเทียบเคียงจะช่วยเราตอบคำถามต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เราอยู่ที่ตำแหน่งไหน	Where are we?
ใครเป็นผู้ที่เก่งที่สุด	Who is the best?
คนที่เก่งที่สุด เขาทำอย่างไร	How do they do it?
และเราจะทำอย่างไรให้เก่งกว่าเขา	How can we do it better?

องค์กรส่วนใหญ่มักจะคิดว่าตนเองมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาอยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องไปดูของคนอื่น แต่อันที่จริงแล้วการปรับปรุงโดยคำนึงถึงภายในองค์กรตนเองเพียงอย่างเดียว นั้นอาจจะยังไม่พอ โลกของธุรกิจก้าวไปอย่างรวดเร็ว การปรับปรุงที่เราคิดว่าหาทางทำอยู่ตลอดเวลา นั้นบางทีอาจจะยังไม่ว่องไวเพียงพอเมื่อเทียบกับความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วขององค์กรอื่น การทำการเทียบเคียงสมรรถนะเป็นสิ่งที่ทำให้เรียนลัดเพื่อก้าวให้ทันองค์กรอื่น ๆ และเพื่อให้ทราบถึงความคืบหน้าของวิธีการหรือการปรับปรุงใหม่ๆที่จะสามารถนำมาปรับใช้กับองค์กรของเราได้ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองไปสู่การเป็นองค์กรที่มีการปรับเปลี่ยนและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆอยู่เสมอ

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การเทียบเคียงสมรรถนะ มีความสำคัญ ในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กร เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนองค์กรอย่างก้าวกระโดด

5.3 วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับในการใช้การเทียบเคียง

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542 : 153) วัตถุประสงค์หลักที่สำคัญในการเทียบวัด มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานขององค์กรกับองค์กรอื่น
2. เพื่อศึกษามาตรฐานขององค์กรอื่นที่ประสบความสำเร็จสูงสุด
3. เพื่อกำหนดมาตรฐานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีที่สุด
4. เพื่อนำประสบการณ์ที่ได้รับจากองค์กรภายในและภายนอกมาใช้ในการกำหนด

มาตรฐานองค์กร

5. เพื่อก้าวไปสู่มาตรฐานที่เหนือกว่า

ประโยชน์ของการเทียบเคียงสมรรถนะ สำหรับการปฏิบัติการของ Benchmarking จะนำไปสู่ประโยชน์ที่ได้รับ ดังนี้

1. ตรวจสอบความเข้าใจของระบบภายในและธุรกิจที่ปฏิบัติ
2. กำหนดองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จและเป็นการวัดผลการผลิตที่แท้จริง
3. ความคิดใหม่ ๆ นำไปสู่การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง หรือการเปลี่ยนแปลง ใหม่ ๆ
4. การปรับปรุงความเข้าใจให้ถูกต้องที่จะนำผลผลิตให้เป็นไปตามความต้องการของ

ลูกค้า

5. ภาพของสถานการณ์ภายนอกนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องได้มากยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

94

6. สามารถแข่งขันได้ดีกว่าในภาวะการตลาดที่เกิดขึ้น

7. ทำให้เกิดความตระหนักและแข่งขันได้เป็นอย่างดีกับอุตสาหกรรมชั้นนำ

สเปนโดลินี (Spadolini. 1992 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 34) ได้เป็นประโยชน์ของการเทียบรอย ประการแรก คือเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจกระบวนการต่าง ๆ เช่น การออกแบบ การผลิต การตลาด ฯลฯ ที่ปฏิบัติอยู่ในองค์กรของตนเองและของผู้อื่น ประการที่สองคือ ทำให้องค์กรต่างหันมาพิจารณาว่าการประเมินผลทางธุรกิจนั้นไม่ใช่การวัดที่จำนวนสิ่งของที่ผลิตออกมาได้ หากแต่ต้องดูให้ละเอียด ว่า ทำได้อย่างไร

คุก (Cook. 1999 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 34) มีความเห็นว่าการเทียบรอย จะช่วยให้องค์กรมุ่งเน้นความสนใจไปที่องค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ขององค์กร คือสิ่งแวดล้อมภายนอกและการปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการ

จากตำราเกี่ยวกับการเทียบรอยหลายเล่ม (Camp,1992 1995 ; Peters,1994; Bendrl et al. 1997 ; Codling,1998;Cook, 1999; Pyzdek, 2001 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 34-35)

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการเทียบรอยที่มีต่อองค์กร คือ

1. ช่วยสร้างเป้า
2. กระตุ้นการเปลี่ยนแปลง
3. ช่วยการปรับปรุงคุณภาพ
4. สนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคลและองค์กร
5. สร้างและส่งเสริมความสามัคคี
6. ส่งเสริมความใส่ใจต่อลูกค้า
7. ยกระดับองค์กร

บาล์ม (Balm. 1996 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 36) การเทียบรอยมีประโยชน์ในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในบุคลากรขององค์กร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นความคิดในเรื่องการปรับปรุงคุณภาพการทำงานของหน่วยงาน การได้เรียนรู้สิ่งที่คนอื่นทำได้จะช่วยให้องค์กรมีการตั้งเป้าหมายที่เหมาะสมเป็นไปได้ เพราะบางครั้งองค์กรอาจจะตั้งเป้าหมายการทำงานต่ำไปหรือสูงไป ที่สำคัญมากอีกประการหนึ่ง คือ การเปรียบเทียบทำให้รู้ลำดับความสำคัญของกิจกรรมในองค์กร รู้ว่าตนเองควรจะต้องทำอะไรก่อนหลังและควรจะมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างไรให้เหมาะสม

จากแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การเทียบเคียงสมรรถนะ มีประโยชน์และมีความสำคัญ ในการที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจกระบวนการต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ในองค์กรของตนเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

95

และของผู้อื่น ทำให้องค์กรมีการตั้งเป้าหมายที่เหมาะสมเป็นไปได้ และก้าวไปสู่มาตรฐานที่เหนือกว่า

5.4 ประเภทของการเทียบเคียง

สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ (2550 : 148-149) กล่าวว่า เทคนิคการทำ Benchmarking มีการพัฒนาในหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถจะจำแนกประเภทของ Benchmarking ได้ 4 ลักษณะ คือ

1. การ Benchmarking ภายในองค์กร เป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกันระหว่างหน่วยงาน หรือกระบวนการต่าง ๆ ภายในองค์กรเพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาองค์กรที่สมบูรณ์ในอนาคตต่อไป

2. การ Benchmarking กับคู่แข่ง ซึ่งเป็นการเทียบเคียงกับคู่แข่งในด้านการผลิต การบริการ การดำเนินงานหรือมิติอื่น ๆ ของคู่แข่ง เพื่อจะได้พิจารณาถึงจุดอ่อน จุดแข็งขององค์กร และความแตกต่างในขีดความสามารถศักยภาพตลอดจนวิธีการดำเนินการขององค์กรเพื่อที่จะสามารถพัฒนาองค์กรให้ทัดเทียมกับคู่แข่งได้

3. การ Benchmarking ตามหน้าที่ เป็นการเปรียบเทียบการดำเนินงานในแต่ละหน้าที่ที่เราสนใจ โดยไม่คำนึงความแตกต่างของอุตสาหกรรมเนื่องจากการเปรียบเทียบตามหน้าที่ที่มีประโยชน์ดังต่อไปนี้

ลดความยุ่งยากในการหาคู่แข่งเปรียบเทียบ โดยสามารถคัดเลือกคู่แข่งเปรียบเทียบได้จากธุรกิจหรือองค์กรที่ไม่ใช่คู่แข่งโดยตรง

สะดวกในการกำหนดและตัดสินใจเลือกองค์กรที่มีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดในแต่ละหน้าที่

ทำให้สามารถกำหนดความสำคัญและเลือกหน้าที่หลัก ๆ ที่มีอิทธิพลต่ออนาคตขององค์กรได้

4. การ Benchmarking ทั่วไป เป็นการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการ โดยเฉพาะที่ใช้กันทั่วไปในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์กรให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ โดยไม่จำกัดกรอบความคิดในการเทียบเคียง

บุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ ศิริพานิช (2545 : 14) กล่าวว่า วิธีการแบ่งประเภทของ Benchmarking แบ่งได้ 2 วิธี คือ แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการทำ Benchmarking และแบ่งตามผู้ที่เราไปเปรียบเทียบด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 464-465) Benchmarking โดยทั่วไป มี 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

96

1. Internal Benchmarking เป็นการเทียบวัดภายใน ทั้งนี้เนื่องจากในบริษัทหรือองค์กรใหญ่ ๆ จะมีหน่วยงานหลายหน่วย วัตถุประสงค์ของการเทียบวัดภายใน เพื่อชี้บ่งมาตรฐานการปฏิบัติขององค์กร

2. Competitive Benchmarking เป็นการเทียบวัดกับคู่แข่งโดยตรง

3. Industry or Functional Benchmarking เป็นการแข่งขันกับผู้นำในวงการอุตสาหกรรม เป็นการแข่งขันกับองค์กรอื่น หรือหน้าที่ที่เหมือนกัน การผลิตผลิตภัณฑ์หรือการบริการเหมือนกัน แต่ไม่ใช่คู่แข่งในตลาดเดียวกัน

4. Process or Generic Benchmarking เป็นการเทียบวัดทั่วไป หรือเทียบวัดกระบวนการ หมายถึง การแตกบริษัทหรือหน้าที่ของบริษัทลงไปเป็นกระบวนการและทำการเทียบวัด

เจมส์ จี แพทเทอร์สัน (James G.Patterson ; แปลโดย วุฒิพงษ์ ยศกาสุโรดม. 2547 : 47-56) แบ่งการเทียบเคียง เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. การเทียบเคียงภายใน
2. การเทียบเคียงเพื่อการแข่งขัน
3. การเทียบเคียงเพื่อความร่วมมือ
4. การเทียบเคียงแบบตามเป็นเงา
5. การเทียบเคียงตามหน้าที่งาน
6. การเทียบเคียงในความเป็นระดับโลก

ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์ (2548 : 61-68) แบ่งประเภทของการเทียบรอย ไว้ดังนี้

1. การแบ่งประเภทตามจำนวนองค์กร
2. การแบ่งประเภทตามชนิดของกลุ่มเทียบ
 - 2.1 การเทียบรอยภายใน
 - 2.2 การเทียบรอยกับคู่แข่งในธุรกิจเดียวกัน
 - 2.3 การเทียบรอยกับองค์กรที่อยู่ต่างธุรกิจ
 - 2.4 การเทียบรอยกับผู้มีการปฏิบัติเป็นเลิศหรือผู้ที่อยู่ในระดับโลก
3. การแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์
 - 3.1 การเทียบรอยยุทธศาสตร์
 - 3.2 การเทียบรอยผลการปฏิบัติ
 - 3.3 การเทียบรอยกระบวนการ
 - 3.4 การเทียบรอยผลผลิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

97

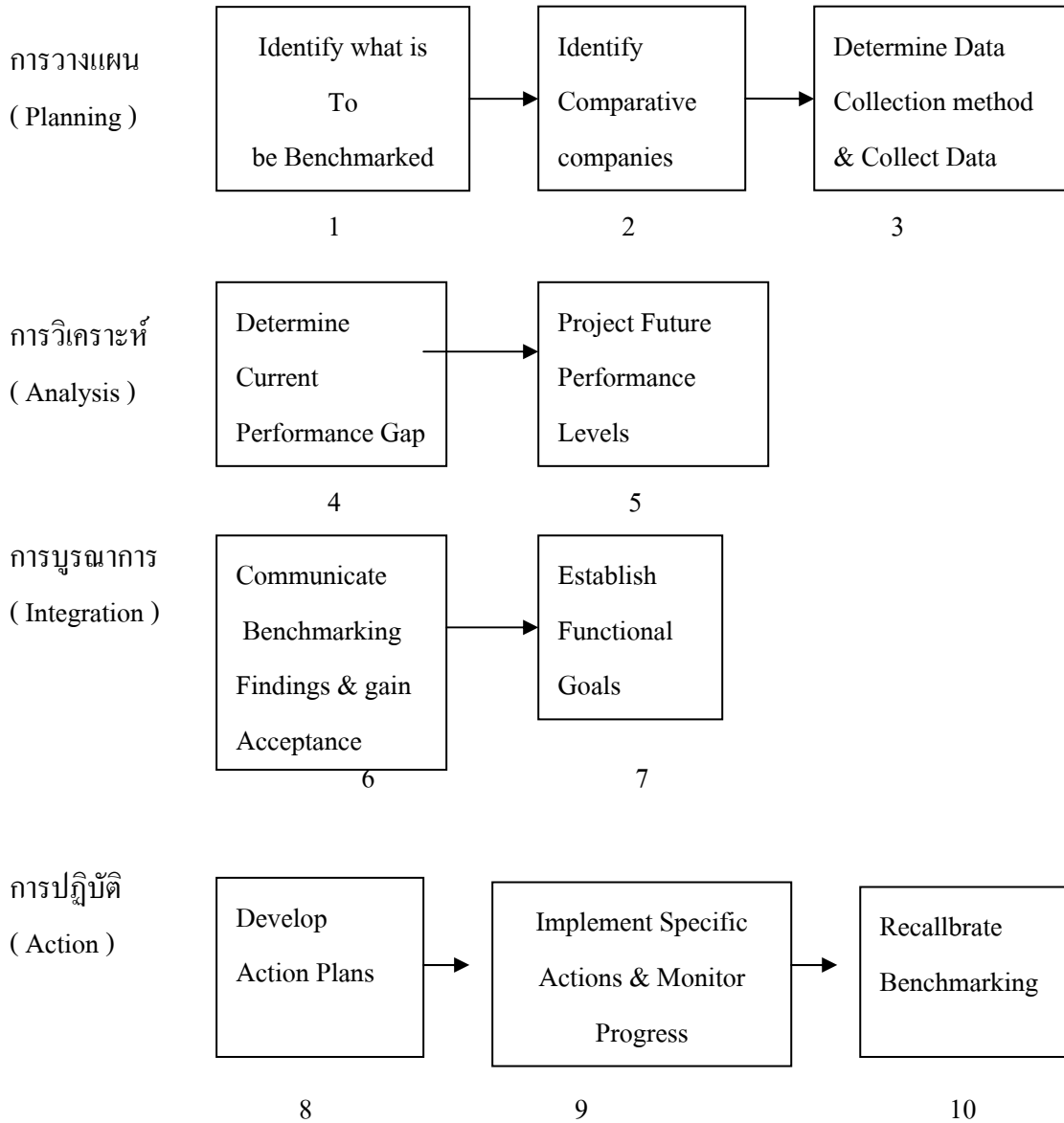
จากแนวคิดต่าง ๆ สามารถสรุป ถึงประเภทของ Benchmarking ได้ดังนี้ Benchmarking ภายใน Benchmarking กับคู่แข่งในธุรกิจเดียวกัน Benchmarking กับองค์กรที่อยู่ต่างธุรกิจ Benchmarking กับผู้มีการปฏิบัติเป็นเลิศหรือผู้ที่อยู่ในระดับโลก

5.5 กระบวนการทำการเทียบเคียงสมรรถนะ

รูปแบบการทำ Benchmarking ของ Xerox Corporation ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก และ 10 ขั้นตอนย่อย ๆ

ขั้นตอนกระบวนการ Benchmarking

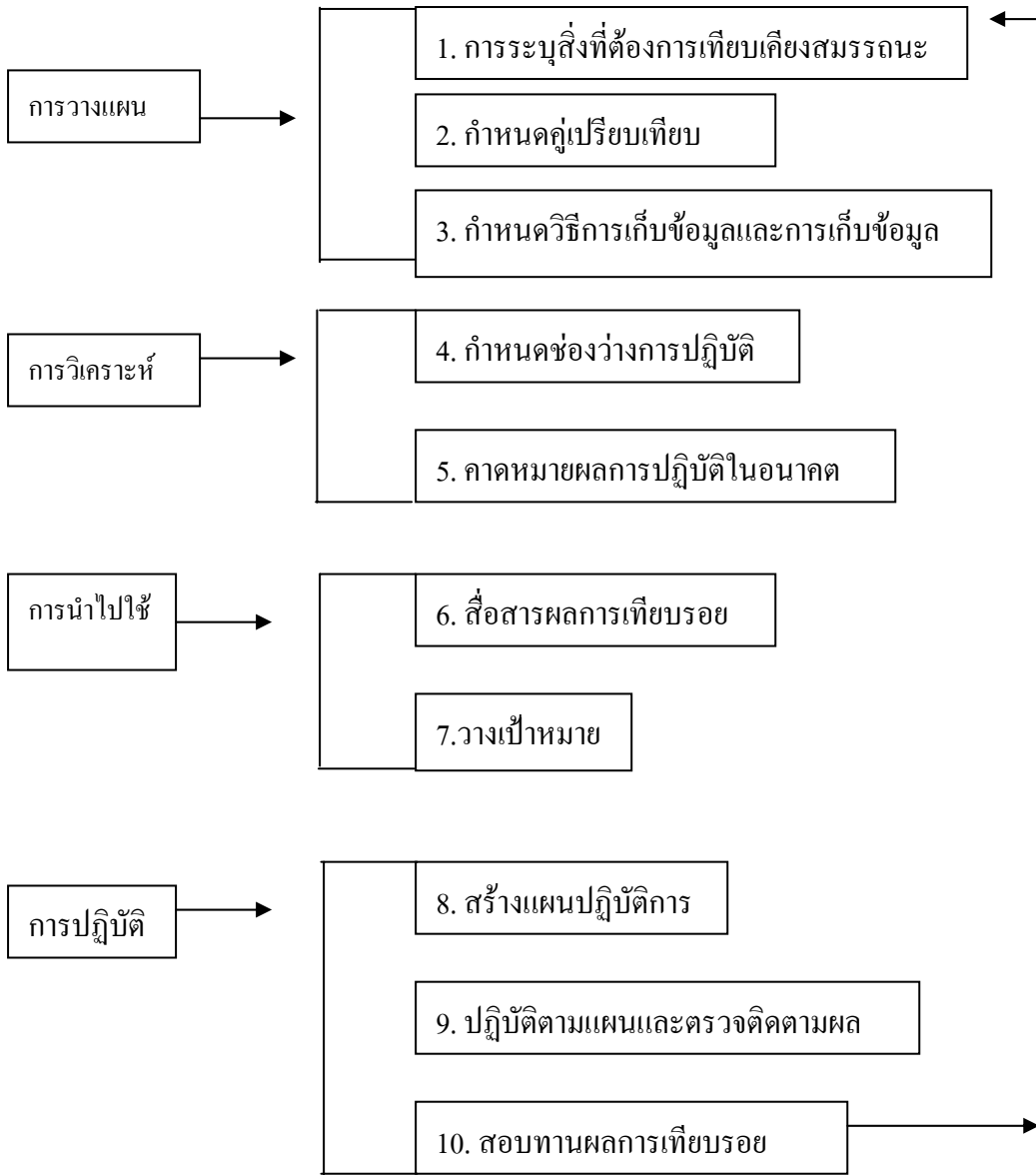
ภาพประกอบ 6 แสดงขั้นตอนของกระบวนการ Benchmarking มี 4 ขั้นตอนหลัก และ 10 ขั้นตอนย่อย

ที่มา : บุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ ศิริพานิช (2545 : 22)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

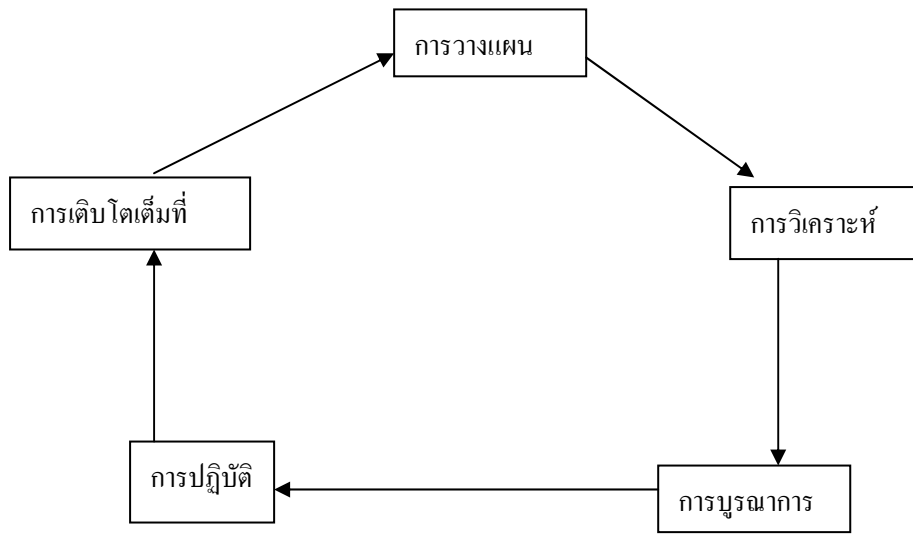
ขั้นตอนการเทียบรอย 10 ขั้นตอนของ แคมป์ (Camp,1995)

ภาพประกอบ 7 ขั้นตอนการเทียบรอย 10 ขั้นตอนของแคมป์

ที่มา : ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์ (2548 :70)

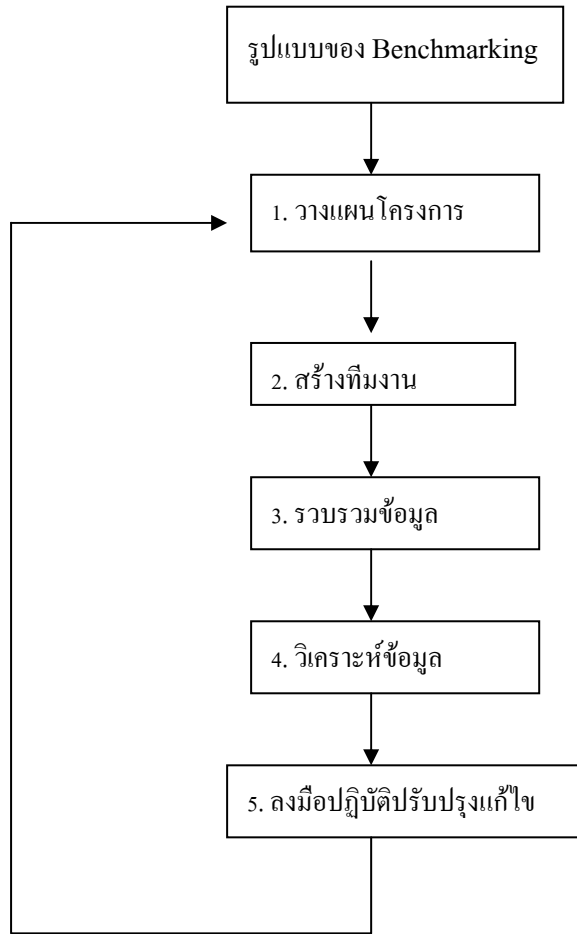
แนวทางของ โรเบิร์ต แคมป์ (Robert Camp. 1989 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 70) ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการ Benchmarking ในระดับโลก โดยที่ Camp กล่าวถึงขั้นตอนในการทำ Benchmark ว่าประกอบด้วยช่วงเวลา (Phase) ที่สำคัญ 5 ระยะ ได้แก่

ภาพประกอบ 8 กระบวนการทำ Benchmark

ที่มา : ัญญพันธ์ เจริญนนท์ (2544 : 59)

Benchmarking เป็นกระบวนการที่ได้ถูกกำหนดโครงสร้างว่าควรจะต้องทำไปทีละขั้น ๆ การเลือกกระบวนการของ Benchmarking ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความสามารถและวัฒนธรรมองค์กร รูปแบบของกระบวนการ 5 ขั้น ดังแผนภูมิต่อไปนี้ เป็นรูปแบบพื้นฐานที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรในแต่ละองค์กร

ภาพประกอบ 9 แสดงรูปแบบกระบวนการ Benchmarking

ที่มา : อีแวนด์ (Evans. 1994 : 27)

โมเดลการทำ Benchmark ของ Robere & Associates

วางแผน Plan

1. เลือกกระบวนการที่จะประเมิน
2. เลือกและจัดเตรียมทีมงาน
3. กำหนดหน่วยงานหรือองค์กรที่เราจะเปรียบเทียบข้อมูล

ดำเนินการ Do

4. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
5. ตรวจสอบความแตกต่างที่พบและส่วนที่ได้เปรียบขององค์กรและจุดแข็ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

102

ศึกษา Study

- ศึกษาอย่างเป็นระบบ
- สื่อสารให้ทราบถึงสิ่งที่ค้นพบจากการทำเป็นซั่มมาร์ค
- กำหนดเป้าหมายในแต่ละหน่วยงาน

แก้ไข Action

- สร้างแผนดำเนินการ
- ปรับเทียบซ้ำ

ซางและเคลลี่ (Chang and Kelly. 1994 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 71) การเทียบรอย ควรจะแบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอนหลัก และ 20 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

ตาราง 2 ขั้นตอนการเทียบรอยของซางและเคลลี่

ขั้นตอนใหญ่	ขั้นตอนย่อย
1. กำหนดสิ่งที่จะเทียบเคียง	ทำความเข้าใจจุดประสงค์การเทียบเคียง เลือกผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ศึกษากระบวนการเทียบเคียง กำหนดขอบข่าย กำหนดขอบเขต ทำความเข้าใจเรื่องกิจกรรมย่อยในกระบวนการ ทำผังการไหลของงานกระบวนการ
2. กำหนดสิ่งที่ต้องการวัด	ศึกษาการไหลของกระบวนการ กำหนดดัชนีวัดความสำเร็จของกระบวนการ ตรวจสอบความสอดคล้องของดัชนีและจุดประสงค์
3. กำหนดคู่เทียบ	หาคู่เทียบด้วยวิธีการต่าง ๆ และจากหลายแหล่ง เลือกระดับการเทียบรอย
4. เก็บข้อมูล	ใช้แบบสอบถาม ตรวจเยี่ยมคู่เทียบ
5. วิเคราะห์ข้อมูลและกำหนด	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตาราง 2 (ต่อ)

ขั้นตอนใหญ่	ขั้นตอนย่อย
5. วิเคราะห์ข้อมูลและกำหนด	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
6. วางเป้าหมายและสร้าง แผนปฏิบัติการ	วางเป้าหมายการปฏิบัติ สร้างแผนปฏิบัติการ
7. ตรวจสอบติดตามกระบวนการ	ติดตามการเปลี่ยนแปลง นำผลการเทียบเคียงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ

คุก (Cook. 1999 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 72) มีความเห็นว่า การเทียบรอย
ควรจะแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 เรียนรู้กระบวนการทำงานของตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดว่าจะเทียบรอยในเรื่องอะไรและกับใคร

ขั้นตอนที่ 3 เก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลและการกำหนดช่วงห่าง

ขั้นตอนที่ 5 วางแผนการปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 6 ตรวจสอบ

เบนเดลล์และคณะ (Bendell et al. 1997 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 72) การ
เทียบรอยควรมีเพียง 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 เลือกสิ่งที่จะทำการเทียบรอย

ขั้นตอนที่ 2 เลือกคู่เทียบ

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมข้อมูลจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลและทดลองใช้

ไรเดอร์ (Reider. 2000 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 72) เสนอว่าขั้นตอนการ
เทียบรอยควรมี 6 ขั้นตอน หลัก คือ

ขั้นตอนที่ 1 ค้นหาประเด็นหลักของปัญหาและขอบข่ายงานที่มีความวิกฤตซึ่งต้อง
แก้ไข

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาขั้นตอนการทำงานและผังการไหลของงานในองค์กรของตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษางาน กิจกรรมหรือขั้นตอนการทำงานของกลุ่มเทียบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

104

ขั้นตอนที่ 4 เก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์และแปลผล

ขั้นตอนที่ 6 นำแนวปฏิบัติที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติในองค์กร

รูปแบบเป็นชั้มาร์ค ของ R & A (Overview of the R & A Benchmark Model) (พอล เจมส์ โรแบร์. 2543 : 35-46)

ระยะวางแผน

ขั้นตอนที่ 1 เลือกกระบวนการที่ต้องการทำเป็นชั้มาร์ค

ขั้นตอนที่ 2 เลือกและจัดเตรียมทีม BMK

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดบริษัทที่จะทำการเปรียบเทียบกับ จากองค์กรที่ได้รับการยอมรับว่าดีที่สุดใน

ระยะดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 กำหนดช่องว่างของผลการปฏิบัติงานและจุดแข็ง

ระยะศึกษา

ขั้นตอนที่ 6 ดูระบบ

ขั้นตอนที่ 7 สื่อสารให้ทุกระดับทราบถึงสิ่งที่ค้นพบในการทำเป็นชั้มาร์ค

ขั้นตอนที่ 8 กำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน

ระยะแก้ไข

ขั้นตอนที่ 9 สร้างแผนดำเนินการ ดำเนินการตามวิธีปฏิบัติและควบคุมความคืบหน้า

ขั้นตอนที่ 10 การเปรียบเทียบซ้ำ

จากแนวคิดต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการทำการเทียบเคียงสมรรถนะ ควรเป็นดังนี้ เลือกสิ่งที่จะทำการเทียบเคียง เลือกและจัดเตรียมทีม เลือกคู่เทียบ รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล วางเป้าหมายและสร้างแผนปฏิบัติการ และการเปรียบเทียบซ้ำ

จากกระบวนการเทียบเคียงสมรรถนะของ โรเบิร์ต แคมป์ (Robert Camp. 1989 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 70) ผู้วิจัยได้นำกระบวนการบางขั้นตอนมาใช้ในการเทียบเคียงสมรรถนะ เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้ 1) การระบุสิ่งที่ต้องการเทียบเคียงสมรรถนะ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ได้มาซึ่งหัวข้อที่จะทำการเทียบเคียง 4 ด้าน ดังนี้หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา และการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย 2) การกำหนดคู่เปรียบเทียบ ผู้วิจัยใช้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

105

การสัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ จำนวน 5 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งโรงเรียนที่มีการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยที่ดี 3) การกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลและการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยที่ดี 5 คน สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป 3 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย 4) การกำหนดช่องว่างการปฏิบัติ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลกระบวนการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของโรงเรียนที่มีการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยที่ดี และโรงเรียนทั่วไป มาวิเคราะห์หาช่องว่างของการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ซึ่งทั้งสี่ขั้นตอนนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้มาซึ่ง รูปแบบการเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ส่วนในขั้นตอนที่เหลืออีก 6 ขั้นตอน คือ 5) การคาดหมายผลการปฏิบัติในอนาคต 6) การสื่อสารผลการเทียบรอย 7) การวางแผนเป้าหมาย 8) การสร้างแผนปฏิบัติการ 9) การปฏิบัติตามแผนและตรวจติดตามผล 10) การสอบทานผลการเทียบรอย ในขั้นตอนที่เหลือดังกล่าว ทางผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ที่นำรูปแบบการเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยไปใช้ ต้องเป็นผู้ดำเนินการในขั้นตอนที่เหลือ 6 ขั้นตอนด้วยตนเอง เพราะเนื่องจากสภาพบริบทของแต่ละสถานศึกษาไม่เหมือนกัน ผู้บริหารแต่ละสถานศึกษาต้องสร้างทีมงานและร่วมกันดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของตนเอง

5.6 การนำการเทียบเคียงสมรรถนะมาใช้ในสถานศึกษา

การเทียบรอยการศึกษา

ในด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาทั้งในระดับประถม มัธยมและระดับอุดมศึกษาในหลายประเทศได้นำการเทียบรอยเข้ามาใช้เพื่อการปรับปรุงคุณภาพจำนวนมาก (ทศนีย์ไพฑูรย์พงษ์, 2548 : 155)

การเทียบรอยของสถาบันการศึกษา

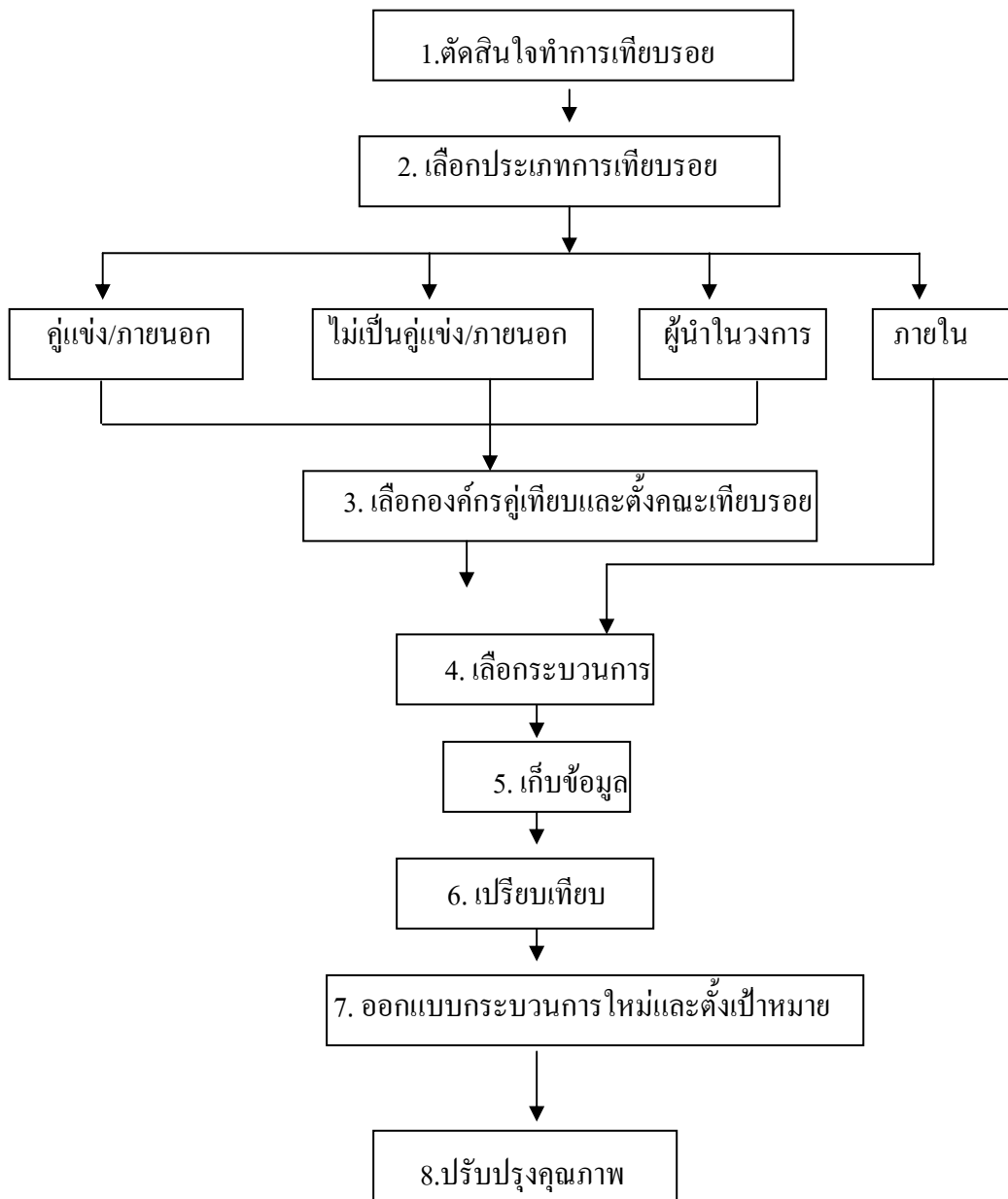
ในขณะที่องค์กรธุรกิจสามารถประเมินผลการปฏิบัติการตนเองได้ในรูปแบบของกำไรที่ได้รับแต่สำหรับสถาบันศึกษานั้นไม่สามารถจะวัดกันได้ด้วยจำนวนเงิน และในบางเรื่องก็เป็นนามธรรมยากต่อการวัด เช่น การเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งอาจจะเกิดการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหลังจากการสอนของครูก็เป็นได้ ในบางครั้งไม่ใช่หลังการเรียน 1 เดือน อาจจะเป็นหลังจากเรียนเป็นปีก็เป็นได้ การวัดผลการปฏิบัติของสถาบันการศึกษาจึงต้องแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ ผลการปฏิบัติที่เห็นเด่นชัดและวัดปริมาณได้ กับผลปฏิบัติแฝงที่ไม่สามารถจะวัดได้

เมื่อสถาบันการศึกษาต้องการเทียบรอยจึงควรพิจารณาแนวความคิดการเทียบรอยของธุรกิจเป็นพื้นฐาน นำบริบททางการศึกษาเข้ามาพิจารณาแล้วประยุกต์ให้เหมาะสม การประยุกต์ดังกล่าว ควรจะพิจารณาในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ขั้นตอนการเทียบรอย

การเทียบรอยเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่สถาบันการศึกษา ทั้งนี้เพราะสถาบันการศึกษาต้องมีการสร้างหลักสูตรใหม่ ๆ ต้องสนองความต้องการของผู้ปกครอง และต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ในการนำการเทียบรอยเข้ามาใช้ในสถาบันการศึกษาอาจจะใช้ 10 ขั้นตอนของแคมป์ แต่แคลลี (Kelly, 2001 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 : 160-161) เสนอแนะว่าการเทียบรอยที่เหมาะสมกับการศึกษาควรจะเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพประกอบ 10 ขั้นตอนการเทียบรอยการศึกษา

ที่มา : แคลลี (Kelly, 2001 : P11 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 :161)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

107

จากภาพประกอบ 10 จะเห็นได้ว่า เคล็ดไม่ได้เสนอให้ดำเนินการตาม 10 ขั้นตอนของ ซีร็อกซ์ แต่ได้มีการยุบรวมบางขั้นตอนเข้าด้วยกัน และในขั้นตอนสุดท้ายที่เป็นการปรับปรุง คุณภาพนั้นหมายถึง การนำผลการเทียบรอยไปใช้ มีการทบทวนและปรับปรุงการปฏิบัติงานใน สถานศึกษา

2. หัวข้อการเทียบรอย

การเลือกหัวข้อการเทียบรอยมีวิธีการทำได้โดยพิจารณาจากหลายมุม อย่างง่ายที่สุดอาจดู จากพันธกิจของสถาบันการศึกษาที่ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณา รายละเอียดแล้วจะได้หัวข้อการเทียบเคียงหลากหลายดังปรากฏในตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 หัวข้อเทียบรอยพิจารณาจากพันธกิจ

ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
นักเรียน	การออกแบบหลักสูตร	ผลการเรียนการสอน
บุคลากร	วิธีการเรียนการสอน	อัตราการเรียนรู้
ทรัพยากร	การสนับสนุนและการแนะแนว	อัตราการศึกษาต่อ
	การประเมินผล	อัตราการได้งานทำ
	การรับนักศึกษาเข้าและการตลาด	
	การควบคุมดูแลการวิจัย	
	การบริหารจัดการ	

ที่มา : ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์ (2548 :162)

ในตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าหัวข้อการเทียบรอยสามารถจะเลือกจากประเด็นที่นำเสนอไว้ ซึ่งจากหัวข้อเหล่านี้สามารถจะกระจายเป็นหัวข้อย่อยในระดับที่ลึกลงไปได้ เช่นในหัวข้อการเรียน การสอน อาจจะทำในระดับสถาบัน หรือระดับคณะหรือระดับชั้นปี เป็นต้น

นอกจากนี้อาจจะพิจารณาที่กระบวนการทำงานกว่ากระบวนการนั้นเป็นกระบวนการ ตามหน้าที่ (Functional process) หรือกระบวนการสำคัญ (Critical process) กระบวนการตามหน้าที่ หมายถึง กระบวนการที่สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปฏิบัติ เพื่อดำรงหน้าที่การเป็น สถาบันการศึกษา จะไม่มีผลต่อการปรับปรุงคุณภาพ ซึ่งตรงกันข้ามกับกระบวนการสำคัญที่มีผลต่อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

การเพิ่มคุณภาพ ตัวอย่างของกระบวนการตามหน้าที่ ได้แก่ การปฏิบัติตามข้อบังคับเรื่องสุขภาพของนักเรียน การทำสัญญาจ้างบุคลากร กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอก เป็นต้น ส่วนกระบวนการสำคัญที่สามารถจะนำมาเทียบรอยได้แก่ การให้คำปรึกษาของบุคลากร การให้คำปรึกษานักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง การจัดการคำร้องเรียน การจัดการตารางเรียน/ตารางสอน การควบคุมคุณภาพการเรียนการสอน การจัดการงบประมาณ การเลื่อนตำแหน่งและการประเมินบุคลากร

เมื่อเลือกกระบวนการสำคัญได้แล้ว ควรจะหาผลผลิตของกระบวนการนั้น พร้อมทั้งกำหนดลูกข่ายในว่าเป็นบุคลากรคนใด กลุ่มใด เพราะเขาเหล่านั้นจะมีส่วนในการรับผลของการเทียบเคียงเข้าไปใช้ประโยชน์ ผลผลิตสำคัญจากการเทียบเคียงจะแสดงให้เห็นว่าการเทียบเคียงจะมีผลอย่างไรต่อสถาบันโดยรวม ตาราง 4 แสดงตัวอย่างเพิ่มเติมของกระบวนการและผลผลิตที่ควรนำมาเป็นหัวข้อการเทียบรอยทางการศึกษาในอีกมุมมองหนึ่ง ต่อไปนี้

ตาราง 4 กระบวนการและผลผลิตที่เหมาะสมสำหรับการเทียบรอย

กระบวนการ	ผลผลิต
การให้คำปรึกษาแก่บุคลากร	กำลังใจและความพึงพอใจในงานที่ทำ
การจัดการวินัยนักเรียน/นักศึกษา	ความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้เสีย
การแนะแนวอาชีพนักเรียน/นักศึกษา	อัตราการได้งานและความก้าวหน้า
การจัดการคำร้องนักเรียน	เวลาในการจัดการความขัดแย้งและความพึงพอใจ
การรับบุคลากรเข้าทำงาน	อัตราการเข้า/ออกของบุคลากร
การควบคุมคุณภาพการสอน	ความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้เสีย
การจัดการงบประมาณและการเงิน	รายได้ต่อหัวและรายจ่าย
การพัฒนาบุคลากร	ผลการทำงานของบุคลากร

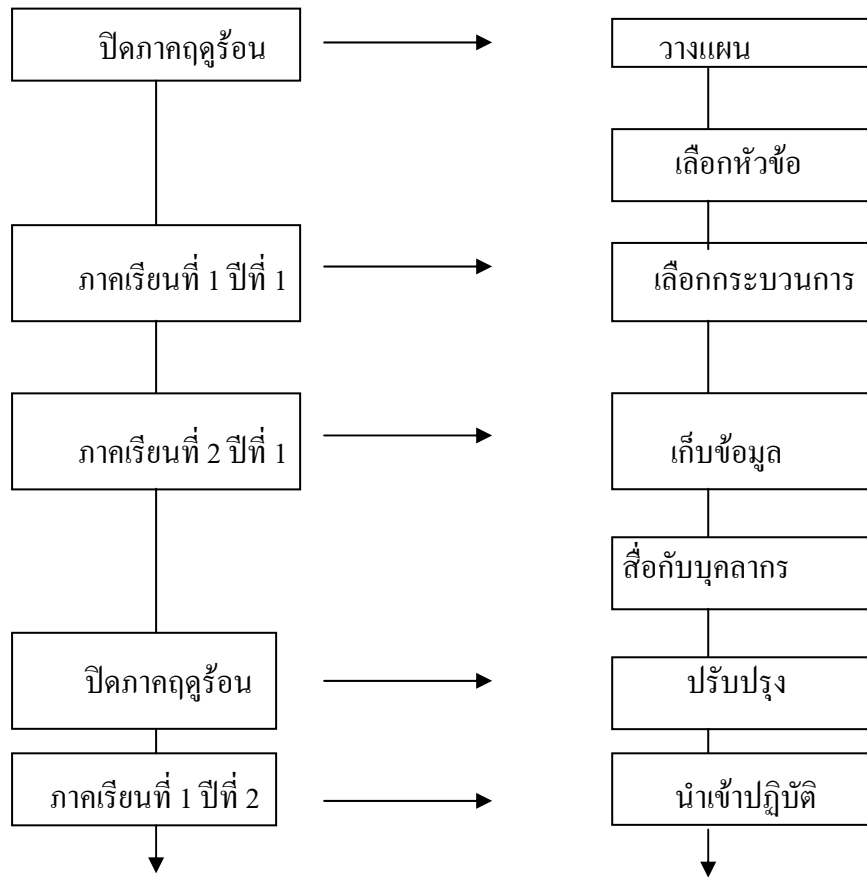
ตาราง 4 เป็นรายการกระบวนการและผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่จะได้จากกระบวนการนั้น ๆ ซึ่งในการเทียบเคียงจะต้องแน่ใจว่ากระบวนการใดจะให้ผลอย่างไรในตอนสุดท้าย ตามปกติสถาบันการศึกษาจะมีกระบวนการสำคัญให้เลือกปรับปรุงจำนวนไม่น้อย ดังนั้น จึงต้องมีการเลือกว่ากระบวนการใดมีความสำคัญควรจะนำมาเทียบรอก่อน

3. กรอบเวลาที่เหมาะสม

สถาบันการศึกษาเป็นองค์กรที่มีวงจรการทำงานแตกต่างจากองค์กรประเภทอื่น กล่าวคือ ในช่วงต้นและปลายภาคเรียนจะเป็นเวลาที่ทุกฝ่ายรีบเร่งและมีภาระมาก ต้องทำงานหนักมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ในช่วงกลางภาคเรียนจะมีกิจกรรมลดน้อยลง มีความวุ่นวายน้อยลง และในช่วงภาคเรียนฤดูร้อนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน นักศึกษามีน้อย เคลลี (Kelly, 2001) มีความเห็นว่าการเทียบเคียงทางการศึกษาควรจะทำให้ครบวงจรภายในปีครึ่ง โดยมีฐานการพิจารณาจากปริมาณงานของผู้สอนและบุคลากร แต่สำหรับการเทียบรอกขนาดเล็ที่มีผู้เกี่ยวข้องไม่มากเช่นการเทียบรอกการสอนรายวิชาใดวิชาหนึ่ง อาจจะใช้เวลาเพียงหนึ่งปีการศึกษา คือการดำเนินการภาคเรียนทดลองในภาคเรียนที่ 2 และช่วงภาคฤดูร้อนสำหรับการพิจารณาปรับปรุง สำหรับโครงการเทียบรอกที่มีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากและมาจากหลายหน่วยงาน อย่างน้อยที่สุดควรจะเป็นปีครึ่ง โดยมีขั้นตอนและระยะเวลาการทำงานดังเสนอในภาพประกอบ 11 ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 110

ภาพประกอบ 11 กำหนดเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเทียบรอยในสถาบันการศึกษา

ที่มา : ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์ (2548 :164)

จากภาพประกอบ 11 จะเห็นว่าการเทียบรายน่าจะใช้เวลาประมาณหนึ่งปีครึ่ง สำหรับสถาบันการศึกษาที่ใช้ระบบ 2 ภาคเรียนและมีการปิดภาคฤดูร้อน การเริ่มต้นควรจะเป็นในช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อนครั้งแรกที่บุคลากรไม่มีการสอนมากนัก เนื่องจากการประชุมปรึกษาหารือจะเป็นไปได้โดยสะดวกกว่าในช่วงที่มีการเปิดการเรียนการสอน ในช่วงเริ่มต้นจะเป็นการเตรียมการในด้านต่างๆที่จำเป็นแก่การเทียบรอย ซึ่งอาจจะครอบคลุมถึงการให้ความรู้ในเรื่องคุณภาพเครื่องมือคุณภาพ เป็นต้น

ในการดำเนินงานต่อในภาคเรียนที่หนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษากระบวนการทำงาน คณะเทียบรอยจะสามารถศึกษากระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นได้จริงและในภาคเรียนที่สองจะได้เก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องได้สะดวก ทั้งผู้สอนและผู้เรียน ภาคเรียนฤดูร้อนที่สองเหมาะสมที่จะนำผลการเทียบรอยมาสื่อสารให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบและวางแผนปรับปรุง เพื่อว่าใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

111

ภาคเรียนที่หนึ่งปีที่สองจะเป็นเวลาสำหรับการนำสิ่งที่ปรับปรุงมาลงใช้และมีการตรวจติดตามผลการทำงาน

คำแนะนำเพิ่มเติม การรายงานต่อองค์กรควรจะทำเป็นระยะๆ ทั้งนี้เป็นเพราะถ้าไม่กำหนดให้มีการรายงานจะทำให้คณะเทียบรอยเกิดความเฉื่อยชาและลดพลังการทำงานลง เพราะฉะนั้นควรมีการกำหนดระยะเวลาการรายงานผลการปฏิบัติเป็นระยะๆอย่างเหมาะสมด้วย

4. ประเด็นที่มีผลต่อการเทียบรอยในสถาบันการศึกษา

มีผลการวิจัยในระยะที่ผ่านมาที่ช่วยให้เห็นปัญหาต่างๆในสถาบันการศึกษา ซึ่งอาจจะทำให้ลักษณะการเทียบรอยของสถาบันการศึกษาแตกต่างจากการเทียบรอยขององค์กรประเภทอื่นและยังมีความแตกต่างระหว่างสถาบันการศึกษาด้วยกัน มีประเด็นที่น่าจะนำมาพิจารณาเพราะมีผลต่อคุณภาพ การปรับปรุงคุณภาพและการเทียบรอยซึ่งได้แก่

4.1 ด้านโรงเรียน แต่ละโรงเรียนจะมีระดับคุณภาพหลากหลาย มีสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ลักษณะของโรงเรียนจะสังเกตได้ดังนี้

4.1.1 โรงเรียนที่มีผลงานดีมักจะมีบรรยากาศของการเรียน และการทำงานเป็นทีม

4.1.2 โรงเรียนที่ดีจะมีลักษณะการสอนที่เป็นระบบ มีโครงสร้างและความยืดหยุ่น มีปัญหาการเรียนของนักเรียนไม่มากนัก (ถ้าจะมีก็เป็นเพราะการมอบหมายงานให้ทำมากเกินไป)

4.1.3 โรงเรียนที่มีผลงานดีจะมีความคาดหวังในตัวนักเรียนสูง

4.1.4 โรงเรียนที่มีผลงานต่ำมักจะมีระบบที่ไม่มีประสิทธิภาพในเรื่องการติดตามนักเรียน

4.2 ด้านนักเรียนลักษณะของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพจะดูได้จากสิ่งต่อไปนี้

4.2.1 นักเรียนในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมีความรู้สึกรู้สึกว่าผู้สอนมีส่วนผลักดันให้ตนเองประสบความสำเร็จในวิชาการ การสอนของครูถือว่าการทำทนายทางวิชาการ กระตุ้นความอยากเรียน ซึ่งหลักฐานที่พิสูจน์ได้คือคำถามจากนักเรียนจะแสดงภูมิปัญญา

4.2.2 นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ผลงานต่ำมักจะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เนื่องจากผู้สอนต้องมีภาระการทำงานอื่น ๆ นอกเหนือจากการสอน เช่น เรื่องงานบริหาร

4.3 ด้านผู้สอน ผู้สอนที่มีคุณภาพและไม่มีความรู้จะทำให้เกิดผลแตกต่างในหลายประเด็น เช่น

4.3.1 โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ผู้สอนมักจะทุ่มเทเวลาส่วนใหญ่ให้สำหรับการสอนทำให้การสอนครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดที่กำหนดในหลักสูตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

112

4.3.2 ครูในโรงเรียนที่ผลงานต่ำมักจะให้ความสนใจเป็นพิเศษสิ่งที่นักเรียนทำไม่ดีหรือส่วนที่เป็นปัญหา และบางปัญหาของนักเรียนที่แก้ยากหรือแก้ไม่ได้ ทำให้ต้องใช้เวลาหรือแรงงานในเรื่องนั้น ๆ ไปอย่างมาก

5. แนวปฏิบัติการเทียบรอยของสถาบันการศึกษา

เคลลี่ (Kelly. 2000 : P11 ; อ้างถึงใน ทศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์. 2548 :161) ได้เสนอแนะว่าการเทียบรอย โดยเฉพาะการเทียบรอยกลุ่มควรจะมีการตกลงกันในระหว่างสมาชิกด้วยกันว่าจะมีกฎหรือหลักการอะไรบ้างเพื่อใช้เป็นหลักยึดจากประสบการณ์ของเขาเองเห็นว่าหลักการที่ควรจะต้องเห็นพ้องและยึดปฏิบัติร่วมกันได้แก่

5.1 การปรึกษา การพูดคุยหรือปรึกษาหารือระหว่างสถาบันการศึกษาควรระวังเรื่องข้อมูลบางประการที่เป็นความลับส่วนบุคคลหรือองค์กร ควรจะมีการตกลงทำความเข้าใจให้ตรงกันล่วงหน้าว่ามีแนวปฏิบัติอย่างไร

5.2 การแลกเปลี่ยนข้อมูล การแลกเปลี่ยนข้อมูลและสารสนเทศของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเทียบรอยควรเป็นไปอย่างเปิดเผยและด้วยความเต็มใจ

5.3 การจำกัดขอบข่าย ควรมีการตกลงล่วงหน้าระหว่างสถาบันการศึกษาว่าข้อมูลและสารสนเทศที่นำมาแลกเปลี่ยนควรจะเป็นข้อมูลของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเทียบรอยเท่านั้น

5.4 การรักษาความลับ ควรมีข้อตกลงในการรักษาความลับ และระยะเวลาที่ควรจะต้องเก็บไว้ด้วยความระมัดระวังแม้การเทียบรอยจะเสร็จสิ้นไปแล้ว

5.5 การแต่งตั้งบุคลากร การเลือกบุคลากรที่จะมาทำการเทียบรอยของทุกฝ่ายหรือทุกองค์กรควรมีระดับตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือประสบการณ์ใกล้เคียงกัน

5.6 การให้ความเห็นชอบ ถ้ามีการมอบหมายงานให้บุคคลหรือองค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานที่ทำการเทียบรอย ควรจะได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในกลุ่มเทียบรอยทุกฝ่าย

5.7 การเปิดเผยผลการเทียบรอย คณะเทียบรอยจากสถาบันต่าง ๆ ควรจะตกลงกันล่วงหน้าว่าจะเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ มากน้อยเพียงใดและเกี่ยวข้องกับหัวข้ออะไรบ้าง เพราะแต่ละสถาบันจะมีความเห็นต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดภายหลัง

5.8 การมอบอำนาจ บุคลากรในคณะเทียบรอยจากสถาบันต่าง ๆ ควรจะเข้าใจและรับรู้ระดับอำนาจการตัดสินใจที่ได้รับมอบหมายจากต้นสังกัดของตน เพราะมีฉะนั้นบางสถาบันอาจจะทำให้โครงการเทียบรอยช้าลงเนื่องจากต้องคอยกลับไปขอความเห็นชอบจากผู้บริหาร

5.9 เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเทียบรอย เช่น แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างควรส่งให้คณะเทียบรอยได้ศึกษาล่วงหน้า เพื่อความถูกต้อง สมบูรณ์และความสม่ำเสมอ (ทัศนีย์ ไพฑูรย์พงษ์, 2548 : 155-166)

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การเทียบรอยการศึกษา มีขั้นตอนการเทียบรอย 8 ขั้นตอน ดังนี้ การตัดสินใจทำการเทียบรอย การเลือกประเภทการเทียบรอย การเลือกองค์กรคู่เทียบ และตั้งคณะเทียบรอย การเลือกระบวนการ การเก็บข้อมูล การเปรียบเทียบ การออกแบบ กระบวนการใหม่และตั้งเป้าหมาย ขั้นตอนสุดท้ายคือการปรับปรุงคุณภาพ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

นุสรณ์จิต ธรรมศิริ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การเปรียบเทียบ สภาพแวดล้อมของ โรงเรียนและปัญหาการบริหารงานวิชาการ ระดับปฐมวัย ระหว่าง โรงเรียนสังกัดเทศบาล กับ โรงเรียนสังกัดเอกชน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียน สังกัดเทศบาล กับ โรงเรียนสังกัดเอกชน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม แตกต่างกัน ปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยระหว่างโรงเรียนสังกัดเทศบาล กับโรงเรียน สังกัดเอกชน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีความแตกต่างกันในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไป ใช้ งานจัดประสบการณ์การเรียนรู้ งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานด้านการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน งานส่งเสริมการจัด ประสบการณ์ และงานประชุมอบรมทางวิชาการ

สุนันท์ แก้วประไพ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา บทบาทในการบริหารงานวิชาการ ระดับปฐมวัยศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารงานวิชาการปฐมวัยศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียง ตามลำดับ คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการวัดและประเมินผลพัฒนาการ ด้าน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านการนิเทศการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้าน ห้องสมุด และด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการ บริหารงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยศึกษาของ ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอน ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารงานวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยของ ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

114

อรุณี เขตนิมิตร (2547 : บทคัดย่อ) การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในด้านการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลระดับปฐมวัย ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ปฐมวัย ด้านการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัย ด้านการแนะแนวการศึกษาปฐมวัย ด้านการประกันคุณภาพปฐมวัย ด้านการส่งเสริมความรู้ปฐมวัยแก่ชุมชน ด้านการประสานความร่วมมือการพัฒนาวิชาการปฐมวัยและด้านการส่งเสริม และสนับสนุนด้านวิชาการปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัย มีสภาพและปัญหาในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยทั้ง 12 ด้าน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัยในสถานศึกษา มีสภาพการบริหารงานวิชาการทั้ง 12 ด้าน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัย ในสถานศึกษามีปัญหาการบริหารงานวิชาการทั้ง 12 ด้าน โดยรวม พบว่าแตกต่างกัน เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อการศึกษาปฐมวัย ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ปฐมวัย ด้านการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัย มีระดับปัญหาแตกต่างกัน

สมหมาย หริการบัญชา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการ ระดับปฐมวัย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 มีการดำเนินการในการใช้หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศ และด้านการวัดและประเมินผล ปัญหาการบริหารงานวิชาการ ระดับปฐมวัย ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศ ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการ ระดับปฐมวัย ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ของผู้บริหารที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารไม่เกิน 10 ปี กับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการบริหาร 10 ปีขึ้นไป มีปัญหาการบริหารงานวิชาการ รายด้านและโดยรวม แตกต่างกัน การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการ ระดับปฐมวัย ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาวิชาการบริหารการศึกษา กับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาไม่ใช่วิชาการบริหารการศึกษา มีปัญหาการบริหารงานวิชาการ รายด้านและโดยรวม แตกต่างกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

115

สิริพันธ์ โนมิตตวรกิจกุล (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการระดับ การศึกษาปฐมวัย ตามทัศนะของผู้บริหาร และครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัย สรุปว่า 1) ผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย จังหวัดพิษณุโลก มีทัศนะต่อสภาพการ บริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละรายการ ตามลำดับดังนี้การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน การนำแผนการสอนไปใช้ในการบริหารหลักสูตร และค่าเฉลี่ยต่ำสุด การจัดหาและผลิตสื่อซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการ บริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามตัวแปรอิสระ จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่า โดยรวมแตกต่างกัน ด้านการบริหาร หลักสูตร ด้านการนำแผนการสอนไปใช้ ด้านการจัดหาและการผลิตสื่อ ด้านการนิเทศ ผู้บริหารและ ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทัศนะแตกต่างกัน ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1-5 ปี มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยต่ำกว่าผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ใน การทำงานมากกว่า 5 ปี จำแนกตามตำแหน่งในการทำงาน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยด้าน การบริหารหลักสูตร ด้านการจัดและผลิตสื่อและด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ผู้บริหาร และครูมีทัศนะแตกต่างกัน โดยผู้บริหารมีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยสูง กว่าครูผู้สอน

รุ่งรัชชดาพร เวหะชาติ (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงาน คุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการบริหารงานคุณภาพทั้ง องค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการนำองค์กรและการวางแผนกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรกได้แก่ กระบวนการเรียนรู้เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ กระบวนการเน้นผู้เรียนให้มี คุณธรรมจริยธรรม ระบบดูแลช่วยเหลือให้ผู้เรียนมีคุณภาพมีความสามารถโดดเด่น ด้านทรัพยากร บุคคลและทีมงาน มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ แผนการพัฒนาบุคลากร แต่งตั้งคณะกรรมการ และมอบอำนาจหน้าที่ให้กับหัวหน้าทีมคุณภาพมีการมอบหมายหน้าที่ชัดเจนตามระเบียบปฏิบัติ ราชการด้านการวิเคราะห์การประเมิน และการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ มี โครงสร้างองค์การอย่างเป็นระบบ ประเมินตามสภาพความต้องการทั้งระบบเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์สภาพความต้องการและจำเป็นของสถานศึกษา ด้านความพึงพอใจของผู้เรียนและ ผู้เกี่ยวข้อง ความพึงพอใจของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ ครูสามารถจัดการเรียนการ สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สาระของหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและท้องถิ่น ด้านผลลัพธ์ขององค์กร ภารกิจ มีค่าเฉลี่ย สูง 3 ลำดับแรกได้แก่ ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และเคารพในสิทธิของผู้อื่น ผู้เรียนคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของทุกภาค

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

116

จุมพล ระบอบ (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการ โรงเรียนสู่ความเป็นเลิศแบบก้าวกระโดดด้วยการเทียบเคียงสมรรถนะ ตามแนวรางวัลคุณภาพแห่งชาติทางการศึกษา ของโรงเรียนบ้านดงยางใต้ อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี การดำเนินการวิจัยมี 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ศึกษาระดับคุณภาพของโรงเรียน โดยการประเมินตนเอง ช่วงที่ 2 เชื่อมเขียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนในเครือข่าย 8 โรงเรียน ประชากร การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ระดับคุณภาพของโรงเรียนบ้านดงยางใต้ ตามแนวรางวัลคุณภาพแห่งชาติทางการศึกษา จำนวน 220 ตัวบ่งชี้ จุดแข็ง 133 ตัวบ่งชี้ โอกาสในการปรับปรุง 87 ตัวบ่งชี้ อยู่ในระดับคุณภาพระดับ 2 ได้คะแนน 208.57 คะแนน จากคะแนนเต็ม 1,000 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 21.17 และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของโรงเรียนบ้านดงยางใต้ คือ หมวด 1 เรื่องการนำโรงเรียน ข้อที่ 1.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 30.36

พิศสุดา บุญเกิด (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านโนนผาสุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตรไม่เป็นระบบ และขาดความต่อเนื่อง ขาดการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร และหลักสูตรสถานศึกษายังไม่ได้ปรับปรุงและพัฒนา แนวทางแก้ไข โรงเรียนต้องจัดทำแผนงานติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้เป็นระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดการเรียนการสอนครูไม่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ครบถ้วนตามหลักสูตร อุปกรณ์และสื่อการสอนมีไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไข ลดภาระงานอื่นให้ครูมีเวลาเตรียมความพร้อม วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดทำแผนและงานที่เกี่ยวข้องกับการสอน ด้านการนิเทศการสอน การดำเนินการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรยังไม่สมบูรณ์ ขาดคู่มือครู เอกสารและตำราสำหรับให้ครูศึกษาค้นคว้า แนวทางแก้ไข กำหนดให้ครูจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ วางแผนอัตรากำลัง เพื่อแก้ปัญหาครูที่มีภาระงานมาก ด้านวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน เครื่องมือการวัดผล ประเมินผลไม่ได้มาตรฐานและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่จัดการสอน ไม่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ ครูไม่นำผลที่ได้จากการวัดผลประเมินผลไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางแก้ไข ผู้บริหารและครูต้องให้ความสำคัญในเรื่องการวัดผล ประเมินผลการศึกษา อย่างเป็นระบบและต่อเนื่งรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านโนนผาสุก ในแต่ละด้าน คือ โรงเรียนจัดทำแผนงาน โครงการ กำหนดมาตรการให้ครูเกิดความตระหนักและให้ความสำคัญต่องานวิชาการ การปฏิบัติตามแผนงาน โครงการ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้ดีขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

117

เตือนใจ รักษาพงศ์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ แนวคิดของ เคมมิส และแม็กแทกการ์ท ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3องค์ประกอบหลัก คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรม การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัด กระบวนการเรียนรู้ และการนิเทศการสอน 2) ด้านกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การ ระบุมุมมอง การพัฒนาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การเข้าถึงความรู้ การ แบ่งปันความรู้และการเรียนรู้ 3) ด้านปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำกลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์การ เทคโนโลยีโครงสร้าง และการวัดผล ประสิทธิภาพจากการนำรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบริหาร คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ทีมครูจัดการความรู้งานวิชาการ (ครูทีมงานวิชาการ) ในทุกขั้นตอน ผู้บริหารสนับสนุนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียน การสอน ครูนำการจัดการความรู้ไปพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และนักเรียนเกิดทักษะการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์และการแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำงาน

ธัญญาภรณ์ นุชเฉย (2551 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการบริหารงาน วิชาการระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหา ด้านการจัด ประสิทธิภาพการเรียนรู้มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและการ บริหารหลักสูตร ด้านการนิเทศภายใน และด้านวัดและประเมินพัฒนาการ อยู่ในระดับปานกลาง และรูปแบบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ประกอบด้วย 5 รูปแบบย่อย คือ รูปแบบการบริหารงานด้านหลักสูตรและการ บริหารหลักสูตร ด้านการจัดประสิทธิภาพการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านวัดและประเมิน พัฒนาการ และด้านการนิเทศภายใน

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

มาเรียน (Marion.1991 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการกำหนดนโยบายการศึกษาและการบริหาร โรงเรียนรัฐบาลระดับปฐมวัยศึกษาในรัฐแคนซัส ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนปฐมวัยศึกษาในรัฐแคนซัสจำนวน 303 โรงเรียน มีการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษา โดยดำเนินการตามนโยบายของรัฐในด้านการทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็ก ขนาดโรงเรียนกับจำนวนนักเรียน ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูความรู้ของผู้ดูแลเด็ก การให้บริการด้านการศึกษาแก่ชุมชนและมีการนำผลจากการประเมินและการปฏิบัติงาน ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย

บอบเบทท์ และเฟรนช์ (Bobbett French. 1992 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบบรรยากาศทางด้านวิชาการในโรงเรียนที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาที่ถือว่ามีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน 9 โรงเรียน พบว่า ระบบการบริหารงานในโรงเรียนที่ชัดเจนมีส่วนสำคัญในการเพิ่มบรรยากาศที่ดีในโรงเรียนครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนเหล่านี้มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจสูง นักเรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่

คลานสัน (Carlson. 1984 : บทคัดย่อ) ได้ทำการสำรวจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล ในชุมชนเนบราสกา (Nebraska) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อทราบถึงการฝึกอบรมครูในโรงเรียน ประเภทของหลักสูตร และเนื้อหาที่นำมาใช้ในโรงเรียนอนุบาล แนวทางในการวางแผนหลักสูตรที่จัดให้แก่ครู และอิทธิพลโดยตรง ที่มีต่อทางเลือกที่มีต่อทางเลือกที่กำหนด ในหลักสูตรใช้วิธีการดำเนินการวิจัยโดยส่งแบบสอบถามไปยังครูโรงเรียนอนุบาลจำนวน 1,078 คน ในเนบราสกา ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูโรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาล โรงเรียนอนุบาลใช้ครูที่มีความรู้ด้านอื่น ๆ มาสอนชั้นอนุบาล และการสอนของครูเป็นการสอนแบบไม่เต็มเวลา ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจะเน้นด้านวิชาการ ครูอนุบาลมีความต้องการให้มีการจัดหลักสูตร การวางแผนการสอน และการอบรมขณะทำงาน ผู้วิจัยได้ใช้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีข้อกำหนดของรัฐเพื่อให้มีการจัดอบรมครูที่เกี่ยวข้องกับเด็กในระดับอนุบาล ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการอบรมครูในโรงเรียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีแนวทางการจัดหลักสูตรระดับอนุบาลให้ครูนำไปใช้

แชมแมน และเบิร์ชฟิลด์ (Chapman and Burchfield. 1992 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความเชื่อของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของพวกเขาในการปรับปรุงและพัฒนาการแสดงออกในเชิงวิชาการของนักเรียน พบว่าผู้บริหารเหล่านั้นมีความเชื่อว่า กิจกรรม 3 ประการ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อการติดตามและนิเทศการสอนการจัดการในโรงเรียนและความสัมพันธ์กับชุมชนมีผลต่อการปรับปรุงและพัฒนาการแสดงออกของนักเรียนในเชิงวิชาการ

โอดด์ และคลูนเน (Odded and Clune. 1995 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นหนทางที่จะปรับปรุงการจัดการศึกษาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่จะสอนนักเรียนทุกคนให้มีมาตรฐานที่ดี ซึ่งขั้นตอนที่สำคัญในการปรับปรุงมีดังนี้ คือเป้าหมายสำคัญที่โรงเรียนจะต้องกำหนดเป็นอันดับแรก ได้แก่ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเพิ่มปริมาณหลักสูตรและเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนได้หลาย ๆ อย่าง มีการจัดการที่ดีในเรื่องเกี่ยวกับการเงิน ทรัพยากร บุคลากร และเวลาทั้งในระดับโรงเรียนและระดับห้องเรียน จุดเน้นที่สำคัญ คือ จะต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่โรงเรียนที่ยากจนมีระบบจิตใจที่หลากหลาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และมีการปรับปรุงระบบการเงินและการชดเชยให้แก่ครู

เชสเตอร์ (Chester. 1996 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพสูง เกิดจากการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ วิธี ครูมีส่วนร่วมในการวางแผน อภิปรายปัญหาการเรียนการสอน การเปลี่ยนห้องเรียนและ การสังเกตการสอน มีวิทยากรมาบรรยายประชุมปฏิบัติการด้านเทคนิคการสอนและใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน

7. สรุปแนวคิด หลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การศึกษาปฐมวัย เป็นการศึกษาช่วงวัยที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสมองของมนุษย์ การส่งเสริมพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมในระดับนี้ จึงเป็นรากฐานที่สำคัญในการศึกษาระดับที่สูงขึ้นต่อไป ผลการวิจัยหลายประเทศชี้ว่า การใช้จ่ายของรัฐเพื่อการศึกษาปฐมวัย เป็นการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนต่อประเทศโดยรวมสูงที่สุด และเด็กที่ได้รับการเตรียมความพร้อมในระดับปฐมวัยจะมีความพร้อมในการเรียนในโรงเรียนระดับสูงขึ้นมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อม

โดยการบริหารวิชาการมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ ส่วนในระดับการศึกษาปฐมวัย การบริหารวิชาการ เป็นงานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ เพราะจะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ การบริหารงานวิชาการ ในระดับปฐมวัยนั้นมีความแตกต่างจากการบริหารวิชาการในระดับการศึกษาอื่น คือ ในการบริหารงานวิชาการในระดับที่สูงขึ้นไป จะเน้นในเรื่องเนื้อหาสาระทางวิชาการ แต่สำหรับเด็กปฐมวัยนี้มุ่งเน้นพัฒนาการเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อพร้อมที่จะเข้าเรียนต่อในระดับประถมศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

120

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย พบว่า การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย มีด้วยกันหลายด้าน แต่ละด้านที่มีความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย พบว่า เครื่องมือในการเพิ่มผลผลิตที่กำลังได้รับความนิยมจากทั่วโลก คือ การเทียบเคียงสมรรถนะ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด ซึ่งทำให้เทคนิคการเทียบเคียงสมรรถนะได้รับความสนใจจากวงการธุรกิจ อุตสาหกรรมในยุโรปและอเมริกาในด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ในหลายประเทศได้นำการเทียบเคียงสมรรถนะเข้ามาใช้เพื่อการปรับปรุงคุณภาพจำนวนมาก โดยได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดกระบวนการเทียบเคียงสมรรถนะไว้หลากหลายรูปแบบ บางท่านมีกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน แต่กระบวนการที่มีความเหมาะสมและน่าจะนำมาใช้ในการเทียบเคียงสมรรถนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การระบุสิ่งที่ต้องการเทียบเคียงสมรรถนะ 2) การกำหนดคู่เปรียบเทียบ 3) การกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลและการเก็บข้อมูล 4) การกำหนดช่องว่างการปฏิบัติ